

DOWN SENDROMLU ÇOCUK ANNELERİ İLE NORMAL GELİŞİM
GÖSTEREN ÇOCUK ANNELERİNİN DOĞAL ORTAMDA GÜNLÜK
RUTİNLERDE "SÖZEL İLETİŞİM AMAÇLARININ"
BETİMLENMESİ VE KARŞILAŞTIRILMASI

Aysu ÖZCAN EROĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zihin Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Seyhun TOPBAŞ

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ekim 1998

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

Aysu Özcan Eroğlu

Özel Eğitim Bölümü Zihin Engellilerin Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Danışman: Doç. Dr. Seyhun Topbaş

ÖZET

Bu araştırmada, down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin doğal ortamda, günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında anneler tarafından kullanılan iletişim amaçlarının betimlenmesi ve down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin kullandıkları iletişim amaçlarının farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma, özgül örnekölai araştırmaları çerçevesinde niteliksel-betimsel olarak desenlenmiştir. Araştırmaya katılanlar, çoklu ve karşılaştırmalı örnekölai çerçevesinde ölçüte göre örnekleme stratejisi benimsenerek belirlenmiştir.

Araştırmanın verileri doğal ortamda katılımcı gözlem modeli çerçevesinde uzunlamasına toplanmıştır. Araştırmacı, bu çalışmaya katılmayı kabul eden ailelerin evlerine giderek aile görüşme formu ve işlevde bulunma düzeyini belirleme formu aracılığı ile bilgi toplamıştır. Bu bilgiler doğrultusunda; araştırmanın katılanları, iki down sendromlu çocuk annesi ile iki normal gelişim gösteren çocuk annesinden oluşmaktadır. Annelerin çocuklarıyla yaptıkları günlük rutinleri belirleyebilmek amacıyla kamera ile kayıt yapılarak veri toplanmıştır. Bu veriler, video teyp analizi yöntemi ile yazılı metne dönüştürülerek kodlanmıştır.

Araştırmanın bulguları annelerin; olumlu emir, olumsuz emir, doğal soru, eleştireysel soru, sözel olmayan soru, çocuğa bilgi verme, çocuğun davranışına yönelik bilgi verme, çocuğun davranışına yönelik çocuğa bilgi verme, çocuk hakkında bilgi verme, çocuğun önceden yaptığı davranışa yönelik bilgi verme, önerme, tekrarlama, onaylama, onaylamama, övgü,dikkat çekme, çocuğa yönelik iletişim oyunları ve sözel olmayan seslendirme iletişim amaçlarını kullandıklarını ortaya çıkarmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin normal gelişim gösteren çocuk annelerine oranla, iletişim amaçlarını farklı yüzdelerde kullandıklarını göstermektedir. Down sendromlu çocuk annelerinin çocuklarıyla etkileşimleri sırasında tüm sözel ifadeler arasından en çok olumlu emir iletişim amacını kullandığı gözlenirken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocuğa bilgi verme iletişim amacını kullandığı gözlenmiştir. Down sendromlu çocuk annelerinin normal gelişim gösteren çocuk annelerine oranla olumlu emir, sözel olmayan seslendirme ve önerme iletişim amaçlarını daha sık kullandıkları belirlenmiştir. Bunun yanısıra, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin down sendromlu çocuk annelerine oranla çocuğa bilgi verme ve onaylama iletişim amaçlarını daha sık kullandıkları gözlenmiştir.

Bu araştırmanın bulgularının erken eğitim programlarının içeriğine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Çünkü; çalışmanın bulgularından da anlaşılacağı gibi down sendromlu çocuk annelerinin, çocuğa bilgi verme ve onaylama iletişim amaçlarını normal gelişim gösteren çocuk anneleri kadar sık kullanmadıkları, bu durumun çocuğun dil gelişimini olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu konuda annelere gerekli bilgilendirme ve yönlendirmenin yapılması, bunun erken eğitim programına dahil edilmesi down sendromlu çocuğun dil gelişimi açısından önemli görülmektedir.

ABSTRACT

The aim of the present study is to describe, to compare, and to assess the differentiation in the communicative intentions used by the mothers of healthy children and the mothers of children with Down's Syndrome to interact with their children during their daily routines at their natural environment.

The study is an intrinsic case study and designed as being qualitative and descriptive. The cases included in the study have been determined by the criterion sampling method.

Results of this study have been obtained longitudinally at the natural environment of the attendants according to the participant-observer method. The researcher gathered information by visiting the families, who have agreed to participate in the study, at their home and by applying the family interview form and performance assessment form. In the light of data collected, the participants of the study have been determined as the mothers of two healthy children and the mothers of two children with Down's Syndrome. To assess the daily routines, video camera recordings have been performed. This data have been converted to written script and coded by video tape analysis.

According to the results of this study, mothers use communicative intentions such as; positive ordering, negative ordering, positive questioning, negative questioning, non-verbal questioning, informing others about the child's behaviour, informing the child about the child's behaviour, informing others and the child about the child's previous behaviour, proposal, repeating, approval, disapproval, praising, attention seeking, communicative play and non-verbal communication. The results of this study show that, the mothers of the children

with the Down's Syndrome use the communicative intentions at different ratios compared to the mothers of healthy children. It is observed that the mothers of the children with the Down's Syndrome more often use communicative intentions conveying positive order compared to other verbal expressions; while the mothers of healthy children use informative communicative intentions at most. Mothers of children with the Down's Syndrome use communicative intentions to convey positive order, non-verbal vocalization and proposition more than the mothers of healthy children. Besides, mothers of healthy children use informing and approving communicative intentions more often.

The results of this study is thought to contribute to the content of the early educational programmes. Because, as can be concluded from the results of the study, mothers of children with Down's Syndrome do not use informing and approving communicative intentions as frequent as the mothers of healthy children. For this reason the language development of those children may be negatively effected. Directing and informing the mothers on this topic is believed to be essential for the healthy language development of children.

DEĞERLENDİRME KURULU VE ENSTİTÜ ONAYI

İmza

Doç. Dr. Seyhun TOPBAŞ

Prof. Dr. Süleyman ERİPEK

Yard. Doç. Dr. Oğuz GÜRSEL

Aysu ÖZCAN EROĞLU'nun "Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Doğal Ortamda Günlük Rutinlerde "Sözel İletişim Niyetlerinin" Betimlenmesi ve Karşılaştırılması" başlıklı tezi ^{20.11.1998} tarihinde, yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Anabilim Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Enver ÖZKALP
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu araştırmada desteğini gördüğüm kişilere teşekkür ederim.

Aysu ÖZCAN EROğLU

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
DEĞERLENDİRME KURULU VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	vi
ÖNSÖZ	vii
ÖZGEÇMİŞ	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x

BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. İletişim, Dil, Yetişkin Dil Girdisi	1
1.1.1. Anne Dili/Motherese	5
1.1.2. Anne Konuşmasında Kültürel Farklılıklar	11
1.1.3. Dil ve Konuşmanın Gecikmesinde Anne Dil Girdisinin Önemi.....	14
1.1.4. Zihin Engelli Çocuklar	18
1.1.5. Down Sendromlu Çocuklar	22
1.1.6. Erken Eğitim Programlarının Dil Gelişimine Katkısı	24
1.2. Araştırmanın Problemi	27
1.3. Araştırmanın Amacı.....	29
1.4. Araştırmanın Önemi.....	29
1.5. Sayılılar	31

1.6. Sınırlılıklar	31
1.7. Tanımlar	31
2. YÖNTEM	33
2.1. Araştırmanın Modeli	33
2.2. Araştırmaya Katılanlar	34
2.2.1. Araştırmaya Katılan Aileler	38
2.2.1.1. Down Sendromlu Çocuk	
Sahibi Olan Aile.....	38
2.2.1.1.1. Anne 1	38
2.2.1.1.2. Anne 2	39
2.2.1.2. Gelişimsel Gerilik Göstermeyen Çocuk	
Sahibi Olan Aile.....	40
2.2.1.2.1. Anne 3	40
2.2.1.2.2. Anne 4	42
2.3. Veri Toplama	43
2.3.1. Verilerin Toplanması Sırasında	
Kullanılan Araçlar	43
2.3.1.1. Aile Görüşme Formu	43
2.3.1.2. İşlevde Bulunma Düzeyini	
Belirleme Formu	44
2.3.1.3. Kayıt Aracı	45
2.3.2. Gözlem	45
2.3.3. Veri Toplama Ortamları.....	45
2.3.3.1. Fiziksel Veri	45
2.3.3.1.1. Anne 1 (Mert)	45
2.3.3.1.2. Anne 2 (Gizem)	48
2.3.3.1.3. Anne 3 (Burak)	50
2.3.3.1.4. Anne 4 (Ece)	52

	<u>Sayfa</u>
2.3.3.2. Günlük Rutinler	54
2.3.3.2.1. Anne 1 (Mert)	54
2.3.3.2.2. Anne 2 (Gizem)	55
2.3.3.2.3. Anne 3 (Burak)	55
2.3.3.2.4. Anne 4 (Ece)	56
2.4. Verilerin Çözümleme Süreci.....	56
2.4.1. İletişim Amaçları Davranışlarının Tanımları.....	56
2.4.2. İletişim Amaçları Kontrol Listesi.....	61
2.4.3. İletişim Davranışlarının Yazılı Metin Haline Getirilmesi/Kodlanması	62
2.4.4. Güvenirlik	63
2.4.5. Yazılı Metinlerin Yorumlanması	64
2.4.5.1. Anne 1.....	64
2.4.5.2. Anne 2.....	67
2.4.5.3. Anne 3.....	68
2.4.5.4. Anne 4.....	70
3. BULGULAR.....	72
3.1. Giriş	72
3.1.1. Günlük Rutinler Sırasında Down Sendromlu Çocuk Annelerinin İletişim Amaçlarını Kullanımlarına İlişkin Bulgular	72
3.1.1.1. Günlük Rutinler Sırasında Birinci Annenin İletişim Amaçlarını Kullanımına İlişkin Bulgular	73
3.1.1.2. Günlük Rutinler Sırasında İkinci Annenin İletişim Amaçlarını Kullanımına İlişkin Bulgular	74

3.1.1.3. Günlük Rutinler Sırasında Down Sendromlu Çocuk Annelerinin Kullandıkları İletişim Amaçlarını Karşılaştırılması.....	75
3.1.2. Günlük Rutinler Sırasında Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin İletişim Amaçlarını Kullanımlarına İlişkin Bulgular.....	79
3.1.2.1. Günlük Rutinler Sırasında Üçüncü Annenin İletişim Amaçlarını Kullanımına İlişkin Bulgular	79
3.1.2.2. Günlük Rutinler Sırasında Dördüncü Annenin İletişim Amaçlarını Kullanımına İlişkin Bulgular	80
3.1.2.3. Günlük Rutinler Sırasında Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Kullandıkları İletişim Amaçlarının Karşılaştırılması.....	81
3.1.3. Günlük Rutinler Sırasında Down Sendromlu Çocuğa Sahip Anneler İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin İletişim Amaçlarını Kullanımlarına İlişkin Bulgular.....	85
3.1.3.1. Annelerin Olumlu Emir İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular	87
3.1.3.2. Annelerin Olumsuz Emir İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular	88
3.1.3.3. Annelerin Doğal Soru İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular	89
3.1.3.4. Annelerin Eleştireysel Soru İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular	90

3.1.3.5. Annelerin Sözel Olmayan Soru İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular.....	91
3.1.3.6. Annelerin Çocuğa Bilgi Verme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular.....	92
3.1.3.7. Annelerin Çocuğun Davranışına Yönelik Bilgi Verme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular	93
3.1.3.8. Annelerin Çocuğun Davranışına Yönelik Çocuğa Bilgi Verme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular.....	94
3.1.3.9. Annelerin Çocuk Hakkında Bilgi Verme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular	95
3.1.3.10. Annelerin Çocuğun Önceden Yaptığı Davranışa Yönelik Bilgi Verme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular	96
3.1.3.11. Annelerin Önerme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular	97
3.1.3.12. Annelerin Tekrarlama İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular	98
3.1.3.13. Annelerin Onaylama İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular	99
3.1.3.14. Annelerin Onaylamama İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular	100
3.1.3.15. Annelerin Övgü İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular	101
3.1.3.16. Annelerin Dikkat Çekme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular	102

3.1.3.17. Annelerin Çocuğa Yönelik İletişim Oyunları İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular.....	103
3.1.3.18. Annelerin Sözel Olmayan Seseendirme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular.....	104
4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER	105
4.1. TARTIŞMA.....	105
4.2. SONUÇ	110
4.3. ÖNERİLER.....	111
4.3.1. Eğitim Ortamına Yönelik Öneriler.....	111
4.3.2. İleri Araştırmalara Öneriler.....	112
EKLER	113
KAYNAKÇA	136

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 :Araştırmaya katılanlara ilişkin kimlik bilgileri.....	37
Tablo 2 : Günlük rutinler sırasında annenin kullandığı iletişim amaçları kontrol listesi.....	61
Tablo 3 :Günlük rutinler sırasında birinci annenin kullandığı iletişim amaçları yüzde değerleri	73
Tablo 4 :Günlük rutinler sırasında ikinci annenin kullandığı iletişim amaçları yüzde değerleri	74
Tablo 5 :Günlük rutinler sırasında down sendromlu çocuk annelerinin kullandıkları iletişim amaçları yüzde değerleri.....	75
Tablo 6 :Günlük rutinler sırasında üçüncü annenin kullandığı iletişim amaçları yüzde değerleri	79
Tablo 7 : Günlük rutinler sırasında dördüncü annenin kullandığı iletişim amaçları yüzde değerleri.....	80
Tablo 8 : Günlük rutinler sırasında normal gelişim gösteren çocuk annelerinin kullandıkları iletişim amaçları yüzde değerleri.....	81
Tablo 9. Günlük rutinler sırasında down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin kullandıkları iletişim amaçlarına ilişkin ortalama yüzde değerleri.....	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 : Birinci anneden verilerin toplandığı ev planı.....	45
Şekil 2 : İkinci anneden verilerin toplandığı ev planı.....	48
Şekil 3 : Üçüncü anneden verilerin toplandığı ev planı.....	50
Şekil 4 : Dördüncü anneden verilerin toplandığı ev planı.....	52
Şekil 5 : Yazılı metin örneği.....	62
Şekil 6 : Yazılı metin yorumlaması 1.....	64
Şekil 7 : Yazılı metin yorumlaması 2.....	67
Şekil 8 : Yazılı metin yorumlaması 3.....	68
Şekil 9 : Yazılı metin yorumlaması 4.....	70
Şekil 10: Günlük rutinler sırasında birinci annenin kullandığı iletişim amaçları yüzde grafiği	76
Şekil 11: Günlük rutinler sırasında ikinci annenin kullandığı iletişim amaçları yüzde grafiği	77
Şekil 12: Günlük rutinler sırasında down sendromlu çocuk annelerinin kullandığı iletişim amaçları yüzde grafiği	78
Şekil 13: Günlük rutinler sırasında üçüncü annenin kullandığı iletişim amaçları yüzde grafiği	82
Şekil 14: Günlük rutinler sırasında dördüncü annenin kullandığı iletişim amaçları yüzde grafiği	83
Şekil 15: Günlük rutinler sırasında normal gelişim gösteren çocuk annelerinin kullandığı iletişim amaçları yüzde grafiği	84
Şekil 16 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları olumlu emir iletişim amacı yüzde grafiği.....	87

Sayfa

- Şekil 17 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları olumsuz emir iletişim amacı yüzde grafiği.....88
- Şekil 18 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları doğal soru iletişim amacı yüzde grafiği.....89
- Şekil 19 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları eleştireysel soru iletişim amacı yüzde grafiği.....90
- Şekil 20 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları sözel olmayan soru iletişim amacı yüzde grafiği.....91
- Şekil 21 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları çocuğa bilgi verme iletişim amacı yüzde grafiği.....92
- Şekil 22 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları çocuğun davranışına yönelik bilgi verme iletişim amacı yüzde grafiği.....93
- Şekil 23 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları çocuğun davranışına yönelik çocuğa bilgi verme iletişim amacı yüzde grafiği.....94

Sayfa

- Şekil 24 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları çocuk hakkında bilgi verme iletişim amacı yüzde grafiği.....95
- Şekil 25 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları çocuğun önceden yaptığı davranışa yönelik bilgi verme iletişim amacı yüzde grafiği.....96
- Şekil 26 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları önerme iletişim amacı yüzde grafiği.....97
- Şekil 27 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları tekrarlama iletişim amacı yüzde grafiği.....98
- Şekil 28 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları onaylama iletişim amacı yüzde grafiği.....99
- Şekil 29 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları onaylamama iletişim amacı yüzde grafiği.....100
- Şekil 30 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları övgü iletişim amacı yüzde grafiği.....101

Sayfa

- Şekil 31 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları dikkat çekme iletişim amacı yüzde grafiği.....102
- Şekil 32 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları çocuğa yönelik iletişim oyunları iletişim amacı yüzde grafiği.....103
- Şekil 33 :Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları sözel olmayan seslendirme iletişim amacı yüzde grafiği.....104

1. GİRİŞ

1.1. İletişim, Dil, Yetişkin Dil Girdisi

İnsanlar doğdukları andan itibaren gereksinimlerini, isteklerini, duygularını bir biçimde iletmeyi başarmışlar, dış dünyaya ilişkin gerçekliği paylaşma, başkalarına aktarma gereği duymuşlardır. İnsanları bu paylaşımaya yönelten ortak nokta "iletişim" olarak tanımlanmaktadır (Topbaş, 1996; Topbaş, 1994). İletişim; başkalarının davranışlarını düzenleyebilmek, sosyal etkileşimi başarmak ya da dikkati ortak bir noktaya toplamaktır. Basit bir uygulamalı beceri olmaktan çok, bireyler arasında var olan güçlü bir ögedir. Sosyal etkileşim; iletişimin karşılıklı doğası ve bireyler arası cevaplayıcı olan iletişimsel içeriğin oluşumuna bağlıdır. Böylece tüm bireyler iletişim potansiyellerini farkederek ve işlevsel olarak uygulayarak iletişim yeterliliğine sahip olabilmektedirler (Butterfield and Arthur, 1995).

İnsanlar arasındaki her türlü etkileşim ve mesaj alış verişi için gerekli olan iletişim yeterliliğine sahip olabilmek sözel dil kullanmayı gerektirmektedir. Sözel dilin birinci ve en önemli işlevi bireylerin iletişimde bulunmalarını sağlamaktır (Topbaş, 1996; Topbaş, 1994). Sözel dil bebeğin doğumundan itibaren yakın çevresindeki yetişkinlerle iletişim kurmasıyla başlamaktadır. Bebekler doğdukları andan itibaren, isteklerini ifade etmek amacıyla gülme, ağlama, gaz çıkarma, bakış, ses çıkarma gibi sözel olmayan iletişim yollarını kullanmaktadırlar (Dönmez ve diğerleri, 1993). Bebeğin bu davranışları iletişim amaçları ve/veya iletişim çabaları olarak nitelendirilebilir (Çekirdek, 1997).

İletişim amacı (communicative intention); "bireyin meramını, isteğini, gereksinimini aktarmak için gayret göstermesi, bu gayretlerini bir biçimde eylemlendirmesi, ifade etmesi anlamına gelmektedir". Bu tür istekler ya da iletişim gayretleri bebeğin doğumuyla birlikte refleksif davranışlarla başlamaktadır. Başlangıçta amaçsız ya da kasıtsız olarak başlamasıyla birlikte; bu davranışlar giderek daha amaca yönelik hale gelmektedir. İletişim amaçları söz öncesi dönemde ses, jest, işaret biçimleri ile kodlanırken, sonraki dönemde sözel olarak biçimlenebilmektedir (Topbaş, 1996; Topbaş, 1997).

İletişime girmeyi öğrenme gelişimsel bir süreçtir. Gelişim basamakları ortak özelliklere dayanarak tanımlanırken, süreç gelecek için temel sağlayan bir basamağın zaman içinde değişimi olarak adlandırılmıştır. İlk basamak olan amaçlılık öncesi düzeyde çocuk, anlamlı olmayan seslendirme ve jestlerde bulunma yoluyla dinleyici üzerinde sistematik etki yaratarak gereksinimlerini etkili bir şekilde karşılamaktadır. İkinci basamak olan amaçlılık düzeyinde ise çocuk daha uygun biçimleri artan şekilde kullanarak, seslendirme ve jestleri birleştirerek iletişim ortağı ve etkileşim nesnesi ya da konusu arasında dikkati düzenleyerek amaçlı bir şekilde mesajını ifade edebilmektedir. Bu düzeye gelen çocuklar, davranışların, iletişim gayretlerinin bir çeşidi şeklinde kullanılabilirdiğini anladıklarını göstermektedirler. Bu gelişimsel modeldeki anahtar öğelerden biri çocuğun bilinçli olarak başkalarını etkileyecek beden hareketleri, yüz ifadeleri ve belirli davranış kalıpları kullanmasıdır (Butterfield and Arthur, 1995).

Sözel dil, çocuğun doğumundan itibaren yakın çevresindeki yetişkinler ile etkileşimleri, nesne ve olaylara ilişkin yaşantı ve deneyimleri aracılığı ile erken iletişim davranışlarının edinimiyle başlamaktadır (Çekirdek, 1997). Çocuklar bebeklikten itibaren sosyal ortamlarda çeşitli kişilerle etkileşimde bulunmaktadırlar. Bu ilk etkileşim çocuğun daha sonraki dil gelişiminin temelini oluşturmaktadır (Özyürek, 1997). Bu süreçte yetişkin dili; çocuğun iletişim bağımsızlığını kazanmasında oldukça önemli bir rol oynadığı gibi sosyal ve

zihinsel performansını geliştirmeye de yardım eder (Topbaş, 1995). Yetişkinlerin çocuklarını etkili iletişimciler olarak algılamaları, daha ilerideki yaşlarda çocukların dil ve iletişim becerilerinin gelişiminin temelini oluşturmaya hizmet etmektedir (Özyürek, 1997). Çocuklar; yeterli düzeyde uyaran aldıklarında, uygun modeller bulabildiklerinde ve katılmasına izin verildiğinde diğer çocuklar ile oyun oynayarak sözel dil kullanımını öğrenebilirler (Butterfield and Arthur, 1995).

Wetherby ve Rodriguez (1992), çocukların dil edinimini etkileyebilecek bazı içerik değişkenlerin olduğunu söylemektedirler. Çocuğun, etkileşime girdiği kişi ile ilişkisi; çocukla etkileşim sırasında kişinin kullandığı etkileşim tarzı; oyun araçlarının, materyallerin ve etkinliklerin türü ve niteliğini dil ediniminde içeriksel değişken olarak tanımlamaktadırlar.

Çok temel düzeyde yetişkin konuşması çocuğun, iletişim becerileri ve dil gelişimi açısından önemlidir. Çocuklar homojen gruplardır ve soyutlanmış ortamlarda yetiştirildiklerinde sosyal etkileşim fırsatları sınırlanabilmektedir (Butterfield and Arthur, 1995). Bazı çocuklar, dili edinme sürecinde uygun dil modeli alamayabilirler. Bu da çocuğun dil gelişimi oranını etkileyebilmektedir (Paul and Elwood, 1991).

Normal gelişim gösteren çocukların anadillerini öğrenmelerine ilişkin araştırmalar, yetişkinlerin çocuklarına yönelik konuşmalarına odaklanmıştır (Özyürek, 1997). Yetişkinlerin çocuklarla konuşmaları sırasında, konuşma biçimlerini değerlendiren bu araştırmalar, yetişkin konuşmasının çocuğun dil gelişimine yardımcı olduğu varsayımını arttırmaktadır (Rutter, 1987).

Smolak ve Weinroub (1983) konuşkan ebeveynlerin konuşkan çocuklara sahip oldukları yargısından yola çıkarak, muhtemel olarak daha çok girdinin daha çok dile yol açtığı tezini ileri sürmektedirler (Foster, 1990).

İletişimi geliştirmede yetişkin dilinin etkililiğinin önemi oldukça açıktır. Yetişkinin çocukla etkileşimi sırasında, çocuğun iletişim becerilerini geliştirmesine yardımcı olabilecek özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler aşağıdaki gibidir (Butterfield and Arthur, 1995):

1. Çocukla etkileşimin gerçekleşmesi için fırsatlar yaratmak,
2. Çocuğun başlattığı sohbete katılarak; sezilir ve tutarlı şekilde devam ettirmek,
3. İletişim becerilerinin geliştirilmesi amacıyla yapı iskeleti oluşturmak.

Yetişkin-çocuk konuşmaları irdelendiğinde; yetişkinlerin çocuklarla niçin yetişkinlerle konuştuklarından daha farklı konuştukları kesin olarak açıklanamamıştır. Bu duruma etki eden faktörler arasında; bebeklerin kavrama yeteneğinin sınırlı olması, mesaj isteme için özel yardıma gereksinim duyuyor olmaları olası nedenler olarak gösterilmektedir (Foster, 1990).

Topbaş (1995), dil kazanımında bir değişken olan yetişkin dili hakkında dört ana kapsam olduğunu söylemektedir.

Bunlardan ilki; bir yetişkinin küçük bir çocuğa olan konuşma yapısının yetişkinlerle olan konuşma yapısından çok daha basit yapıda olmasıdır. Yetişkin konuşma yapısındaki karmaşıklığı çocuğun anlama düzeyine göre düzenlemektedir. Çocuğun anlama düzeyi arttıkça yetişkinin dil girdisi de dilbilimsel olarak daha karmaşık hale gelmektedir.

İkincisi; yetişkinin konuşmasının, dili yeni öğrenen çocuğa gerektiğinden çok olmasıdır.

Üçüncüsü; yetişkinin çocukla etkileşimi sırasında çevrede olup bitenler hakkında konuşmasıdır. Böylece çocuğa olaylar ve nesnelere hakkında doğrudan kendisi ve çocuk tarafından gözlemlenebilecek yeni bilgiler vermektedir.

Dördüncü olarak, yetişkin konuşması çocuğun konuşma davranışını cesaretlendirecek niteliktedir.

Clark ve Stewart (1973), dokuz ile onsekiz ay arasındaki çocuklarla annelerin konuşma miktarının, çocukların zihinsel gelişimine anlamlı bir etkisi olduğu görüşündedirler. Bunun yanısıra Bradley ve Cadwell, ise annelerin iki yaşındaki çocuklarının konuşmalarına yaptıkları sözel karşılık miktarının ve onlarla kurdukları olumlu duygusal etkileşimin, çocuklarının dört yaşındaki bilişsel başarılarıyla ilişkili olduğunu bulmuşlardır (Öner ve diğerleri, 1984). Clark ve Stewart (1973) çocuğa yöneltilen sözlü ifadelerin miktarının çocukların zeka gelişimlerini ve özellikle çocuğun dili kavrama ve vurgulama yeteneğini geliştirdiğini söylemektedirler (Topbaş, 1995).

1.1.1. Anne Dili (Motherese)

Birçok araştırma gelişimsel değişimdeki ana etken olarak anne-çocuk etkileşiminde yoğunlaşmaktadır.

Anneler ile çocuklar arasındaki sözel etkileşimler üzerine yapılan incelemeler Chomsky'nin çocukların doğuştan bir dil yetisine sahip olduğunu ileri sürmesiyle başlamıştır (Özyürek, 1997). Chomsky'nin bu tezi ile birlikte annelerin küçük çocuklarla konuşurken, konuşma biçimlerini nasıl kullandıkları araştırma konusu haline gelmiştir (Rutter, 1987). Böylece çocukların dil ediniminde kolaylaştırıcı rol oynayan anne dili, anne-çocuk alanyazınında süregelen bir konu olmuştur (Wanska and Bedrosian, 1985).

Bu araştırmalardan, yetişkin konuşmalarının çok özel durumlarda dil kazanımında büyük bir rol oynadığını ortaya koyan "anne dili" varsayımı ortaya çıkmıştır. Garrard (1988) "anne dili" (motherese) terimini, annelerin iletişim sürecinde çocukların gelişimsel olgunluğuna göre ayarlanan dilbilimsel girdiler olarak tanımlamaktadır. Buckley ve diğerleri (1986) ise anne dilini; annelerin, bebeğin anlama ve konuşma becerisinden aldıkları ipuçlarına göre düzenledikleri konuşma biçimi olarak tanımlamaktadır. Shatz ve Gelmen (1973), Shatz ve Devin (1976), Andersen (1973) anne dilinin sosyodilbilimsel yetenek olduğunu ve çocukların bunu diğer tüm dilbilgisel yeteneklerle birlikte kazanmakta olduklarını söylemektedirler (Topbaş, 1995).

Annelerin, ocuklarla etkileşimleri sırasında kullandıkları konuşma biçimleri günümüzde bir çok araştırmacı tarafından sesbilgisi, sözdizimi, anlambilimi ve kullanımbilim özellikleri açısından geniş olarak incelenmektedir (Wanska and Bedrosian, 1985).

Anne dili; çocuğun kavrama düzeyine göre şekillenebilmektedir. Annelerin çocukları ile iletişimleri sırasında, kendi konuşmalarını çocuğun öğrenme biçimine ve anlama düzeyine göre düzenledikleri ifade edilmektedir (Topbaş, 1995). Çocuğa sağlanan dil girdisinin, sıradan konuşmadan daha basit olması dil öğrenen çocuğa yardım edebilir. Genellikle araştırmacılar, annelerin çocuklarıyla etkileşime girdiklerinde onların dil düzeyine uydukları konusunda görüş birliğine varmış olsalar dahi, çocukların dil kazanımı üzerinde bunların etkisi tartışılmaktadır (Wanska and Bedrosian, 1985). Chapman (1983), dil öğrenen çocukla konuşurken annelerin kendi konuşmalarını yetişkin konuşma kalıplarından farklılaştırdığını söylemektedir. Annenin konuşmasını sesbilgisi, anlambilim, sözdizim ve edimbilim alanlarında uyumlu bir şekilde değiştirebildiğini söylemektedir. Benzer şekilde Philips (1973), anne dilinin; normal konuşma dilinden daha az kompleks olduğunu sözdizimi olarak daha basit cümlelerden, daha kısa ve daha az eylem ve adıllardan oluştuğunu

söylemektedir (Harris and Coltheart,1986). Furrow ve diğerleri (1979) ve Furrow ve Nelson (1986) dil girdisinin çocuğun mevcut performans düzeyine uydurulduğunu ve böylece anlambilim açısından anlaşılır düzeye getirerek sözdizimini kazandırdığını tartışmaktadırlar. Nelson (1982) araştırmasının temelinde basit dil kullanımının daha karmaşık olduğunu ileri sürmüştür. Yine Chomsky, çok basit olan girdinin dil öğrenen çocuğun gerçekten gereksinim duyduğu yapıların büyük miktarına maruz kalmalarını engellediğini söylemektedir (Foster, 1990).

Garnica (1977), yetişkinlerin çocuklarla etkileşimleri sırasında konuşmalarını basitleştirmelerinin, tekrarlarının, tonlamalarının ve anahtar sözcüklerin üzerinde yaptıkları vurgulamaların çocuğun anlamasını kolaylaştırdığını söylemektedir (Rutter, 1987). Garnica (1977), annenin konuşmasını yüksek bir ses tonuyla bitirmesinin (soru soruyor gibi) çocuğun cevap vermesini sağladığını ve böylece iletişime girme sıklığını arttırdığını söylemektedir. Garnica (1977) yaptığı çalışmada annelerin ses tonunun çocuğun yaşı ile orantılı olarak değişebildiğini ortaya çıkarmıştır. İki yaşındaki çocukla konuşurken anneler beş yaşındaki çocukla konuştuklarından daha yüksek bir ses tonu kullanmaktadırlar. Annelerin küçük çocuklarla iletişimlerinde sırasında daha yüksek bir ses tonu kullanmaları, çocuğun söyleneni yetişkine değil de kendisine söylendiğini ayırt etmesini sağlamaktadır (Harris and Coltheart, 1986).

“Anne dili” özellikleri, çocukların geliştirmekte olan ilgilerine ve iletişim yeteneklerine bağlı olarak annelerin iletişim istekleriyle de ilgili görünmektedir (Garrard,1988). Snow (1977) çocukların beş ile yedinci aya geldiklerinde yetişkinlerin duygu ağırlıklı konuşmayı bırakarak dış dünyadaki kişi ve olaylar hakkında konuşmaya başladıklarını vurgulamaktadır. Penman ve arkadaşları (1983) Snow'un bu bulgusuna benzer şekilde, yetişkinin bilgi yönelimli konuşma kullanımında bir artış ve duygu yönelimli konuşmada anlamlı olarak bir azalma olduğunu vurgulamaktadırlar (Foster, 1990). Shatz ve Devin (1976)

anneler kadar çocukların da içsel durumlardan daha çok dış dünya hakkında bilgi istemeye yönelimli olduklarını söylemektedirler (Chapman, 1983). Bununla birlikte yetişkinler tarafından kullanılan dil türlerinin, çocuğun o anda ne yapıtıyla bağlantılı olduğuna dikkat çekmektedirler (Foster, 1990). Yetişkinler, iletişim sürecindeki gelecek basamağın ve çocuğun şimdiki yeteneklerinin farkında olmaya gereksinim duymaktadırlar (Butterfield and Arthur, 1995). Çocuklar dünyayı incelerken yetişkinler bilgi yönelimli konuşma yapmakta, bireyler arası ilişkide odaklaşırken de yetişkinler duygu yönelimli konuşma yapmaktadırlar (Foster, 1990).

Wheeler kitap okuma ile ilgili yaptığı çalışmada çocuğun yaşı ile ilgili olarak annelerin konuşma konularının değişebildiğini bulmuştur. İki yaşındaki çocuklarla yetişkinler genellikle resimler ve resimlerin tek bir ögesi hakkında konuşmaktadırlar. İki yaş beş ay ile iki yaş on ay arasındaki çocuklarla basit ögeler yada çoklu ögeler hakkında konuşmaktadırlar. Üç yaş ile beş yaş civarındaki çocuklarla da resimdeki bilgiler hakkında konuşmaktadırlar (Foster, 1990).

Kavanagh ve arkadaşları (1983), yetişkinlerin bir yaş ile iki yaş üç ay arasındaki 24 çocuğun hayali dil kullarımlarına bakmışlardır. İki yaş altındaki çocuğun hayali dil kullanımının görel olarak daha az olduğunu ve duyguların, eylemlerin ve nesnelere işlevlerinin tanımlanmasıyla sınırlı olduğunu bulmuşlardır. Yetişkinlerin iki yaş çocuklarına hayali dil kullanımı daha sık ve dikkate değer bir farklılık göstermektedir (Foster, 1990).

Masur ve arkadaşları (1977) annelerin çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları emir cümlelerinin çocuğun yaşı ile ilgili olarak değişebileceğini söylemektedirler. Anneler, 3 aylık çocuklarıyla etkileşimleri sırasında daha az emir cümlesi kullanırken, 6-9 aylık çocuklarıyla etkileşirken çok daha fazla emir cümlesi kullandıklarını söylemektedirler (Chapman, 1983). Benzer olarak Bellinger (1979), İngilizce konuşan annelerle yaptıkları

çalışmada, yetişkinlerin bir yaşın altındaki küçük çocuklarla iletişimleri sırasında büyük çocuklarla iletişimleri sırasında kullandıklarından daha çok emir cümlesi kullandıklarını bulmuştur.

Snow (1977), McDonald ve Pien (1983) dil girdisinin, yanıt vermek için çocuğu cesaretlendirmeyi amaçladığını ve dil girdisindeki soruların sayısının oldukça çok olduğunu ileri sürmektedirler. Bruner ve diğerleri (1982) ise, çocuklar birşeylere ulaşmak istediğinde annelerin isteklerin kabulünde şartları zorlamaya başladıklarını bulmuşlardır. Anneler çocuğun o nesneyi gerçekten isteyip istemediğini sormaktadırlar (Foster, 1990).

Erken yaşlarda, anneler (yetişkinler) çocukları ile belli bağlamlardaki rutin işler sırasında etkileşim içinde olmaktadır. Rutinleşmiş oyunlar, günlük yaşam becerileri sırasındaki etkileşim çocuğa iletişim becerilerini geliştirebileceği bir ortam sağlamaktadır (Özyürek, 1997). Sosyal oyunlar ve rutinler, sıra alma, katılımcılara farklı sorumluluklar yükleme gibi konuşmanın özelliklerini içermektedir (Foster, 1990). Snow (1977), çocuk ve annenin günlük rutinleri gerçekleştirdikleri sırada etkileşimlerinin dili öğrettiğini ileri sürmektedir. Bu rutinler sırasında annenin kendi konuşmasını çocuğun dil kazanımını geliştirici yönde yoğunlaştırdığını ve düzenlediğini vurgulamaktadır (Topbaş, 1995). Bu sırada annelerin çocuklarına kullandığı dil bu rutinlerin amacına, oluştuğu ortama ve katılan kişilere göre değişebilmektedir (Özyürek, 1997). Anlamlı gelişmeyi teşvik etmek amacıyla çocukla etkileşime giren kişinin bu tür günlük rutinleri değerlendirebilmesi gerekmektedir. Bu nedenle etkileşime girme; giyinme, el yıkama ya da yemek yemeyi öğrenme gibi etkinliklerde önem kazanmaktadır (Butterfield and Arthur, 1995). Ratner ve Bruner (1987), normal gelişime sahip bir bebeğin oyun rutinlerinin dil gelişimi için önemli olduğunu, iletişimsel roller alma yeteneğini arttığını vurgulamaktadır (Özyürek, 1997). Çocuğun olaylar ve rutinler bilgisini elde etmesi annelerin dili uygun kullanmalarının önemini vurgulamaktadır (Foster, 1990).

Anne ile çocuk arasındaki sohbeti sürdürme görevi daha çok anneye düşmektedir. Bunun yanısıra çocuğun etkileşime yaptığı katkılar da sohbetin akışına önemli bir katkı sağlar.

Stern ve arkadaşları (1983), annenin çocuğuyla etkileşimi sırasında çocuğun hapşurma, gaz çıkarma, esneme gibi davranışlarından birşey isteme anlamı çıkardığını söylemektedirler. Bu gibi durumlarda anne çocuğunu bir konuşma arkadaşı olarak görüp onunla konuşmaktadır. Bunu yaparken aynı zamanda anne, konuşan ve dinleyen kişi rolünü de oynamaktadır. Bu süreçte anne kendi sözlerine ara verip çocuğun karşılık vermesini hedefleyerek öğretim yapmaya çalışmaktadır. Daha sonra anne ifadesinin sonunu abartarak net olarak belirtir. Bu süreç çocuğun karşılıklı konuşmada yerdeğişim davranışını geliştirmesine neden olmaktadır (Topbaş, 1995).

Bu yargıyı destekleyecek şekilde Kaye ve Charney (1980, 1981) çocuklarıyla etkileşimleri sırasında annelerin sıra almada uygun model olduklarını ve çocuklar kendi kendilerine sıra almaya başladıklarında bunu yetişkin modelinden öğrendiklerini söylemektedir (Foster, 1990).

McDonald ve Pien (1982), 2.5 ile 3 yaş çocukları ile yaptıkları araştırmada; hızlı konu değişimlerinin annelerin küçük çocukları ile etkileşimlerini karakterize ettiğini, daha büyük çocuklarda hızlı konu değiştirme yoluna daha az başvurduklarını bulmuşlardır (Wanska and Bedrosian, 1985). Benzer şekilde Wanska ve Bedrosian (1985) da yaptıkları çalışmada, konu değişimi ve konu düzenlemede annelerin eğiliminin çocukların yaş ve ifadelerinin anlamlı olmasıyla tutarlılık gösterdiğini bulmuşlardır. Harris ve Coltheart (1986) annelerin, çocukları ile etkileşimleri sırasında yeni bir konuya geçecekleri zaman çocuğun davranışını temel aldıklarını söylemektedirler. Böylece anne konuşmasını çocuğun davranışı ile ilişkilendirmektedir.

McDonald ve Pien (1982), çocuğun seslendirme ifadesi ile annenin başlattığı konu başlıkları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını vurgulamaktadırlar. Bunun aksine Nelson ve diğerleri (1984), 22 ve 27 aylık çocukların annelerinin, konu başlıklarının sözdizim ve anlambilim yönünden çocukların artan dilbilgisi yetenekleri ile uygunluk gösterdiğini bulmuştur (Wanska and Bedrosian, 1985).

Babaların çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları dil biçimini araştıran pek az çalışma vardır. Rondal (1980), babaların çocuklarına yaptıkları konuşmaların, annelerin konuşması ile benzer özellikler taşır gibi görünse de araştırmalarında babaların annelerden daha geniş kelime dağarcığı ve daha çok açıklama kullandığını ileri sürmektedir. Babalar daha çok tekrar kullanmakta ve genellikle seslenmelerinin çok azını çocuğun dil düzeyine uydurmaktadırlar (Foster, 1990).

1.1.2. Anne Konuşmasında Kültürel Farklılıklar

Yetişkinlerin çocukla konuşma miktarı ve biçimi kültürlere göre de değişebilmektedir (Foster, 1990). Bir kısım araştırma bulguları dil gelişimindeki sosyal sınıf farklarının 18 ile 36. aylar arasında ortaya çıktığını göstermiştir. Bu yargıdan yola çıkarak bu dönemin dil kazanımı açısından kritik bir dönem olduğu kanısı uyanmaktadır. Bir kısım araştırma ise, sosyal sınıf farklarının daha küçük yaşlarda ortaya çıktığını ileri sürmüşlerdir. Wachs bu yaşı 11. aya kadar indirmiştir. Ancak 18. ayın altından alınan araştırma sonuçları tutarsızlık göstermiştir (Davaşlıgil, 1982).

Anne-babaların konuşmalarının miktarları ebeveynlerin bağlı buldukları sosyal sınıf ile bağlantılıdır. Orta sınıf anneler çocukları ile daha fazla konuşmakta ve çalışan sınıf annelerine göre çocuklarını daha az kontrol ederek daha az yönlendirmektedirler (Tulviste and Raudsepp, 1996). Bazı kültürler (ve alt kültürler) örneğin; Zinconteco (Brazelton, 1972) ve Kiliyu

(Liederman ve Liederman, 1977) kültürleri bebekleriyle çok az konuşmaktadırlar. Çalışan sınıf Amerikalı annelerin çocuklarıyla orta sınıf Amerikalı annelerden anlamlı olarak daha az konuştuğu belirtilmiştir. Kaluli çocukların ebeveynleri ise bebekleri konuşma ortağı olarak görmemekte ve bebekleri ile çok az konuşma yapmaktadırlar (Foster, 1990).

Lewis ve Wilson (1972) 12 aylık bebeği olan orta ve düşük sosyoekonomik düzeydeki aileler ile yaptığı çalışmada annelerin çocukları ile yaptıkları konuşma miktarına bakmışlardır. Bulgular orta ve düşük sosyoekonomik düzeydeki annelerin konuşma miktarlarında bir farklılık olmadığını ancak orta sosyoekonomik düzeydeki annelerin çocuklarının seslendirmelerine sözlü olarak değil dokunarak cevap verdiklerini söylemektedir. Cohen ve Beckwith (1975) daha iyi eğitilmiş annelerin bir, üç ve sekiz aylık bebekleri ile daha çok konuştuklarını ve daha az eğitilmiş annelere göre çocuklarına daha olumlu ifadeler kullandıklarını belirtmektedirler (Topbaş, 1995).

Elverişli ve elverişsiz çevreden gelen çocukların ilk yıllarındaki ev koşulları incelendiğinde, iki çevre arasındaki en belirgin ayrılığın sözel uyarım farkından kaynaklandığını gösteren sonuçlar da ortaya çıkmaktadır (Öner ve diğerleri, 1984). Bu yargıyı destekleyen Bernstein (1961) araştırmasında da düşük sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin daha sınırlı, orta sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin ise daha özenli dil kodlaması yaptığını ortaya koymuştur. Bingham (1971) da, çocuğun çevresinde bulunan yetişkinlerin inanış ve duygularının çocukla olan etkileşimi biçimlendirdiğini söylemektedir (Topbaş, 1995).

June Felt ve Tulviste (1992) Amerika, Estonya ve İsveçte yaptığı çalışmada; iki yaşındaki çocuklarına Amerikalı annelerin, İsveç ve Estonya'daki annelere göre daha fazla ilgi gösterdiğini gözlemlemişlerdir. Estonya'lı anneler direk teşvik edici dil konusunda daha az ilgili olmalarına

karşın çocukların yemek yeme ve bulmaca çözme sırasındaki performanslarına olan ilgileri Amerikalı ve İsveçli annelere göre daha fazla olmaktadır (Tulviste and Raudsepp, 1996).

Ramsey (1975) düşük sosyokültürel düzeydeki annelerin çocuklarına karşı daha az samimi, daha çok cezalandırıcı olduklarını ve çocuklarıyla daha az ilgilendiklerini söylemektedir. Ramsey ve Mill (1977), altı aylık çocuklar ve onların düşük sosyokültürel düzeydeki anneleriyle yaptığı çalışmada annelerin ve çocukların daha az sesli ifade kullandıklarını bulmuşlardır (Topbaş, 1995).

Bee (1969) dört ve beş yaş çocukları olan anneler ile yaptıkları çalışmada orta sosyokültürel düzeydeki çocuk annelerinin daha karmaşık cümleler, daha çok sıfat ve daha az kişisel zamir kullandıklarını bulmuştur. Hess ve Shipman (1965) orta sosyokültürel sınıf annelerin düşük sosyokültürel sınıf annelerine göre daha etkili eğitim stratejileri kullandığını söylemektedirler (Topbaş, 1995).

Tulviste ve Raudsepp (1996) farklı kültürlerdeki annelerin çocukların konuşmalarını bekleme sürelerinin birbirinden farklılık gösterdiğini söylemektedirler. Amerikalı annelerin diğer kültürlerdeki annelere göre çocukların sözlü ifadelerini daha fazla beklediklerini bulmuşlardır.

Brostein ve diğerleri (1992) dört ülke arasında anne konuşmasının işlevlerini karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırma çalışmasının sonucunda; Japon annelerinin çocukları ile konuşurken daha çok duygu ağırlıklı konuşma biçimi kullandıklarını, Amerikalı annelerinin ise çocuklarına daha çok bilgi ağırlıklı konuşma biçimi kullandıklarını bulmuşlardır (Matsuo-Muto and Kato, 1994).

1.1.3. Dil ve Konuşmanın Gecikmesinde Anne Dil Girdisinin Önemi

Gecikmiş dil ve konuşma ile ilgili yapılan çalışmalar, yönlendirici olmaktan çok tanımlayıcı nitelik taşımaktadır (Nelson ve diğerleri, 1995).

Araştırmacılardan bir kısmı, dil engeli olan çocukların dil çevresinin normal gelişim gösteren çocuklardan farklı olduğunu ileri sürmektedir. Çalışmaların çoğu, çocukların aldığı girdi biçimi ile varolan dil engelinin teşhis edildiğini ileri sürmektedir. Geç konuşan bazı çocuklar uygun bir dil modeli alamayabilmekte ve model ile onların gereksinimleri arasındaki bu eşleme onların dil edinim oranını etkileyebilmektedir. Bu da konuşmanın gecikmesine neden olan yetersiz dil girdisi alan çocuklar ile normal gelişen akranları arasında anlamlı bir farklılık göstermesine neden olabilmektedir (Paul and Elwood, 1991).

Leonard (1979) dil gelişiminde gecikmeyi; duyuşal, motor ve duyuşal güçlüklerin temeli olarak düşünölen, genel zihinsel engellerden dolayı dil gelişiminin yavaş olması ya da gecikmeli olarak edinilmesi şeklinde tanımlamaktadır (Davis ve diğerleri, 1988).

Cantwell ve Baker (1979) dil gecikmesinin düşük sosyal sınıf, premature olma, argo kullanma gibi etkenlerle ilişkili olduğu sonucuna varmışlardır. Yine Cantwell ve Bocker (1985) dil gecikmesine neden olan diğer değişkenlerin çocuğun gelişim düzeyi ve oranı, ebeveynin sosyal desteği, annenin eğitim düzeyi, annenin beklentileri ve öğretim olduğunu ifade etmektedirler (Davis ve diğerleri, 1988).

Davaslıgil (1982) ebeveynlerin çocuğa karşı tutumlarının dil gecikmesine neden olabileceğini söylemektedir. Ebeveynlerin çocuğa karşı olan aşırı koruyucu tutumu çocuğun isteklerini sözel olarak ifade etmesine fırsat tanımadan karşılamalarına neden olmaktadır. Bu durumda çocuk

konuşma gereksinimi duymamaktadır. Konuşmayı geciktiren diğer bir ebeveyn tutumu ise aşırı ilgisiz tutumdur. Çocuğa yeterli miktarda uyarın vermeyen, sözel ifadelerine ilgisiz kalan ebeveynlerin çocuklarında da dil gecikmesi görülebilmektedir.

Dil gelişimi ile ilgili yapılan çalışmaların bir kısmı dil gelişiminde gecikme olan çocuklar ile dil gelişiminde gecikme olmayan çocukları ve onların anneleri ile olan etkileşimini karşılaştırmıştır. Bu araştırmalarda özellikle dilin işlevlerine yer verilmiştir.

Gallagher ve Darnton (1978), dil gelişiminde gecikmesi olan çocuklar ile dil gelişiminde gecikmesi olmayan çocukların açıklama isteklerini kullanım şekillerine bakmışlardır. Bu araştırmanın sonucunda; dil gelişimde gecikme gösteren çocukların, dil gelişiminde gecikme göstermeyen çocuklara oranla dil yaşına bağlı olarak gözden geçirme türlerini kullanmadıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca dil gelişiminde gecikme gösteren grubun tamamı, dil gelişiminde gecikme göstermeyen grupta gözlenen yanıt örnekleri ile benzerlik göstermemektedir (Bonnie ve diğerleri, 1986).

Conti-Ramsden ve Friel-Ratti (1984) dil bozukluğu olan çocukların kontrol grubu çocuklarından ve onların annelerinden çok daha az etkileşime girdiklerini bulmuşlardır. Benzer olarak Welbert ve diğerleri (1975) dil gelişiminde gecilmesi olan çocukların daha düşük annesel duyuya ve sözel cevaplayıcılığa, daha çok kısıtlama ve cezaya, daha az uygun oyun materyaline, daha az günlük uyarım çeşitliliğine maruz bırakıldığını bulmuşlardır. Bu anneler çocukları hakkında olumsuz düşünmekte, çok fazla eleştiri yapmakta, çok az övgü vermekte ve çok az sevgi göstermektedirler (Davis ve diğerleri, 1988).

Peterson ve Sherrod (1982) dil gelişiminde gecikmesi olan çocukların annelerinin, çocuğun davranışlarına yönelik açıklamaları daha az yaptıklarını, çocuğun sözel davranışına daha az onay verdiklerini ve çocuğun davranışıyla ilgili olmayan seslendirme yaptıklarını söylemektedirler (Davis ve diğerleri, 1988).

Davis ve diğerleri (1988), dil gelişiminde gecikmesi olan çocuklar ile dil gelişiminde gecikmesi olmayan on çocuğun anneleri ile etkileşimlerini karşılaştırmışlardır. Bu çalışmada, iki kez evlerinde, iki kez de düzenlenmiş oyun odasında olmak üzere annelerden dört durumda çocukları ile etkileşime girmeleri istenmiştir. Ev ziyaretleri odyoteybe kaydedilmiş, oyun odası etkileşimleri ise videoteybe kaydedilmiştir. Çalışmanın sonucunda; serbest oyun boyunca dil gelişiminde gecikmesi olan çocukların daha az anne dil girdisi ile karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Dil gelişiminde gecikmesi olan çocukların anneleri, dil gelişiminde gecikmesi olmayan çocukların annelerine oranla daha çok emir cümlesi kullanmalarına karşın çocukların davranışını daha fazla onaylamışlardır.

Harris ve diğerleri (1986), dil gelişimi daha yavaş olan çocukların annelerinin, çocuğun dikkat ettiği nesneye ilişkin çok az gönderimde bulduklarını ve nesne isimlerini çok az kullandıklarını bulmuşlardır (Davis ve diğerleri, 1988).

Nelson ve diğerleri (1995), dil gelişiminde gecikmesi olan çocuk ile dil gelişiminde gecikmesi olmayan çocuğun, var olan dil girdisine yönelik yaptıkları araştırmada, aileleri evlerinde ziyaret ederek anne ve bebek arasındaki serbest oyun etkileşimini odyoteybe kaydetmişlerdir. Araştırmanın bulguları; dil gelişiminde gecikmesi olmayan çocukların dil gelişiminde gecikmesi olan çocuklara oranla daha çok düzeltme aldıklarını, ebeveynler tarafından daha çok konu uzatımına maruz kaldıklarını göstermektedir.

Cross (1984), normal gelişim gösteren çocuklara ve dil gelişiminde gecikmesi olan çocukların anne dil girdisinin etkililiğini incelediği çalışmasında, dil gelişimi gecikme gösteren çocukların annelerinin, çocukların iletişimsel katkılarını genişletmediğini bulmuştur (Özyürek, 1997).

Nelson ve diğerleri (1995), çocukların seslendirmelerine, dil düzeyleri düşük çocukların annelerinin dil düzeyleri normal olan çocukların annelerine oranla, daha az olumlu karşılık verdiklerini söylemektedirler.

Bir çok araştırma dil gelişimi gecikmiş olan çocuklar ile dil gelişimi gecikmiş olmayan çocuklarda ebeveynsel girdinin farklılık gösterdiğini söylemesine rağmen bir kısım çalışma da ebeveynsel girdi açısından farklılık olmadığını söylemektedir.

Whitehurst ve diğerleri (1988), dil gelişimlerinde yaklaşık olarak 16 ay gecikmiş 28 aylık çocuklarla yaptıkları çalışmada annelerin dil gelişimi gecikmiş olan çocuklarıyla konuşmalarının, normal dil gelişimine sahip küçük çocuğu olan annelerin konuşmasına benzer özellikler gösterdiğini bulmuşlardır (Paul and Elwood, 1991). Benzer şekilde Lasky ve Klopp (1982) dil gelişimi gecikmiş olan ve olmayan çocukların annelerinin dil kullanımında farklılık olmadığını söylemektedir (Davis ve diğerleri, 1988).

Paul ve Elwood (1991) dil gelişiminde gecikme olduğu halde henüz teşhis edilmemiş çocuklarla yaptıkları çalışmada, anne dil girdisindeki farklılıklara bakmışlardır. Bu çalışmanın sonucunda, anlamlı dil edinimi gecikmiş olan çocukların annelerinin sözdizimsel içerik, dilin işlevlerinin dağılımı ve konu sürdürme stratejilerinde normal dil gelişimi gösteren çocuk annelerine benzer dil girdisi sağladıklarını bulmuşlardır. Hoff-Ginsberg (1990)'in bulguları da bu çalışmayı desteklemektedir. Hoff-Ginsberg (1990) dil gelişiminde gecikmesi olan çocukların annelerin dil girdilerinin normal konuşan

çocukların annelerinininkine benzer olduğunu ve çocukların gecikmesine neden olan temel bir etken olmayacağını savunmaktadır (Paul and Elwood, 1991).

Sonuç olarak ebeveynlerin çocukla ne şekilde konuştukları onların hem dili anlamalarına hem de kullanmayı öğrenmelerine yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda normal gelişime sahip bebekler ebeveynlerin onlara konuşmasını ve birşeyler tanımlamasını teşvik eden becerilere sahiptirler. Bu iki faktör araştırmacıları anneler ile engelli çocuklar arasındaki iletişimde neler olduğunu görme amacıyla araştırmaya yöneltmiştir (Buckley ve diğerleri, 1986).

1.1.4. Zihin Engelli Çocuklar

Son onbeş, yirmi yıldır iletişim ve buna ulaşmak için kullanılan araç ve yolun öneminin anlaşılması ve hemen her engel grubunun en temel sorununun iletişim yetersizliği olduğu görüşünü de düşündürmektedir (Topbaş, 1995). İstek ve gereksinimlerini ifade etmek, yardım istemek, sohbete katılmak, engelli çocukların yaşantılarını sürdürebilmeleri için gerekli olan koşuldur. Bu beceriler çocuğun, çevresini kontrol etmesine ve çevreden daha fazla bilgi edinmesine aracılık etmektedir (Uzuner ve Kırcaali-İftar, 1996).

Zihin engelli olsun ya da olmasın tüm bireyler için nasıl iletişime gireceğini öğrenme gelişimsel bir süreçtir (Butterfield and Arthur, 1995). Zihin engelli çocukların dil gelişim özellikleri incelendiğinde; bu çocukların dil gelişim aşamalarının normal gelişim gösteren çocuklara benzediği ancak özürlerinin şiddetine bağlı olarak bu aşamalara ulaşmada yavaşlık ya da duraklama gösterdikleri ortaya konulmuştur. Genellikle zeka özürlü çocuklar yavaş konuşma gelişimi, zayıf bellek, yeni durumlara uyma güçlüğü, basit algı ve kavramlara sahip olduklarından, duygu ve düşüncelerini karşısındaki kişiye bağımsız olarak açıkça ifade etme konusunda güçlük yaşayabilmektedirler (Bilir ve diğerleri, 1992). Eğer dikkatli gözlenirse zihin engelli çocukların büyük bir bölümünün iletişiminde bulunmak amacıyla jest, vücut hareketi gibi sözel

olmayan yollar kullandıkları gözlenebilir (Butterfield and Arthur, 1995). Bunda bir ölçüde bu çocuklara kendini ifade etme olanaklarının verilmemiş olmasının da payı büyük olmaktadır. Zihin engelli çocuklara genellikle sosyal çevre ile etkileşimde bulunarak doğal yollarla öğrenmeleri için fırsat verilmemektedir (Bilir ve diğerleri, 1992). Çocuğun iletişim becerilerini öğrenmesini kolaylaştırmak amacıyla ebeveynlerin çocuğun, ne yaptığı ve neyi öğrenmeye gereksinim duyduğu konusunda daha duyarlı olmaları gerekmektedir (Uzuner ve Kırcaali-İftar, 1996). Matsuo-Muto ve Kato (1994) anne ve çocuk arasındaki süregelen etkileşimi düzeltmenin zihin engelli çocuğu olan anneler için zor olabileceğini ifade etmektedirler. Zihin engelli çocuk annelerinin çocuğun seslendirmesini anlamak amacıyla çocuğun daha çok davranışına dikkat etmesi, daha açık ve daha duyarlı olması gerektiğini ileri sürmektedirler.

Fiziksel, zihinsel ve motor gelişim alanları için gerekli olan sosyal çevre özellikle iletişim kurma için önemli rol oynayan dil gelişiminde temel etkenlerden biri olmaktadır. Zihin engelli çocuklara iyi bir çevre düzenlemesi ve iyi eğitim olanakları sağlandığında verilen eğitimden yararlanma oranında artış göstermektedirler. Özellikle oyun yoluyla verilen eğitimde dili öğrenmeleri daha hızlı olmaktadır (Bilir ve diğerleri, 1992). Buckley ve diğerleri (1986), bu çocukların normal gelişime sahip çocuklarla birlikte olmalarının gerekliliğinden bahsetmektedir. Böylece onlara normal model görme şansı verilebilmektedir. Normal gelişime sahip çocuklar oyun içindeki konuşmalarla zihin engelli çocuğa dilin iletişim amacıyla nasıl kullanılacağını gösterebilmektedirler.

Zihin engelli çocukların dil gelişimleriyle ilgili kuramsal bilgiler ve araştırma sonuçları; bu çocuklara özürlerinin derecesine ve zeka yaşına uygun eğitim olanakları sağlandığında, özellikle uygun çevre düzenlemeleri ile karşılıklı iletişim kurma becerilerini kullanmalarını ya da mevcut becerilerini kullanarak geliştirmelerine yönelik fırsatlar tanındığında dil gelişimlerinde önemli gelişme kaydedilebileceğini öne sürmektedir (Bilir ve diğerleri, 1992).

Zihin engelli çocuklara anne konuşmasının bazı özellikleri İngilizce konuşan ülkelerde ortaya çıkarılmıştır. Sözelimi, zihin engelli çocukların anneleri çocuğa çok az cevap verici ve çocuklarla iletişimde zihin engelli olmayan çocukların annelerinden daha çok yönlendirici ve baskın olma eğilimindedirler. Bu daha baskın, yönlendirici ve daha az cevap verici iletişimsel tarz daha çok çocukların iletişimsel cevap verici olmayış pasifliğine tepki olarak gören zihin engelli çocukların anneleri tarafından gösterilmiştir (Matsuo-Muto and Kato, 1994).

Slater (1986), zihin engeli olan çocukların annelerinin; çocuğu ile etkileşimi sırasında çocuğuna çok sayıda emir verdiğini, onaylamayıcı cümleler kullandığını, çocuğuyla sınırlı sözel iletişim kurduğunu ve çocuğu cesaretlendirici tutum sergilemediğini söylemektedir.

Anneler, zihin engelli çocuklarla iletişimlerinde sırasında, aynı yaşlardaki engelsiz çocuklara kullandıkları iletişim stratejilerinin aynısını kullanmamaktadırlar. Gecikmiş çocuklarla sohbet kurabilmek amacıyla anneler, daha küçük yaştaki normal çocuklara kullandıkları dili kullanmaktadırlar (Garrard,1988).

Bir çok araştırmacı gerçekten engelli çocukların annelerinin dillerini çocukların gelişimsel kapasitelerine göre ayarladıklarını ve böylece gecikmiş olan çocuklarına uygun dilbilimsel girdiler sağladıklarını bulmuşlardır. Bir kısım araştırmacı ise, engelli çocuğu olan annelerin; aşırı basit, kontrollü bir dil biçimi kullandıklarını belirtirler. Bu çalışmalar engelli çocukların yeterli dil modellerini göremedikleri fikrini desteklemektedir. İletişim etkileşimlerinde anneler üstün geldiklerinde ya dillerini aşırı basitleştirirler ya da çocukların iletişimlerine yanıt vermezler. Böylece anne ve çocuk arasındaki iletişim azalmaya başlamaktadır (Garrard,1988).

Zihin engelli çocuklar bazen kolay anlaşılamayan davranışlar gösterebilmektedirler. Bu nedenle yetişkinler, zihin engelli çocuklara normal gelişim gösteren çocuklara oranla anlamlı olarak sınırlayıcı ve farklı dil stratejileri kullanabilmektedirler (Butterfield and Arthur, 1995). Zor anlaşılan seslendirmeler annelerin tam olarak cevap verme şansını kaybetmesine neden olabilmektedir (Matsuo-Muto and Kato, 1994).

Matsuo-Muto ve Kato (1994) ağır derecedeki zihin engelli çocukların konuşmalarına annelerin verdiği tepkinin kontrol grubu annelerinkinden daha az cevaplayıcı olduğunu söylemektedirler. Bununla birlikte ağır derecede zihin engelli çocukların annelerinin daha az tekrarlama yaptıklarını söylemektedirler.

Cardoso-Martins ve Mervis (1985) zihin engelli çocukların annelerinin çocukları ile etkileşimleri sırasında bir olay ya da nesne hakkında eğitim yapma amaçlı iletişimde bulduklarını söylemektedirler (Matsuo-Muto and Kato, 1994).

Annelerin zihin engelli çocuğunu anlamada güçlük çekmesinin üç nedeni olabilir.

1. Seslendirme anlamının farklı anlamlara da gelmesi.
2. Zihin engelli çocuğun seslendirmesinin oldukça uzun olma eğilimi göstermesi ve annenin sık sık seslendirmeler arasındaki boşlukları fark edememesi.
3. Zihin engelli çocuğun seslendirmesinin bazen annenin ses çıkarması ile çakışması.

Seslendirmedeki anlam karışıklığı muhtemelen zihin engelli çocuğun zayıf iletişim kapasitesine maledilebilir. Çocuğun seslendirmesindeki duraklamaları tanımlama yeteneksizliği ve annenin ses çıkarmasının çocuğun seslendirmesiyle çakışması zihin engelli çocukta dönüt alma güçlülüğüne neden olabilmektedir (Matsuo-Muto and Kato, 1994).

1.1.5. Down Sendromlu Çocuklar

Fischer (1987); down sendromlu çocukların dil bozukluklarının nedenleri ile ilgili çeşitli varsayımlar olduğunu vurgulamaktadır. Bu varsayımlar arasında nöromotor eksiklikler, motor becerilerin yetersizliği, işitsel algıda yetersizlik, dil girdisi eksiklikleri sayılabilir. Bununla birlikte Gibson, bireysel değişkenlerin belirlenmesine ilişkin girişimlerin yapıcı olmayacağını söylemektedir. Bu varsayımlara yönelik ortaya çıkan hipotez ise, down sendromlu çocuklarda iletişim eksikliğinin çocuk ve çevresi arasındaki etkileşim sürecinin bozulmasından kaynaklanabileceğidir. Bu hipotezler doğrultusunda down sendromlu çocuklarda dil gelişiminin gecikmesi; çocuğun bilişsel, dil, dikkat, duygu becerilerinden, kısmen çevresel dil girdisi kısmen de ikisinin etkileşiminden kaynaklanabilmektedir.

Down sendromlu çocukların doğumundan kısa bir süre sonra gösterdikleri bu yetersizlikler anneler tarafından fark edilebilmektedir. Annenin down sendromu hakkındaki bilgisi, çocuğun gözlenen yetersizliği ile birlikte daha az dil öğrenme ortamının oluşmasına neden olmaktadır. İşlevsel iletişim becerilerinin gelişimi çocuk ve anne arasındaki etkileşimin niteliğine bağlı olduğu düşünüldüğünde, bu etkileşimin yeterince gelişmemesi down sendromlu çocuklarda iletişim becerilerinin eksikliğine neden olmaktadır (Fischer, 1987).

Down sendromlu çocuk annelerinin çocuklarıyla konuşma biçimlerini karşılaştıran çalışmalar, down sendromlu çocuklardan anneye daha az ipucu gelmesine rağmen down sendromlu çocukların annelerinin, çocuğun düzeyine uygun konuşup konuşmadıklarına bakmaktadır. Sonuç olarak annelerin çocuklarının dil düzeyine uyduklarını bulmuşlardır (Buckley ve diğerleri, 1986).

Garrard (1988), bir annenin biri down sendromlu diğeri normal gelişime sahip ikizlerine kullandığı dili karşılaştırmıştır. Bu araştırmanın sonucunda annenin her iki çocukta da kontrollü bir dil biçimi kullandığı ortaya çıkmıştır. Bu da bir çok araştırmacının inandığı olan annelerin gecikmiş çocuklara normal çocuklardan daha fazla kontrollü bir dil biçimi kullandıkları inancını desteklememektedir.

Garrard (1988), çalışmasında annenin gecikmiş çocuğunu basit doğrulamalarla, sözlü övgü ile çocuğun davranışlarını açıklayarak net tekrarlarla ve çocuğun ifadelerini genişletmelerle oldukça fazla onayladığını, bu onaylamaların gecikmiş çocuk için bir soruya yanıt verdikten hemen sonra olduğunu bulmuştur. Bu bulguları bazı araştırmaların vurguladığı duygusuz dil stili gösterdiğiyle bağdaşmamaktadır.

Buckley ve diğerleri (1986), down sendromlu çocukların annelerinin çocuğun iletişim becerilerine yardım etmek ve güçlüklerle başa çıkabilmelerini sağlamak amacıyla stratejiler geliştirdiklerini söylemektedirler. Bu anneler çocuklarına daha fazla destek, tekrar ve açıklama yapmaktadırlar. Bu durum çocuğun dili öğrenmesine yardım edebileceği gibi aşırı da olabilmektedir. Çünkü annelerin konuşma biçimleri bir süre sonra "bunu yap, sakın yapma" gibi çocuğa yönerge verme şekline dönüşebilmektedir. Böylece çocuk yönergelerle başa çıkabilmek amacıyla konuşmadan söyleneni doğru yapmaya çalışmaktadır. Kendisine yöneltilen sorulara tek kelimelik cevaplar vermeye de başlamaktadır.

Garrard (1988) ikizlerle etkileşimde annenin gecikmiş çocuğuna uygun şekilde daha fazla, gecikmemiş çocuğuna daha az emir cümlesi kullandığını savunurken, Fisher (1987), down sendromlu ve engelsiz çocukların annelerinin belirgin şekilde emirlerinde bir farklılık olmadığını belirtmektedir. Bir kısım araştırmacı ise annelerin, emir cümlesi kullanımlarının engelli çocuğun gelişimsel seviyesi arasında bir ilişki olduğunu savunmaktadır.

Özetle çalışmaların hepsinde anne dil girdisinin önemi vurgulanarak, gelişimsel geriliği olan çocuk anneleri ile normal gelişime sahip çocuk annelerinin kullandıkları iletişim amaçları ve dil kullanımları arasındaki farklılığın betimlenmesi ele alınmıştır.

1.1.6. Erken Eğitim Programlarının Dil Gelişimine Katkısı

Çocuğun tüm gelişim alanları, özellikle de zihinsel gelişimi ile ilgili olduğu için tüm önlem programlarında dil gelişimi eğitime önem verilmiştir. (Davaslıgil, 1982). Dil gelişim sürecindeki bilgiler ile yardım stratejileri arasındaki ilişkiyi bilmek ve bunun yardım programlarına nasıl adapte edileceği düşünülmektedir (Topbaş, 1995).

İnsan hayatında önemli bir yeri olan sözel dilin sağlıklı şekilde kazanılması için ilk eğitim kurumu olan aileye önemli görevler düşmektedir (Davaslıgil, 1982). Eğitim, çocuğun doğumundan itibaren evde başlamaktadır. Bu nedenle ailelerin çocuğun eğitiminde yapı taşları olduğu ileri sürülmektedir (Vuran, 1997). Çocuk dile ilişkin becerileri doğar doğmaz kazanmaktadır. Bu nedenle çocukların sağlıklı bir dil gelişimi göstermesi amacıyla nasıl davranılması gerektiğinin bilinmesi önemlidir. (Davaslıgil, 1982).

Özellikle dili öğrenmede temel faktör olan anne-çocuk ikili etkileşiminin çok küçük yaşlardan itibaren sağlanması, çocukların sık sık sözel ifade kullanmaya teşvik edilmeleri ya da kullandıkları ifadelerin pekiştirilerek genişletilmesi, sözel ifadeler kullanarak deneyimlerde bulunabilecekleri yaşam örneklerinin sağlanması ya da sıklığının artırılması dil gelişim düzeylerinin artmasında etkili olacaktır (Bilir ve diğerleri, 1992).

Araştırmaların bir kısmı bilişsel ve dil gelişimini arttırmada erken müdahalenin etkililiğini ortaya koymaktadır. Çocukla etkileşimi olan kişiler profesyoneller, profesyonel olmayanlar ve ebeveynlerdir. Ebeveynler çocukla

öncelikle etkileşen yetişkinler olduklarından ebeveyn eğitimi amacıyla 60'lı yıllardan itibaren ev tabanlı projeler başlamaktadır (Topbaş, 1995).

Ramsey ve arkadaşları "evde ebeveyn eğitim programı" yoluyla anne ve çocuk arasındaki etkileşimi değiştirmeye çalışmışlardır. Deney grubu ile kontrol grubu arasındaki anlamlı fark altı aylık çocuklarda ortaya çıkmış, üç yaş çocuklarında fark gözlenmemiştir (Slater, 1986).

Schaefer ve Aronson (1972) yaptıkları çalışmada 1:5 ile 3 yaş arasındaki biyolojik olarak normal, düşük sosyokültürel düzeydeki çocuklara özel bir eğitimci tarafından haftada bir gün eğitim verilmesini sağlamışlardır. Program çocuklar üç yaşına geldiğinde bitirilmiştir. Eğitim programına alınan çocuklar ile kontrol grubu karşılaştırıldığında 16 farklı nokta bulunmuştur. Her iki gruba Stanford Binnet testi uygulanmış ve performanslarında farklılık görülmemiştir. Bu sonuçtan dolayı Schaefer ve Aronson eğitimin sonucunda çocuğun IQ seviyesi ile eğitim seansları arasındaki ilişkiyi karşılaştırmak amacıyla anne-çocuk etkileşimini analiz etmişlerdir. Çocuğun erken zeka gelişiminde çocuğun eğitimi ile ilgilenmenin ve çocukla anlamlı konuşmanın önemli olduğu sonucuna varmışlardır. Bu sonuçla birlikte Schaefer yardım programının çocuğa değil aileye yoğunlaştırılması gerektiğini vurgulamaktadır (Topbaş, 1995).

Levenstein (1970); kırsal bölgede yaşayan ve iki yaşında çocuğu olan annenin, çocuğu ile etkileşiminde eğitim amaçlı ev ziyaretlerinde bulunarak bir çalışma düzenlemiştir. Ev ziyaretlerinde bulunan kişi annelere, oyuncak gösterici olarak tanıtılmış ve evlerine giderek annenin çocuğuyla oyun oynarken kullanabileceği materyalleri ve teknikleri göstererek, annenin çocuğun eğitimi üzerinde annenin rolünü anlatmıştır. Oyuncak gösterici tarafından eve getirilen oyuncaklar sözlü etkileşimi başlatıcı şekilde dizayn edilmiştir. Çalışmanın başlangıcında çocukların IQ puanları 80'in altında

bulunmuştur. Bir yıl sonunda deney grubunun IQ puanı 101 iken kontrol grubunun IQ puanı 89 olmuştur (Topbaş, 1995).

Slaughter (1983) çalışmasında, 18-44 aylık çocukları olan sosyoekonomik düzeyi düşük annelere odaklanmış ve oyuncak desteğinin etkililiğine bakmıştır. Bu ailelerin evlerine yapılan oyuncak desteğinin, çocuğun bilişsel gelişimini kolaylaştırdığı ve annelerin çocuğu ile etkileşim tarzını bilgi verici yönde arttırdığı gözlenmiştir (Slater, 1986).

Bu çalışmalardan da anlaşılacağı üzere, çocuğun zihinsel gelişim düzeyinin dilin kazanılması ile yakından ilişkili olduğu, kavrama, algılama, yorumlama gibi bazı zihinsel becerilerin çok küçük yaşlardan itibaren geliştirilmesi gerektiği göz önüne alarak, bu becerilerin geliştirilmesi ve kullanımına yönelik uygun eğitim programlarının düzenlenmesi ve sürekli uygulanması gerekmektedir (Bilir ve diğerleri, 1992).

Yetişkinlerin, çocuğun mevcut yeteneklerini uyarmada ve dili belli ölçüde yapılandırma üzerine olan etkileri temel alınırca, zeka özürü çocukların dil eğitiminde yetişkin desteğinin, sosyal çevre etkileşiminin ve yaşantılarının sağlanmasının gerekli olduğu daha iyi anlaşılacaktır (Bilir ve diğerleri, 1992).

Değişik yaş gruplarında bulunan zihin engelli çocuk ve gençlerin dil gelişim düzeylerinin normal çocukların dil gelişim düzeylerinden farklı ve önemli gecikmelerin olduğu bilinmektedir. Aradaki farklılığın azalması amacıyla dil gelişimi alanında çalışan kuramcılarının ileri sürdükleri görüşler doğrultusunda hareket etmenin büyük yararı olacaktır. Özellikle bu kuramcılarının dil gelişiminde, çocuğun sahip olduğu biyolojik özelliklerinin yanısıra çevre koşullarının da önemli etken olduğunu savunan temel görüşleri doğrultusunda hareket etmek gerekmektedir (Bilir ve diğerleri, 1992).

1.2. Araştırmanın Problemi

Anne ile bebek arasındaki olumlu etkileşim, çocuğun; bilişsel ve sosyal gelişiminde olduğu kadar iletişim becerilerinin gelişiminde de önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle bir çok araştırmacı annelerin çocukları ile iletişime girerken kullandıkları konuşma biçimlerini araştırmıştır. Örneğin Garrard (1988), çocukları ile iletişim sırasında annelerin; bilinçli, yapılandırılan, sintatik ve semantik basit bir dil biçimi kullandıklarını söylemektedir. Bir çok araştırma, çocukları ile etkileşim sırasında annelerin konuşma biçimlerinin çocuğun dil kazanımını kolaylaştırdığı sonucuna varmıştır.

Çocuğun dil gelişiminde önemli bir yere sahip olan anneler, gelişim geriliği olmayan çocuklarıyla etkileşimde bulunurken çok fazla zorlanmayabilirler. Bunun yanısıra çocukta gelişim geriliğinin olması, anne ve çocuğun davranış örüntülerini değiştirebilmektedir. Gecikmiş çocuğu olan bir çok anne, çocukları ile nasıl etkileşime gireceklerini bilememekte ve belki de olumlu iletişim kuramamaktadırlar. Gecikmiş dil gelişimi gözlenen çocuk annelerinin kullandıkları dil biçimini inceleyen araştırmacıların bir kısmı, annelerin, dillerini çocukların gelişimsel kapasitelerine göre ayarladıklarını ve böylece gecikmiş olan çocuklarına uygun dilbilimsel girdiler sağladıklarını savunurken bir kısım araştırmacı da engelli çocuğu olan annelerin basit, kontrollü bir dil biçimi kullandıklarını ileri sürmüşlerdir. Birçok ülkede normal gelişime sahip çocuk ve anneleri, engelli çocuk ve anneleri arasındaki etkileşimin özelliklerine ve farklı grupları karşılaştırmaya yönelik çalışma yapılmıştır. Yapılan alanyazın taramasından da anlaşılacağı üzere normal gelişim gösteren çocuk anneleri ile zihin engelli çocuk annelerinin kullandıkları iletişim amaçlarının betimlenmesi ve kullandıkları iletişim amaçları arasında farklılık olup olmadığının belirlenmesine yönelik çalışmalar klinik ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Doğal ortamda down sendromlu çocuk olan anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk olan annelerinin, günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları iletişim amaçlarının betimlenmesi ve

kullanılan iletişim amaçları arasında farklılık olup olmadığının belirlenmesine yönelik çalışmaların yapılmamış olması var olan durumun betimlenememesine neden olmuştur.

Yapılan bu tür çalışmalar erken eğitim programlarının içeriğine katkıda bulunmakta dolayısıyla da ailelerin çocuklarıyla olan etkileşimlerinin sağlıklı olmasına neden olmaktadır. Türkiye'de anne-bebek etkileşimine yönelik çalışmalara az rastlanması nedeniyle Türk annelerinin çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları dil biçiminin içeriğine ilişkin kesin bilgi edilememesine neden olmaktadır. Bu da aile eğitim programlarında, ailelere çocukları ile etkileşimleri sırasında kullanacakları dil biçimi konusunda yeterli bilgi verilememesine neden olmaktadır.

Türkiye'de anne-bebek etkileşimine odaklanan çok az araştırmaya rastlanmıştır. Araştırmalardan biri, normal gelişim gösteren çocuk ve anneleri arasındaki etkileşimin özelliklerini inceleyen çalışmadır. Topbaş ve Maviş (1996) normal gelişim gösteren çocuk anneleri ile yaptığı çalışmada; anne-bebek etkileşiminde etkileşimi belirleyen özelliklere bakmışlardır. Çalışmanın sonucunda; annelerin normal gelişim gösteren çocuklarıyla yaptıkları söyleşilerde dillerine özen gösterdikleri, eksik ve dilbilgisi kurallarına aykırı konuşmadıkları ve çocuğa hitap ettiklerini unutmadıkları ortaya çıkmıştır.

Engelli çocuk ve anne etkileşimine yönelik çalışma Coşkun tarafından işitme engelli çocuk ve annesi ile yapılmıştır. Coşkun (1997), okul öncesi çağda işitme engelli çocuğu olan normal işiten bir annenin grup oyunları sırasında kullandığı stratejileri inceleyen araştırmasında annenin; çocuğun oyununa aktif katılımını sağlayarak oyun kurallarını öğrenmesini desteklediğini ortaya koymuştur.

Türkiye'de zihin engelli çocuk ve anneleri arasındaki etkileşimin özelliklerini inceleyen bir çalışmaya rastlanamamıştır. Aynı zamanda zihin engelli çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin kullandıkları iletişim amaçlarını betimleyici bir çalışma da yapılmamıştır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı; doğal ortamda, down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin, günlük rutinlerde (oyun, yemek yeme, banyo yapma, giyinme, vb.) çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları iletişim amaçlarına odaklanmıştır. İletişim amaçlarının neler olduğunu betimlemek ve normal gelişim gösteren çocuk anneleri ile down sendromlu çocuk anneleri arasında iletişim amaçlarını kullanımları bakımından farklılık olup olmadığını belirlemektir.

Bu amaca ulaşabilmek amacıyla şu genel sorular sorulmuştur.

Normal gelişim gösteren çocuk anneleri ile down sendromlu çocuk anneleri çocukları ile etkileşimleri sırasında hangi iletişim amaçlarını kullanmaktadırlar?

Annelerin iletişim amaçlarını kullanımları açısından aralarında farklılık var mıdır ?

1.4. Araştırmanın Önemi

Bebeklik döneminin, çocuğun tüm gelişim alanları için büyük bir öneme sahip olduğu ve bu dönemde anne ile çocuk arasında kurulan etkileşimin çocuğun gelişiminde önemli bir rolü olduğu bilinmektedir. Bu nedenle gelişim geriliği olan bebeklerin annelerinin, çocuklarına daha bilinçli ve sistematik yaklaşımları gerektiği ifade edilmektedir. Gecikmiş çocuğun yaşlıları ile arasındaki gelişim farklarının daha çok büyümemesi amacıyla

yapılan erken eğitim çalışmalarının önemi bu bakımdan tartışılmazdır. Çocuğun doğumundan okul çağına kadar olan zamanının tamamını anne ve babasının yanında geçirdiği düşünülürken erken eğitimin birinci basamağının aile eğitimi olduğu açıkça görülebilir. Anne ile çocuk arasındaki etkileşiminin çocuğun tüm gelişim alanlarına olduğu gibi dil gelişimine olan öneminin ailelere anlatılması ve annelerin çocukları ile olan etkileşimlerinin niteliksel ve niceliksel olarak artırılması gibi konular aile eğitimi programının parçalarıdır.

Bu nedenle anne-çocuk etkileşiminde, annelerin dil kullanımını incelemeyi amaçlayan bu araştırmanın yapılması;

Normal gelişim gösteren çocuk anneleri ile down sendromlu çocuk annelerinin günlük rutinlerde bebekleriyle etkileşimleri sırasında kullandıkları iletişim amaçlarının betimlenmesi ve bunların kullanımları açısından farklılıklar olup olmadığının incelenmesi bu konuda yapılacak diğer araştırmalara temel oluşturabilir,

Normal gelişim gösteren çocuk anneleri ile down sendromlu çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocuklarıyla etkileşimleri sırasında kullandıkları iletişim amaçlarının betimlenmesi ve bunların kullanımları açısından farklılıklar olup olmadığının incelenmesi erken eğitim programlarının içeriğinde daha fazla yer almasını sağlayabilir.

Normal gelişim gösteren çocuk anneleri ile down sendromlu çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları iletişim niyetlerinin betimlenmesi ve bunları kullanımları arasında farklılıklar olup olmadığının incelenmesine yönelik ilk çalışma olması nedeniyle önemlidir.

1.5. Sayılılar

Bu araştırma şu sayılılara dayalı olarak yapılmıştır.

Konuşma dili verilerini toplamak amacıyla yapılan video kaydı sırasında annelerin davranışlarının doğal olduğu,

Ailelerin işlevde bulunma düzeyini belirleme formunu ve aile görüşme formunu nesnel olarak doldurdıkları varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibidir.

Annelerin çocukları ile doğal ortamda gerçekleştirdikleri günlük rutinleri gözleyebilmek amacıyla yapılan ev ziyaretleri, ailenin uygun gördüğü zamanlar ile sınırlıdır.

Araştırma, örnekolay çalışması olarak desenlendiğinden dolayı belirli sayıda anne ve çocuk aile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Bu bölümde metin içerisinde kullanılan bazı terimlerin tanımları yapılmıştır.

Amaç (intention): Niyet (Kocaman ve diğerleri, 1996).

Anlambilim (semantics): Dilin anlam yönünü, içeriğini inceleyen bilim dalı (Vardar, 1980).

Biçim (form): Dilsel bir göstereni oluşturan ses öğelerinin tümü.(Topbaş, 1995).

Çözümleme (analysis): Verilerin ayrıştırılıp hada küçük ögelere indirgenerek nitelik ve/veya işlevlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen işlemlere verilen isim (Topbaş, 1997).

Dil Edinimi (language acquisition): Herhangi bir öğretime maruz kalmadan dilin kazanılma süreci.

Down Sendrom: Zihinsel engelliliğe yol açan kromozom anomalisi (Özsoy ve diğerleri, 1989).

İçerik (content): Evrene ait kavramsal bilgilerin; nesne, olay ve bunlar arasındaki ilişkinin simgelenmesi (Topbaş, 1995).

İletişim: İnsanlar arasındaki her türlü etkileşim, mesaj alışverişidir.

Konuşma (Speech): Sözel dilin seslerle ifade edilmiş biçimi (Konrot, 1984).

Sözce (utterance): Bir konuşmacı tarafından iki susku arasında üretilen söz zinciri (Çekirdek, 1997).

Sözdizimi (syntax): Tümcebilgisini inceleyen bilim dalı (Vardar, 1980).

Zihin Engeli (mental retardation): Gelişim süreci içerisinde genel zihinsel işlevlerde normallerden önemli derecede gerilik, bunun yanında uyumsal davranışlarda yetersizlik gösterme durumu (Özsoy ve diğerleri, 1989).

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Doğal ortamda, gelişimsel geriliği (zihin engelli) olan çocuk annesi ile gelişimsel geriliği olmayan çocuk annesinin, günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları iletişim amaçlarının neler olduğunu belirlemek ve annelerin iletişim amaçlarını kullanımları bakımından farklılık olup olmadığını betimlemeyi amaçlayan bu araştırmanın bu bölümünde araştırma modeline; katılanlara; veri toplama araçlarına; verilerin kayıt edilmesi, kodlanması ve çözümlenmesine ait bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, özgül örnekolay araştırmaları çerçevesinde niteliksel-betimsel olarak desenlenmiştir (Topbaş, 1998; Berg, 1998). Araştırmada çoklu ve karşılaştırmalı örnekolay yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri niteliksel araştırma yöntemleri çerçevesinde katılımcı gözlem tekniği uygulanarak toplanmış ve video teyp analiz yöntemine dayalı olarak çözümlenmiştir (Bogdan & Biklen, 1992). Çözümlenen veriler, ilgili alanyazındaki araştırmalarla tartışılmak üzere betimsel istatistik teknikleri ile desenlenerek yorumlanmıştır.

2. 2. Araştırmaya Katılanlar

Araştırmaya katılanlar, çoklu ve karşılaştırmalı örnekölay yöntemi çerçevesinde ölçüte göre örnekleme stratejisi benimsenerek belirlenmiştir (Patton, 1990).

Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu Zihin Engelliler Eğitimi Programı'na, eğitim amacıyla başvuruda bulunan, ancak kurumda yapılan ön değerlendirmeye göre eğitime alınamayan zihin engelli çocuklar belirlenmiştir. Buna göre aşağıdaki ölçütler dikkate alınmıştır:

1. Gelişimsel geriliği olan çocukta zihin engelinin olması,
2. Gelişimsel geriliği (zihin engeli) olan çocuğun dört yaşın altında olması,
3. Gelişimsel geriliği (zihin engeli) olan çocuğun ek bir özrünün (görme engeli, işitme engeli, vb.) olmamasına dikkat edilmiştir.

Belirlenen çocukların aileleriyle görüşmek amacıyla ev ziyaretinde bulunulmuştur. Ailelere araştırmanın niteliği hakkında bilgi verilip çocukları ile gerçekleştirdikleri günlük rutinlerin kamera ile kayıt edileceği söylenerek, araştırmaya katılmayı düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur. Gönüllülük esasına dayalı olarak bu süre sonunda başvuran aileler çalışmaya alınmak amacıyla değerlendirilmiştir.

Çocuklar ve aileleri hakkında daha fazla bilgi edinebilmek amacıyla *Aile Görüşme Formu* ve *İşlevde Bulunma Düzeyini Belirleme Formu* araştırmacı tarafından hazırlanarak katılımı kabul eden ailelere verilip nesnel olarak doldurmaları istenmiştir.

Aileler tarafından doldurulan İşlevde Bulunma Düzeyini Belirleme formundaki bilgiler dikkate alınarak öncelikle araştırmaya katılacak gelişimsel geriliği olan çocuklar belirlenmiştir. Gelişimsel geriliği olan çocukların belirlenmesi sırasında gözönünde bulundurulan özellikler aşağıdaki gibidir.

1. Gelişimsel geriliği (zihin engelli) olan çocuğun 1993 yılı doğumlu olması.
2. Gelişimsel geriliği (zihin engelli) olan çocuğun herhangi bir eğitim programına katılmamış olması.
3. Gelişimsel geriliği (zihin engelli) olan çocuğun yaşadığı evde anadil olarak Türkçe konuşuluyor olması.
4. Gelişimsel geriliği (zihin engelli) olan çocuğun işlevde bulunma düzeyinin, belirlenen %50'lik oranı karşılıyor olması.
5. Gelişimsel geriliği (zihin engelli) olan çocuğun doğumundan itibaren anne ve babasıyla birlikte yaşıyor olması.
6. Gelişimsel geriliği (zihin engelli) olan çocuğun süreğen bir hastalığının olmaması.
7. Gelişimsel geriliği (zihin engelli) olan çocuğun sürekli kullanması gereken bir ilacın olmaması.

Gelişimsel geriliği (zihin engelli) olan çocuklar kadar araştırmaya katılan ailelerin de benzer özelliklere sahip olması gerekliliği düşünülmüştür. Aileler tarafından doldurulan aile görüşme formundaki bilgiler doğrultusunda bazı ölçütler gözönünde bulundurularak çalışmaya katılacak olan aileler belirlenmiştir. Bu ölçütler aşağıdaki gibidir.

1. Annelerin çalışmıyor olması.
2. Annelerin 25-40 yaşları arasında olması.
3. Ailenin Türk olması ve anadil olarak Türkçe konuşuyor olması.
4. Anne ve babaların çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili herhangi bir eğitim programına katılmamış olması.
5. Ailelerin yaklaşık gelir düzeyinin birbirine yakın olması.
6. Ailenin sosyoekonomik düzeylerinin benzer özellikte olması.

Aile Görüşme Formu ve İşlevde Bulunma Düzeyini Belirleme Formun'daki bilgiler değerlendirildiğinde, çocuk ve aile için yukarıdaki ölçütleri karşılayan iki down sendromlu çocuğu olan ailenin çalışmaya katılması uygun görülmüştür.

Zihin engelli (down sendromlu) çocuğu olan ailelerin belirlenmesinden sonra araştırmaya katılacak olan gelişimsel geriliği olmayan çocuklar belirlenmiştir.

Araştırmaya katılacak olan gelişimsel geriliği olmayan çocukların belirlenmesinde bazı ölçütler gözönünde bulundurulmuştur. Bu ölçütler aşağıdaki gibidir.

1. Gelişimsel geriliği olmayan çocuklardan birinin gecikmiş çocuklar ile aynı takvim yaşında olması. (Down sendromlu çocuklar ile aynı takvim yaşında olan gelişimsel geriliği olmayan çocuğun işlevde bulunma düzeyinin down sendromlu çocuktan farklı olması beklenmektedir.)
2. Gelişimsel geriliği olmayan çocuklardan birinin işlevde bulunma düzeyinin (özbakım becerileri, motor beceriler, kavram bilgisi, vb.) belirlenen %50'lik oranı karşılaması. (%50'lik oranı karşılayan gelişimsel geriliği olmayan çocuğun, down sendromlu çocuk ile benzer işlevde bulunma düzeyine sahip ve takvim yaşının down sendromlu çocuklardan daha küçük olması beklenmektedir.)
3. Gelişimsel geriliği olmayan çocuğun herhangi bir eğitim programına katılmamış olması.
4. Gelişimsel geriliği olmayan çocuğun yaşadığı evde anadil olarak Türkçe konuşuluyor olması.
5. Gelişimsel geriliği olmayan çocuğun doğumundan itibaren anne ve babasıyla birlikte yaşıyor olması.
6. Gelişimsel geriliği olmayan çocuğun süreğen bir hastalığının olmaması.
7. Gelişimsel geriliği olmayan çocuğun sürekli kullanması gereken bir ilacın olmaması.

Gelişimsel geriliği olmayan çocukların ailelerinin belirlenmesi sırasında aşağıdaki ölçütlere dikkat edilmiştir.

1. Annelerin çalışmıyor olması.
2. Annelerin 25-40 yaşları arasında olması.
3. Ailenin Türk olması ve anadil olarak Türkçe konuşuyor olması.
4. Anne ve babaların çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili herhangi bir eğitim programına katılmamış olması.
5. Ailelerin yaklaşık gelir düzeyinin birbirine yakın olması.
6. Ailenin sosyoekonomik düzeylerinin benzer özellikte olması.

Yukarıda detaylı olarak verilen değişkenlerle eşleştirildiğinde, araştırmaya iki down sendromlu çocuk annesi ve iki gelişimsel geriliği olmayan çocuk annesinin katılması uygun görülmüştür. Araştırmaya katılanların kimlik bilgileri Tablo 1 de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanlara İlişkin Kimlik Bilgileri

	DOWN SENDROMLU		NORMAL	
	MERT	GİZEM	BURAK	ECE
Çocuğun Doğum Tarihi	12.09.1993	30.08.1993	09.04.1996	11.01.1994
Çocuğun Cinsiyeti	erkek	kız	erkek	kız
Çocuğun Katıldığı Eğitim Programı	-	-	-	-
Annenin Yaşı	29	25	25	39
Annenin Mesleği (çalışıp-çalışmama)	ev hanımı	ev hanımı	ev hanımı	ev hanımı
Annenin Katıldığı Eğitim Programı	-	-	-	-
Babanın Yaşı	31	33	30	43
Babanın Mesleği	işçi	memur	işçi	memur
Babanın Katıldığı Eğitim Programı	-	-	-	-
Anne-Babanın Durumu (öz-üvey)	öz	öz	öz	öz
Anne Baba Birlikte mi Yaşıyor?	evet	evet	evet	evet
Kardeşlerin Yaşı	5 yaş	-	-	4.5 kız
Evde Yaşayan Diğer Kişiler	-	-	-	-
Evde Konuşulan Yabancı Dil.	-	-	-	-
Çocuğun Kullandığı İlaçlar	-	-	-	-
Çocuğun Ek Özürü Var mı?	-	-	-	-
Ailede Özürlü Birey Var mı?	-	-	-	-

2.2.1. ARAŞTIRMAYA KATILAN AİLELER

2.2.1.1. Down Sendromlu Çocuk Sahibi Olan Aile

2.2.1.1.1. Anne 1

Birinci annenin çocuğu gelişimsel gerilik (down sendrom) gösteren Mert'tir. Mert; erkek, 12.09.1993 doğumlu, gelişim geriliği olan, ailenin ikinci çocuğudur. Doğumundan hemen sonra Anadolu Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesinde (Osmangazi Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi) "Down Sendromu" tanısı konulmuştur. Mert bu hastalığın tipik özelliği olan başta mikrosefali, çekik ve birbirine yakın gözler, küçük ağız boşluğu, büyük dil, basık burun, kısa kol ve bacaklar gibi özelliklerini taşımaktadır. Daha önce ciddi hiçbir hastalık geçirmemiş olup sürekli kullanması gereken bir ilaç bulunmamaktadır.

Aile Türkiye sınırları içerisinde bulunan Eskişehir il merkezinde, bir apartmanın ikinci katında, kendilerine ait, merkezi sistemle ısınan bir evde yaşamaktadır. Anne, baba, ağabey ve çocuğun yaşadığı bu evde sürekli kalan başka bir kişi bulunmamaktadır.

Annenin çalışmıyor olması nedeni ile Mert gününün tamamına yakın bölümünü anne ile geçirmektedir. Anne 29 yaşındadır ve daha önce çocuğu ile ilgili herhangi bir eğitim programına katılmamıştır. Yapılan informal görüşmede (sohbetlerde) çocuğunun bundan sonra neler yapabileceğini bilmediğini söylemiştir. Ayrıca anne, down sendromlu çocuklar hakkında sorular sormuş ve bilgi edinebileceği kaynaklara nasıl ulaşabileceğini araştırmacıdan öğrenmek istemiştir.

Mert babayı sadece günün akşam saatlerinde ve hafta tatilinde görebilmektedir. Baba 31 yaşındadır ve daha önce çocuğuyla ilgili herhangi bir eğitim programına katılmamıştır. Yapılan informal gözlemlerde babanın da en az anne kadar çocuğuna ilgi gösterdiği gözlenmiştir.

Ağabey, beş yaşında herhangi bir eğitim kurumuna gitmemektedir. Günün tamamına yakın bölümünü evde anne ve Mert ile birlikte geçirmektedir. Yapılan informal gözlemlerde ağabeyin Mert ile olumsuz bir ilişkisi olmadığı gözlenmiştir.

Diğer Katılanlar

Gözlem süresi boyunca aileye ziyarete gelen herhangi bir kişiye rastlanmamıştır.

2.2.1.1.2. Anne 2

İkinci annenin çocuğu gelişimsel gerilik (down sendrom) gösteren Gizem'dir. Gizem; kız, 30.08.1993 doğumlu, gelişim geriliği olan, ailenin tek çocuğudur. Doğumundan hemen sonra Anadolu Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesinde (Osmangazi Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi) "Down Sendromu" tanısı konulmuştur. Gizem bu hastalığın tipik özelliği olan başta mikrosefali, çekik ve birbirine yakın gözler, küçük ağız boşluğu, büyük dil, basık burun, kısa kol ve bacaklar gibi özelliklerini taşımaktadır. Daha önce bronşit hastalığı geçirmiş olup sürekli kullanması gereken bir ilaç bulunmamaktadır.

Aile Türkiye sınırları içerisinde bulunan Eskişehir il merkezinde, kira ödedikleri, iki katlı, içten merdivenli, sobalı bir evin ikinci katında yaşamaktadır. Anne, baba ve çocuğun yaşadığı bu evde sürekli kalan başka bir kişi bulunmamaktadır.

Annenin çalışmıyor olması nedeni ile Gizem gününün tamamına yakın bölümünü anne ile geçirmektedir. Anne 25 yaşındadır ve daha önce çocuğu ile ilgili herhangi bir eğitim programına katılmamıştır. Yapılan informal görüşmede (sohbetlerde) çocuğunun nasıl bir eğitim programından yararlanması gerektiğini, gelişimini hızlandırabilmek amacıyla evde ne tür çalışmalar yapabileceğini bilmediğini söylemiştir.

Vardiyalı çalıştığından dolayı Gizem babayı günün farklı saatlerinde görebilmektedir. Baba 33 yaşındadır ve daha önce çocuğuyla ilgili herhangi bir eğitim programına katılmamıştır. Gündüz çalıştığı zamanlarda akşamları çoğu zaman kahvehaneye gitmektedir. Yapılan informal görüşmede (sohbetlerde) anne; bunun kendisi ve çocuğu için olumsuz bir durum olmadığını söylemiştir.

Diğer Katılanlar

Gözlem süreci boyunca aileyi, annenin yeni bir bebek beklemesi nedeni ile yakın akrabalarının sıkça ziyaret ettiği gözlenmiştir. Babaanne dışında ziyarete gelen kişilerden veri toplanamamıştır. Babaanne birkaç gün aile ile birlikte kalmıştır. Araştırmanın niteliği babaanneye anlatılarak veri toplanabilmiştir.

2.2.1.2. Gelişimsel Gerilik Göstermeyen Çocuk Sahibi Olan Aile

2.2.1.2.1. Anne 3

Üçüncü annenin çocuğu gelişimsel geriliği olmayan Burak'tır. Burak erkek, 09.04.1996 doğumlu, normal gelişim gösteren, ailenin tek çocuğudur. Daha önce ciddi hiçbir hastalık geçirmemiş ve sürekli kullanması gereken ilaç bulunmamaktadır.

Aile Türkiye sınırları içerisinde bulunan Eskişehir il merkezinde kendilerine ait iki katlı, içten merdivenli, sobalı bir evde yaşamaktadır. Evin ikinci katında iki daire bulunmaktadır. Bu dairelerden birinde anne, baba, çocuk; diğerinde babaanne, dede ve amca yaşamaktadır.

Annenin çalışmıyor olması nedeni ile Burak günün tamamına yakın bir bölümünü anne ile geçirmektedir. Anne 25 yaşındadır ve daha önce çocuyla ilgili herhangi bir eğitim programına katılmamıştır. Yapılan informal görüşmelerde (sohbetlerde) anne; çocuğunun gelişimini izlemeye çalıştığını, çocuğuna karşı olan davranışlarının doğru olup olmadığını, bunu nasıl öğrenmesi gerektiğini bilmediğini söyleyerek araştırmacıdan kaynak kitap talep etmiştir.

Burak babayı sadece akşam saatlerinde görebilmektedir. Baba 30 yaşındadır ve daha önce çocuyla ilgili herhangi bir eğitim programına katılmamıştır. Araştırma başlamadan kısa bir süre önce çalıştığı işten ayrılmış, bu nedenle günlük işlerde çalışmak zorunda kalmıştır. Gözlem süreci başladıktan kısa bir süre sonra tekrar düzenli çalışabileceği bir işe girmiştir. Baba akşam saatlerinde eve dönmekte ve akşam yemeğinden sonra kahvehaneye gitmektedir. Eve dönüş saatleri genellikle çocuk uyuduktan sonra olmaktadır. Yapılan informal görüşmelerde (sohbetlerde) anne; babanın çocuyla birlikte olduğu zamanlarda çok ilgili davrandığını ancak daha fazla zaman ayırmak için çaba göstermediğini söylemektedir.

Diğer Katılanlar

Gözlem süresi boyunca aileye sıkça ziyarete gelen kişilerle karşılaşmıştır. Özellikle babaanne ve halanın da bulunduğu zamanlarda veri toplanabilmiştir. Bunun yanısıra aileye sıkça ziyarete gelen kişiler arasında dede ve amca bulunmaktadır. Babanın evde olduğu zamanlarda ve bu kişilerin ziyaretleri sırasında veri toplanamamıştır.

2.2.1.2.2. Anne 4

Dördüncü annenin çocuğu gelişimsel geriliği olmayan Ece'dir. Ece, kız, 11.01.1994 doğumlu, normal gelişim gösteren, ailenin ikinci çocuğudur. Daha önce ciddi hiçbir hastalık geçirmemiş ve sürekli kullanması gereken ilaç bulunmamaktadır.

Aile Türkiye sınırları içerisinde bulunan Eskişehir il merkezinde, bir apartmanın ikinci katında, kendilerine ait, merkezi sistemle ısınan bir evde yaşamaktadır. Anne, baba, abla ve çocuğun yaşadığı bu evde sürekli kalan başka bir kişi bulunmamaktadır.

Annenin çalışmıyor olması nedeni ile Ece gününün tamamına yakın bölümünü anne ile geçirmektedir. Anne 39 yaşındadır ve daha önce çocuğu ile ilgili herhangi bir eğitim programına katılmamıştır. Yapılan informal görüşmelerde (sohbetlerde) anne; çocuğunun okul öncesi bir kuruma gitmesinin onun gelişimini hızlandıracağını düşündüğünü söylemiştir.

Ece, babayı sadece günün akşam saatlerinde görebilmektedir. Baba 43 yaşındadır ve daha önce çocuğuyla ilgili herhangi bir eğitim programına katılmamıştır. Yapılan informal gözlemlerde babanın da en az anne kadar çocuğu ile ilgilendiği gözlenmiştir.

Abla, 4:5 yaşında herhangi bir eğitim kurumuna gitmemektedir. Günün tamamına yakın bir bölümünü evde anne ve Ece ile birlikte geçirmektedir. Yapılan informal gözlemlerde ablanın Ece ile olumsuz bir ilişki içinde olmadığı gözlenmiştir.

Diğer Katılanlar

Gözlem süresi boyunca aileye ziyarete gelen herhangi bir kişiye rastlanmamıştır.

2.3. Veri Toplama

Anneler ve çocuklar günlük rutinlerini (yemek yeme, giyinme, oyun oynama, banyo yapma, vb.) yaşadıkları evlerde gerçekleştirmektedirler. Ailenin yaşadığı ev, anne ile çocuk arasındaki etkileşimin en yoğun olduğu doğal ortamdır. Anne ile çocuk arasında var olan etkileşimin günlük rutinlerde gözlenebilmesi amacıyla, araştırmanın verileri her bir çocuğun kendi evinde kamera ile kayıt edilerek toplanmıştır.

Araştırmaya katılan ailelerin, araştırmacıyı kendilerine uygun olan zamanlarda evlerine kabul etmeleri nedeniyle her bir anne-çocuk çiftinden toplanan konuşma verilerinin miktarı, kayıt süreleri ve veri toplama tarihleri farklılık göstermektedir.

Ailelerin araştırmacıdan en az etkilenmeleri amacıyla verilerin kayıt edilmesine başlanmadan önce, araştırmacı her bir ailenin evine üç kez sohbet amacıyla giderek aile ile yakınlaşmıştır. Sohbet amacıyla yapılan her ziyarette video kamera götürülerek ailenin kameraya aşına olması sağlanmıştır. Veri toplama süreci boyunca annelere çocukları ile gerçekleştirdikleri günlük rutinleri her zaman yaptıkları gibi gerçekleştirmeleri söylenmiştir.

2.3.1. Verilerin Toplanması Sırasında Kullanılan Araçlar

Verilerin toplanması sırasında Aile Görüşme Formu, İşlevde Bulunma Düzeyini Belirleme Formu, Video Kamera ve Televizyon kullanılmıştır.

2.3.1.1. Aile Görüşme Formu: Bu form araştırmaya katılacak olan aileye ait bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanarak, araştırmaya katılacak olan ailelerin seçimi sırasında kullanılmıştır. Form aileler tarafından doldurulmuştur.

Aile görüşme formu araştırmaya katılmayı kabul eden ailelere ev ziyareti sırasında verilerek anne ve babanın birlikte ve nesnel olarak doldurmaları istenmiştir. Yanıtlama sırasında uyulması gereken kurallar aile görüşme formunda belirtilmiştir.

Formun içeriğinde; anne, baba ve kardeşlere ait kimlik bilgileri (yaş, eğitim düzeyi, mesleği, gelir düzeyi, özlük-üveylik), ailenin yaşadığı eve ait sosyal bilgiler (evin büyüklüğü, ısınma şekli, kira-mülk durumu), aile içi ilişkilere ait bilgiler (anne, baba, çocuk, kardeş, çevre ile ilişkiler), çocuk hakkındaki diğer bilgilere (uyku saati, yemek saati, ilaç kullanımı, sağlık durumu, yemekten ve yapmaktan hoşlandığı şeyler, bağımlılık duyduğu şeyler) ait sorular bulunmaktadır. Aile Görüşme Formu Ek-2 de görölmektedir.

2.3.1.2. İşlevde Bulunma Düzeyini Belirleme Formu: Bu form araştırmaya katılacak olan çocuğun var olan işlevde bulunma düzeyini belirlemek amacıyla araştırıcı tarafından hazırlanarak, araştırmaya katılacak olan çocuğun seçimi sırasında kullanılmıştır. Form aileler tarafından doldurulmuştur.

İşlevde bulunma düzeyini belirleme formu araştırmaya katılmayı kabul eden ailelere ev ziyareti sırasında verilerek anne ve babanın birlikte ve nesnel olarak doldurmaları istenmiştir. Formun doldurulması "evet, hayır ve yardımla" kutularına "x" şeklinde işaretle konularak gerçekleştirilmektedir.

Formun içeriğinde çocuğun; özbakım becerilerine (tuvalet yapma becerisi, giyinme becerileri, yemek yeme becerileri), devinsel becerilerine (boncuk dizme, küpleri üst üste koyma, kağıt yırtma, zıplama, koşma, top atma, merdiven inme-çıkma, vb.), iletişim becerilerine (acıkma, oyun oynama, tuvalete gitme, uyuma gereksinimleri) yönergeleri yerine getirme şekline (otur, gel, yat, yemeğini ye, bak, vb.), nesnelere işlevleri hakkındaki bilgisine, (ayakkabısını eline alığında ne yapar? gibi), kavramlara ilişkin bilgisine (renklik, zıtlık kavramları) ait sorular bulunmaktadır. İşlevde Bulunma Düzeyini Belirleme Formu Ek-3'de görölmektedir.

2.3.1.3. Kayıt Aracı (Video Kamera ve Televizyon) : Gözlem süreci boyunca, konuşma, görsel ve bağlamsal verilerin bir arada toplanabilmesi ve değerlendirilebilmesi amacıyla, video kaydı yapılmıştır. Video kayıtları Blaupunkt marka video kamera ile yapılmıştır. Video kamera ile toplanan verilerin izlenebilmesi amacıyla 67 ekran televizyon kullanılmıştır.

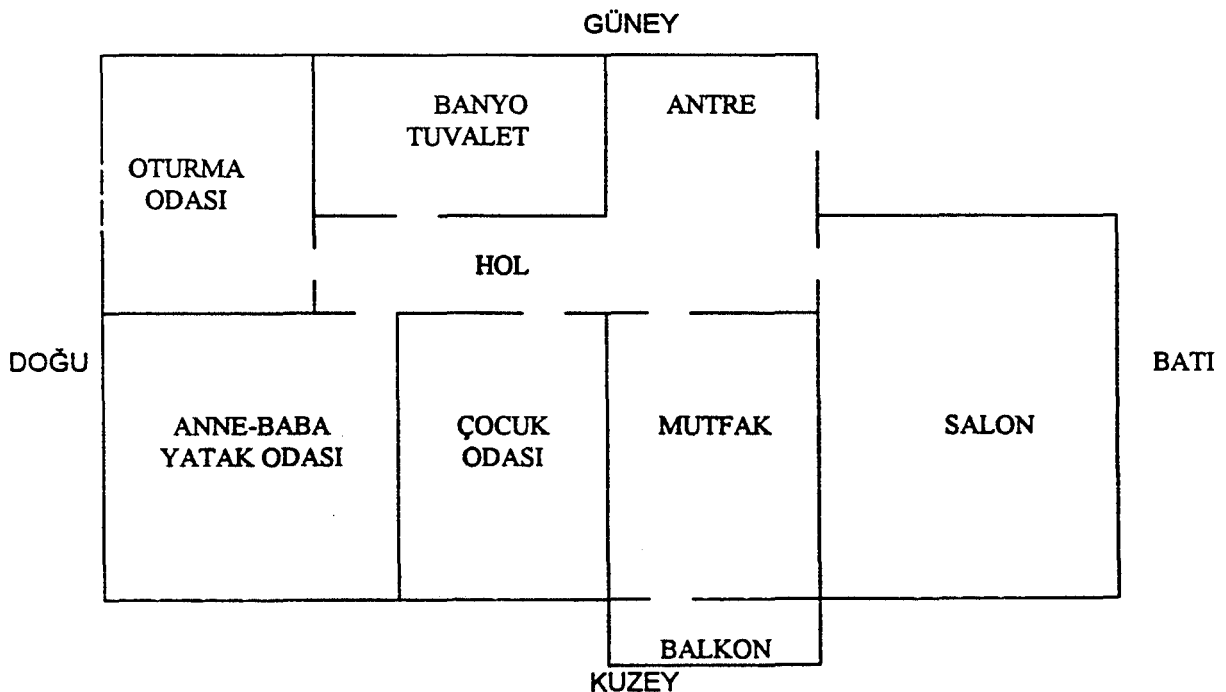
2.3.2. Gözlem

Bu araştırmada katılımcı gözleme yer verilmiştir. Şubat 1996 tarihinden başlayarak Haziran 1996 tarihine kadar uzunlamasına gözlem yapılmıştır. Doğal ortamda gelişimsel gerilik gösteren (down sendromlu) çocuk annesi ile gelişimsel gerilik göstermeyen çocuk annenin, günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları iletişim amaçları gözlenmiştir.

2.3.3. Veri Toplama Ortamları

2.3.3.1. Fiziksel Veri

2.3.3.1.1. Anne 1 (Mert)



Şekil 1. Birinci Anneden Verilerin Toplandığı Ev Planı

Veriler; Şekil 1 de planı gösterilen, ailenin kendisine ait, merkezi sistemle ısınan, üç oda ve bir salondan oluşan evde toplanmıştır. Evin giriş kapısı bir antreye açılmaktadır. Antrenin güney duvarında portmanto bulunmaktadır. Evin bu bölümünün duvarında asılan herhangi bir aksesuar bulunmamaktadır. Yere yuvarlak, küçük bir halı döşenmiştir. Antre hole açılmaktadır. Bütün odaların kapısının açıldığı hol halı ile kaplanmıştır.

Giriş kapısının güneyindeki kapı evin salonuna açılmaktadır. Salonun kuzey kısmında bulunan köşelerde birer tane koltuk, batı kısmının duvarında üçlü koltuk, üçlü koltuğun karşı duvarında ise ikili koltuk bulunmaktadır. Koltukların orta kısmında sehpa vardır. Salonun güney duvarı ile kuzey duvarının bir kısmını kaplayan vitrin bulunmaktadır. Kapının girişi ile vitrin arasında sekiz kişilik açılıp kapanan yemek masası ve etrafında sandalyeler bulunmaktadır. Giriş kapısı ile ikili koltuk arasında bir komidin yer almaktadır. Salonun duvarlarına çeşitli aksesuarlar asılmıştır. Yoğunluğu pencere önünde olmak üzere salon bitkileri evin bu bölümünde bulunmaktadır. Salona, yemek masası ve sehpanın altına olmak üzere iki orta boy halı döşenmiştir. Aile salonu misafir ağırlamak amacıyla kullanmakta, gün içerisinde kullanmamaktadır.

Antrenin kuzeyinde geniş olmayan mutfak yer almaktadır. Mutfağın doğu duvarında dar ve küçük bir masa, masanın her iki kenarında ise birer sandalye bulunmaktadır. Bu masa aile tarafından yemek yeme amacıyla kullanılmamaktadır. Evye masanın karşısında, mutfağın güney duvarındadır. Evyenin alt ve üst taraflarında mutfak dolapları yer almaktadır. Evyenin kuzeyinde fırın, güneyinde ise buzdolabı bulunmaktadır. Mutfağa dikdörtgen şeklinde küçük bir halı döşenmiştir. Balkon ve pencere mutfağın kuzeyinde yer almaktadır.

Antreden hole girerken ikinci kapı çocuk odasına açılmaktadır. Her iki çocuk da aynı odayı paylaşmaktadır. Çocuk odasının doğuya bakan duvarında iki yataktan oluşan ranza bulunmaktadır. Ranzanın alt yatağını down

sendromlu çocuk, üst yatağını ağabey kullanmaktadır. Odanın kuzey duvarında bulunan pencerenin batısında çocukların giysilerinin bulunduğu bir komidin yer almaktadır. Çocuk odasının tamamı halı ile kaplanmıştır. Çocukların oyun araçları da bu odada bulunmaktadır. Çocuklar uyku zamanlarında (gece ve gündüz) bu odayı kullanmaktadırlar.

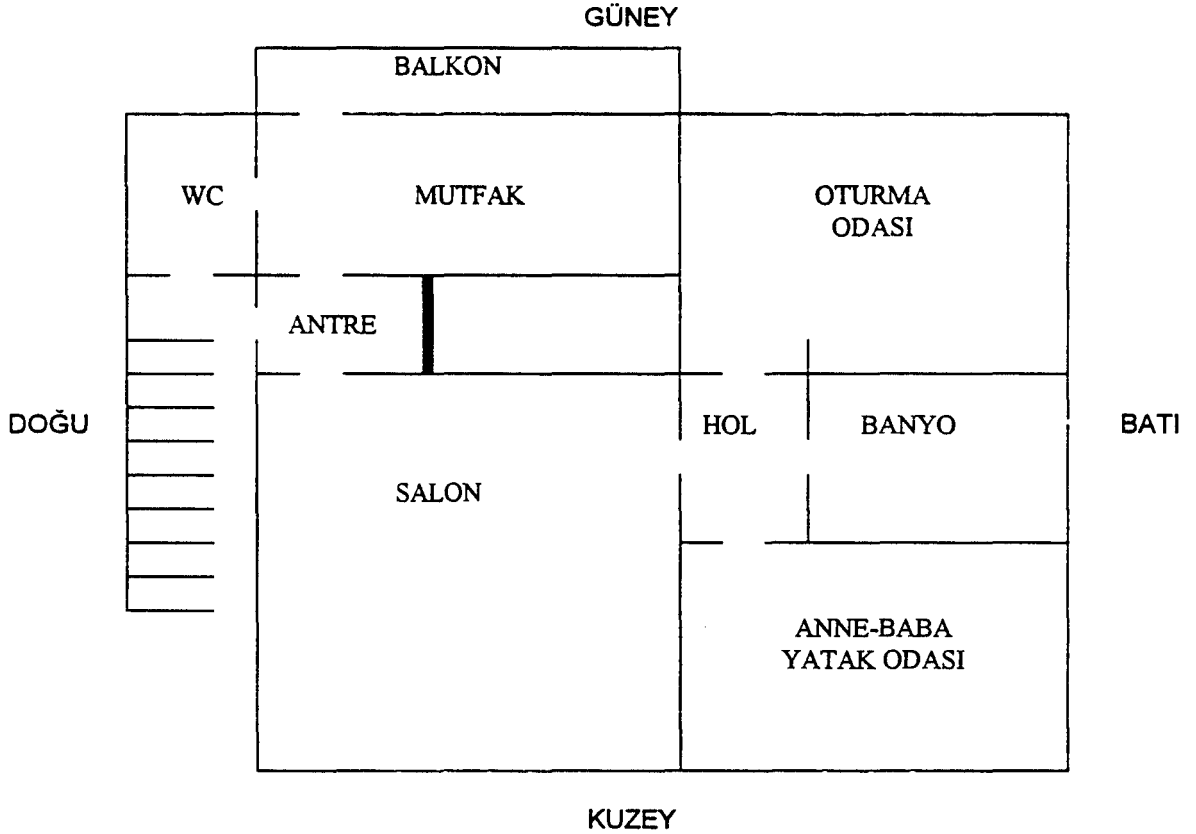
Çocuk odasının doğusundaki oda anne ve babanın yatak odasıdır. Bu oda, anne ve baba tarafından kullanılmaktadır. Evin bu bölümünde veri toplanmadığından dolayı fiziksel veri aktarılmamıştır.

Anne ve babanın yatak odasının güney kısmında ailenin gününü geçirdiği oturma odası bulunmaktadır. Oturma odasının kuzey duvarında üçlü koltuk, güney duvarında ikili koltuk, güneydoğu köşesinde ise bir televizyon dolabı bulunmaktadır. Televizyon, televizyon dolabının üzerinde, teyp ise ara bölmesinde bulunmaktadır. Bu odanın duvarında bir aksesuar bulunmamaktadır. Odanın yer döşemesi tamamen halı kaplıdır. Oturma odası ailenin yemek yeme, televizyon seyretme gibi aktiviteleri gerçekleştirdiği yerdir. Yemek saatlerinde yer sofrası oturma odasına getirilmekte ve bu odada yemek yenilmektedir. Aynı zamanda çocuklar oyun sırasında oyun araçlarını bu odaya getirerek oynamaktadırlar.

Çocuk odasının karşısında, evin güney kısmında tuvalet ve banyo bulunmaktadır. Banyo kapısının doğusunda çamaşır makinesi, güneydoğu kısmında ise duş teknesi bulunmaktadır. Tuvalet duş teknesinin karşısında, batı duvarının kenarındadır. Tuvalet yapma sırasında çocuğun büyüklüğüne uygun tuvalet apareyi kullanılmaktadır. Banyonun kuzeybatı köşesinde lavabo bulunmaktadır. Yere klozet takımı denilen halı döşenmiştir.

Ailenin yaşadığı bu ev genel olarak temiz ve düzenli bir görünüme sahiptir.

2.3.3.1.2. Anne 2 (Gizem)



Şekil 2. İkinci Anneden Verilerin Toplandığı Ev Planı

Veriler; Şekil 2 de planı gösterilen, ailenin kira ödediği, soba ile ısınan, iki oda ve bir salondan oluşan evde toplanmıştır. Eve dar bir merdivenden çıkılmaktadır. Merdivenin batısında evin giriş kapısı, güneyinde ise tuvalet bulunmaktadır. Giriş kapısı dar bir antreye açılmaktadır. Antrenin bir kısmı perde ile kapatılarak kiler şeklinde kullanılmaktadır.

Antrenin güneyinde bulunan kapı evin mutfağına açılmaktadır. Mutfağın güneyinde pencere ve büyükçe bir balkon yer almaktadır. Kış aylarında aile yemek yeme amacıyla mutfağı kullanmamaktadır. Mutfakta veri toplanmadığından dolayı bu bölümle ilgili ayrıntılı fiziksel veri aktarılmamıştır.

Antrenin kuzeyi evin salonuna açılmaktadır. Salonun güney duvarında yemek masası ve masanın etrafında sandalyeler bulunmaktadır. Vitrin, salonun doğu duvarının tamamını kaplamaktadır. Kuzey bölümünde ise geniş bir pencere ve pencerenin önünde yatak olabilen üçlü kanepeler bulunmaktadır. Salonun batı duvarında iç odalara açılan holün kapısı bulunmaktadır. Bu kapının her iki tarafında duvara bitişik iki tane yatak olabilen üçlü kanepeler bulunmaktadır. Salonun tamamı halı ile döşenmiştir. Aile salonu yaz aylarında kullanılmaktadır. Bu aylarda günlük yaşantılarını salonda geçirmektedirler.

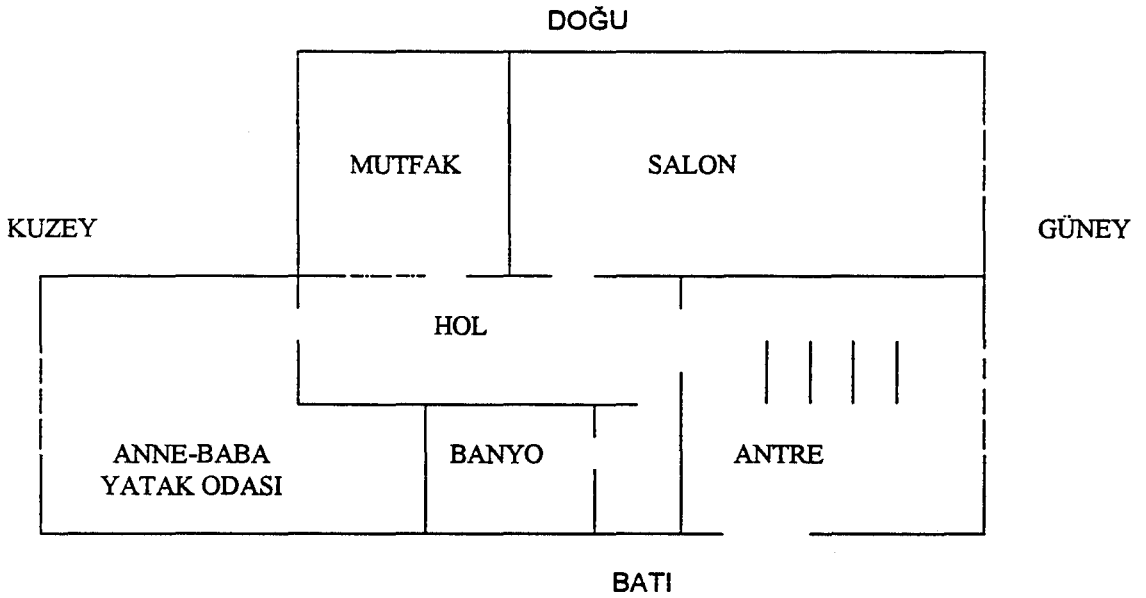
Salonun batı kısmında dar ve karanlık bir hol bulunmaktadır. Holün batısında banyoya, güneyinde oturma odasına, kuzeyinde anne ve babanın yatak odasına açılan kapılar bulunmaktadır. Holün zemini kilim ile döşenmiştir.

Oturma odası, holün güneyinde kalmaktadır. Bu odanın güney duvarında down sendromlu çocuğun karyolası bulunmaktadır. Çocuğun oyun araçları bu karyolanın altında durmaktadır. Odanın güneydoğu köşesinde televizyon dolabı bulunmaktadır. Bu dolabın üzerinde televizyon, altında bulunan rafta video durmaktadır. Odanın penceresi güney duvarındadır. Pencerenin önünde üçlü koltuk bulunmaktadır. Odanın güneybatı köşesinde sehpa, sehpanın üzerinde içinde bir tane kuş olan kuş kafesi bulunmaktadır. Aynı zamanda bu sehpanın üzerinde sürekli olarak sürahi ve bardak da bulunmaktadır. Odanın batı duvarını ortlayan üçlü kanepeler vardır. Çamaşır makinesi oturma odasının kuzeybatı köşesinde yer almaktadır. Makinenin üzerinde bir örtü bulunmaktadır. Çay servisi yapılması sırasında, babanın öğle yemeği sırasında çamaşır makinesinin üzeri masa olarak kullanılmaktadır. Odanın giriş kapısının batısında büyükçe bir soba bulunmaktadır. Odanın tamamını kaplayacak şekilde zemine iki halı döşenmiştir. Aile oturma odasını kış aylarında kullanılmaktadır. Bu aylarda günlük yaşantılarını oturma odasında geçirmektedirler.

Evin kuzeyinde anne ve babanın yatak odası, batısında banyo bulunmaktadır. Evin bu bölümlerinde veri toplanmadığından dolayı ayrıntılı fiziksel veri aktarılmamıştır.

Ailenin yaşadığı ev genel olarak temiz ve düzenli bir görünüme sahiptir.

2.3.3.1.3. Anne 3 (Burak)



Şekil 3. Üçüncü Anneden Verilerin Toplandığı Ev Planı

Veriler; Şekil 3 de planı gösterilen, ailenin kendisine ait, soba ile ısınan, iki oda ve bir salondan oluşan evde toplanmıştır. Ailenin yaşadığı bu eve dar bir merdivenle çıkılmaktadır. Merdiven yan tarafta oturan babaanne ile ortak kullanılan geniş bir antreye açılmaktadır. Antrenin tamamı halı ile döşenmiştir. Bu bölüme her iki aile tarafından saksı bitkileri konulmuştur.

Evin giriş kapısı dar ve karanlık bir hole açılmaktadır. Holün batı tarafındaki lavabo kapısının kuzeyinde portmanto, portmantonun yan tarafında ise çamaşır makinesi bulunmaktadır. Evin bu kısmının tamamı halı ile döşenmiştir.

Holün doğu kısmındaki ilk kapı salona açılmaktadır. Oldukça geniş olan bu salon dikdörtgen biçimindedir. Salonun kuzey duvarının tamamını kaplayan bir vitrin bulunmaktadır. Giriş kapısının güney kısmında çocuğun karyolası yer almaktadır. Karyolanın üstünde duvarda asılı olan çocuğa ait olan bir müzik kutusu bulunmaktadır. Soba karyolanın güneyinde kalmaktadır. Sobanın güneyinde ise ikili koltuk yer almaktadır. Salonun penceresi güneye bakmaktadır. Pencerenin önünde üçlü koltuk bulunmaktadır. Bu koltukların önünde büyükçe bir sehpa bulunmaktadır. Salonun güneydoğu köşesinde üzerinde televizyon duran televizyon dolabı bulunmaktadır. Bu dolabın kuzey kısmında ise uzun bir konsol bulunmaktadır. Bu konsolun üzerinde anne ve babanın düğün fotoğrafları, çocuğun fotoğrafları bulunmaktadır. Salonun doğu duvarında, konsolun kuzeyinde kalan kısımda üçlü kanepeler bulunmaktadır. Zemin halı döşenmiştir. Çocuğun oyun araçları salonun çeşitli kısımlarında bulunmaktadır. Aile günlük aktivitelerini salonda geçirmektedir.

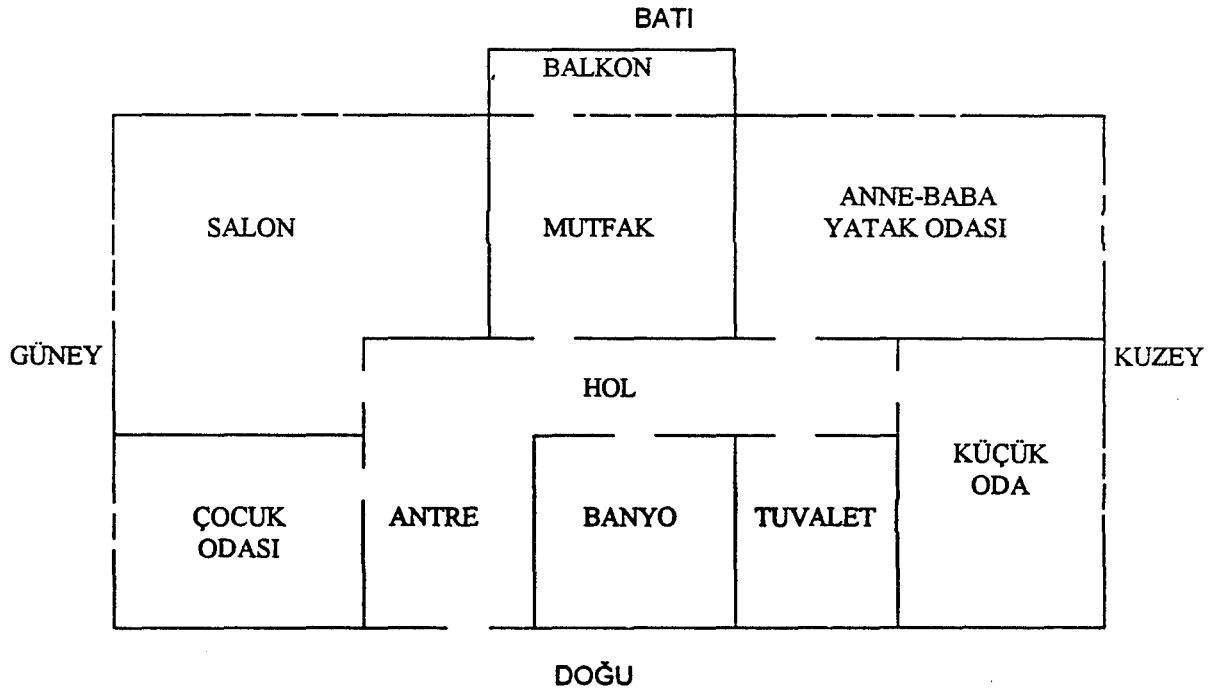
Salonun kuzey kısmında yer alan mutfak oldukça dar ve karanlıktır. Mutfağın batı duvarında hole açılan pencere bulunmaktadır. Pencerenin önünde yemek masası, masanın çevresinde de sandalyeler yer almaktadır. Doğu kısmı evyenin bulunduğu duvardır. Evyenin alt ve üst taraflarında mutfak dolapları yer almaktadır. Mutfağın kuzeydoğu köşesinde fırın yer almaktadır. Fırının üst tarafında ise aspiratör bulunmaktadır. Buzdolabı, mutfağın güney duvarındadır. Çocuğun mama sandalyesi genellikle mutfağın kuzey duvarında, evye ile masa arasında durmaktadır.

Holün kuzeyinde anne ve babanın yatak odaları bulunmaktadır. Bu bölümde veri toplanmadığından dolayı ayrıntılı fiziksel veri aktarılmamıştır.

Holün batısındaki kapıdan lavaboya girilmektedir. Lavabo dar ve karanlıktır. Batı duvarında küçük bir lavabo, lavabonun üzerinde ise küçük bir ayna asılmaktadır. Evin banyosuna lavabodan girilmektedir. Banyo dar ve karanlıktır. Klozet banyonun batı duvarının yanındadır. Küvet ise banyonun kuzey duvarına konulmuştur.

Ailenin yaşadığı ev genel olarak temiz ve düzenli bir görünüme sahiptir.

2.3.3.1.4. Anne 4 (Ece)



Şekil 4. Dördüncü Anneden Verilerin Toplandığı Ev Planı

Veriler; Şekil 4 de planı gösterilen, ailenin kendisine ait, merkezi sistem ile ısınan, üç oda ve bir salondan oluşan evde toplanmıştır. Evin giriş kapısı geniş bir antreye açılmaktadır. Antrenin güney duvarında, çocuk odasının kapısına kadar olan kısımda portmanto bulunmaktadır. Yere küçük bir halı döşenmiştir.

Antrenin güney kısmında çocuk odası bulunmaktadır. Çocuk odasının doğu ve batı duvarlarında her iki çocuğun yatağı yer almaktadır. Gardrop odanın kuzeyinde kapıya kadar olan duvarı kaplamaktadır. Odanın güney duvarında pencere, pencerenin önünde orta büyüklükte bir masa yer almaktadır. Yatakların arasında bir halı bulunmaktadır. Bu oda çocuklar tarafından uyumak, oyun oynamak amacıyla kullanılmaktadır.

Çocuk odasının batı kısmında L şeklinde bir salon bulunmaktadır. Aile, televizyon izleme, oturma gibi günlük aktivitelerini salonda gerçekleştirmektedir. Veri toplama süresince aile salonu kullanmadığından dolayı fiziksel veri aktarılmamıştır.

Mutfak salonun kuzeyinde kalmaktadır. Mutfak kapısının güneyinde kalan duvarda bir dolap bulunmaktadır. Mutfağın güney duvarına bitişik iki kişinin oturabileceği büyüklükte masa koltuğu, koltuğun önünde yemek masası, yemek masasının uzun kenarında iki, diğer kenarlarında birer tane olmak üzere dört sandalye bulunmaktadır. Aile yemek yeme, resim yapma gibi işlerde bu masayı kullanmaktadır. Mutfağın kuzeybatı köşesinde buzdolabı, buzdolabının üzerinde ise küçük ekran bir televizyon bulunmaktadır. Kuzeydoğu köşesinde ise fırın yer almaktadır. Evye mutfağın kuzey duvarında, buzdolabından başlamak üzere fırına kadar uzanmaktadır. Evyenin alt ve üst taraflarında mutfak dolapları bulunmaktadır.

Evin kuzeybatı köşesi anne ve babanın yatak odası, kuzeydoğu köşesi küçük oda, küçük oda ile antre arasında kalan yer ise banyo ve tuvalettir. Bu kısımlarda veri toplanmadığından dolayı fiziksel veri yazılmamıştır.

Ailenin yaşadığı bu ev genel olarak temiz ve düzenli bir görünüme sahiptir.

2.3.3.2. Günlük Rutinler

2.3.3.2.1. Anne 1 (Mert): Yapılan video kaydından elde edilen verilerden 220 dakikalık kısmı araştırmada kullanılmıştır. Kayıt edilen günlük rutinler sırasıyla aşağıdaki gibidir.

OYUN: Anne, ağabey ve çocuğun katıldığı oyunların kayıtlarından oluşmuştur. Oyun sırasında kullanılan oyuncaklar; (sırasıyla) küpler, araba, telefon ve legolar çocuğun kendisine ait olan oyun araçlarıdır.

YEMEK YEME: Oyun sonrasında ağabey ve çocuk öğle yemeği yemişlerdir. Anne yemeği tepsiye koyarak oturma odasına getirmiştir. Anne, ağabey ve çocuk yerde oturmaktadır. Ağabey yemeğini kendisi yerken çocuğa anne yedirmiştir.

TUVALETE GİTME: Yemek yeme sonrasında anne çocuğu tuvalete götürmüştür. Anne çocuğun pantolonunu indirerek klozete oturtmuştur. Çocuk bir süre tuvalette oturarak bekledikten sonra anne çocuğu kaldırmıştır.

GİYİNME ve UYKUYA YATIRMA: Tuvaletten çıktıktan sonra anne çocuğu odasına götürerek pijamalarını giydirmiş ve yatağına yatırarak odadan çıkmıştır.

OYUN: Baba, ağabey ve çocuğun katıldığı oyunların kayıtlarından oluşmuştur. Oyun sırasında kullanılan oyuncaklar; (sırasıyla) top ve legolar çocuğun kendisine ait olan oyun araçlarıdır.

BOYA YAPMA: Baba ve çocuk oyun oynadıktan sonra yerde oturarak boya yapmaktadırlar.

TUVALETE GİTME: Baba ve çocuk boya yaptıktan sonra anne çocuğu alarak tuvalete götürmüştür. Anne çocuğun pantolonunu indirerek klozete oturtmuştur. Çocuk bir süre tuvalette oturarak bekledikten sonra anne çocuğu kaldırmıştır.

BANYO YAPMA: Anne ve baba çocuğa banyo yaptırmaktadırlar.

GIYINME: Banyo yaptıktan sonra anne çocuğu oturma odasına getirerek giydirmiştir.

KAHVALTI YAPMA: Anne oturma odasına yer sofrasını getirerek ağabey ve çocuğa kahvaltı yaptırmıştır. Anne, ağabey ve çocuk yerde oturmaktadır. Ağabey yemeğini kendisi yerken çocuğa anne yedirmiştir.

2.3.3.2.2. Anne 2 (Gizem): Yapılan video kaydından elde edilen verilerden 90 dakikalık kısmı araştırmada kullanılmıştır. Kayıt edilen günlük rutinler sırasıyla aşağıdaki gibidir.

OYUN: Anne ve çocuğun katıldığı oyunların kayıtlarından oluşmuştur. Oyun sırasında kullanılan oyuncaklar; (sırasıyla) plastik çiviler ve delikli levha, bebek, küpler ve telefon çocuğun kendisine ait olan oyun araçlarıdır.

GIYINME ve UYKUYA YATIRMA: Anne ve çocuğun oynadıkları oyundan sonra anne aynı odada çocuğa pijamalarını giydirmiş ve ayağında sallayarak uyutmuştur.

YEMEK YEME: Anne, yenge ve çocuk akşam yemeği yemişlerdir. Anne oturma odasına yer sofrasını getirmiştir. Çocuk annenin yanında oturarak yemeğini kendisi yemiştir.

YENİ DOĞAN KARDEŞİ UYUTMA: Anne ve çocuk yeni doğan kardeşi çocuğun ayaklarına yatırarak uyutmaya çalışmışlardır.

2.3.3.2.3. Anne 3 (Burak): Yapılan video kaydından elde edilen verilerden 230 dakikalık kısmı araştırmada kullanılmıştır. Kayıt edilen günlük rutinler sırasıyla aşağıdaki gibidir.

OYUN: Anne-çocuk ve babaanne-çocuğun katıldığı oyunların kayıtlarından oluşmuştur. Babaanne ile oyun sırasında top oyunu ve babaannenin yaptığı çocuğa yönelik iletişim oyunları bulunmaktadır. Anne ile oyun sırasında müzik kutusu ve kalemlerle karalama oyunları bulunmaktadır.

YEMEK YEME: Babanne ara sıra çocuğa kendi tabağından yiyebileceği türde yiyecekler vermiştir.

UYKUYA YATIRMA: Anne çocuğu yatağına yatırmıştır.

KAHVALLI YAPMA: Anne mutfakta kahvaltayı hazırlarken çocuk da mutfakta mama sandalyesinde oturmaktadır. Çocuğa kahvaltısını anne yaptırmıştır.

OYUN: Anne çocuğa yemek yedirdikten sonra salona getirerek oyuncakları çıkarmıştır. Oyun sırasında çocuğun kendisine ait birbirine geçen küpler kullanmışlardır.

BANYO YAPMA: Anne çocuğa banyo yaptırmıştır.

2.3.3.2.4. Anne 4 (Ece): Yapılan video kaydından elde edilen verilerden 120 dakikalık kısmı araştırmada kullanılmıştır. Kayıt edilen günlük rutinler sırasıyla aşağıdaki gibidir.

RESİM YAPMA: Anne, abla ve çocuk mutfak masasının üzerinde resim boyamaktadırlar.

YEMEK YEME: Resim yaptıktan sonra anne öğle yemeğini hazırlamıştır. Abla ve çocuk yemeklerini kendileri yerken anne yanlarında oturmuştur.

2.4. Verilerin Çözümleme Süreci

2.4.1. İletişim Amaçları Davranışlarının Tanımları

Yapılan çalışmada normal gelişim gösteren çocuk annelerinin ve down sendromlu çocuk annelerinin, doğal ortamda günlük rutinleri gerçekleştirirken çocukları ile etkileşimleri sırasında 18 adet iletişim amaçları kullandıkları ortaya çıkmıştır. Belirlenen bu iletişim amaçları; emir cümleleri, soru cümleleri, bilgi verme cümleleri, önerme cümleleri, tekrarlama cümleleri, onaylama cümleleri, onaylamama cümleleri, övgü cümleleri, dikkat çekme cümleleri, iletişim oyunları cümleleri, sözel olmayan seslendirme cümleleri ve çocuğa

yönelik olmayan diğer konuşmalar şeklindedir. İletişim amaçları aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

1. EMİR: Çocuğa yaptırılmak istenilen eylemlerin kesin olarak ifade edilmesi.

a. Olumlu Emir: Annenin çocuğuna bir şey yaptırmak istediği zaman kullandığı seslendirmeler. Örneğin; "buraya gel (anne eliyle işaret ederek çocuğu yanına çağırıyor), topu bana at, otur, al (anne çocuğa çatalı uzatıyor), vb." gibi.

b. Olumsuz Emir: Annenin çocuğun bir şey yapmasını istemediği zamanlarda kullandığı seslendirmeler. Örneğin; "bırak onu (çocuk bıçağı eline alıyor), gitme, yapma, vb." gibi.

2. SORU: Annenin çocuğuna sözel yada sözel olmayan soru sözceleri aracılığıyla bir şey sorması.

a. Doğal (olumlu) Soru: Anne ve çocuk arasındaki etkileşim sırasında annenin çocuğuna sorduğu "ne, nasıl, nereye, nerede yada evet, hayır'ı" içeren sorular. Örneğin; "ne yapıyorsun?, gelir misin?, bu kamyonu sevdi mi? (anne çocuğa kamyonu gösteriyor), vb." gibi.

b. Eleştireysel (olumsuz) Soru: Annenin, çocuğun yapmasını istemediği davranışa yönelik kullandığı sorular. Örneğin; "hayır dediğim bişeyi sakın yapma tamam mı?, bunu alma oldu mu?, vb." gibi.

c. Sözel Olmayan Sorular: Annenin çocuğuyla etkileşimi sırasında kullandığı sözel olmayan iletişim soruları.

Örneğin;

A:Çok mu acıktın sen. Hı? (Anne çocuğa yemek yediriyor.)

ya da

Ç: Çorba yemicem ki.

A: Hı?

3. ÖNERME: Annenin bir şey yapması için çocuğu cesaretlendirdiğinde kullandığı seslendirmeler. Örneğin; "hadi bu toppla oynayalım (anne topu eline alarak çocuğa gösteriyor), istersen onu sonra sen boya, vb." gibi.

4. BİLGİ VERME: Annenin, çocuğun kendi yaptığı davranışlar ve/veya başkasının yaptığı davranışlar hakkında çocuğa ve/veya başkasına bilgi vermesi.

a. Çocuğa Bilgi Verme: Annenin bir nesne yada yeni bir durum hakkında, başka şeylerin durumlarını, eylemlerini, davranışlarını tanımlaması ve/veya isim vermesi. Örneğin; "işte bir araba, bu arabadır, burada bir tane kalem var, vb." gibi.

b. Çocuğun Davranışına Yönelik Bilgi Verme: Annenin çocuğun o anda yaptığı davranışa ve/veya eyleme yönelik bir başkasına bilgi vermesi. Örneğin; "Bak teyzesi nasıl yiyor benim kızım (anne çocuğa yemek yediriyor), oraya gidecek (çocuk masaya doğru gidiyor), ne güzel oynuyor (çocuk kendi kendine oyun oynarken anne yanındaki kişiye söylüyor), vb." gibi.

c. Çocuğun Davranışına Yönelik Çocuğa Bilgi Verme: Annenin çocuğun yaptığı davranışla ya da eylemle ilgili çocuğa bilgi vermesi. Örneğin; "ne çok yemek yedin (çocuk tabağındaki yemeği bitirdikten sonra), ne güzel boyuyorsun (çocuk resim yaptığı sırada), vb." gibi.

d. Çocuk Hakkında Bilgi Verme: Annenin çocuk ortamdayken çocukla ilgili bir başkasına veya çocuğa bilgi vermesi. Örneğin; kış sebzelerinden bir tek ıspanak yiyor, akıllı kız bu, vb." gibi.

e. Çocuğun Önceden Yaptığı Davranışa Yönelik Bilgi Verme: Çocuk ortamdayken annenin çocuğun önceden yaptığı davranışa ve/veya eyleme ilişkin bilgi vermesi. Örneğin; "bu gün hiç uyumadı, biraz önce çorbasını yemişti, önceden göstermiyordu şimdi gösteriyor, vb." gibi.

5. TEKRARLAMA: Annenin çocuğun yaptığı seslendirmeleri tekrarlaması ve/veya genişletmesi.

Örneğin;

Ç:ih, ih (Çocuk parmağını uzatarak lambayı gösteriyor.)

A:Evet lambamız orada. (anne parmağıyla lambayı gösteriyor)

yada

Ç: mamamammamam (Anne çocuğa yemek yediriyor)

A:mama

6. ONAYLAMA: Anne çocuğun duygusunu ya da davranışını sempatiyle onaylar ve/veya paylaşır.

Örneğin;

Ç: Güzel mi oldu? (Çocuk kendi yaptığı resmi anneye gösteriyor)

A: Çok güzel oldu.

yada

A: Biraz daha çorba ister misin?

Ç: Hayır.

A: Peki.

7. ONAYLAMAMA: Annenin çocuğun bir davranışını ya da söylemini onaylamaması ve/veya reddetmesi. Örneğin; " bunu yapmamalısın, hayır, vb." gibi.

Ç: Ayıy (Çocuk annenin elini itiyor)

A: Olmaz (Anne pijamayı giydirmeye çalışıyor)

8. ÖVGÜ: Anne çocuğun davranışını yada söylemini pekiştirir. Örneğin; "aferin, bravo, harika, vb." gibi.

A: Hadi bunu sen koy (Anne çocuğun eline küp veriyor. Çocuk küpü koyuyor)

A: Aferin benim kızıma.

9. DİKKAT ÇEKME: Annenin çocuğun dikkatini çekme amacıyla yaptığı seslendirmeler. Örneğin; çocuğun adını söyleyerek dikkatini çekme, "kızım Ece!, Burak!, oğlum!, çocuğum!" gibi.

10. ÇOCUĞA YÖNELİK İLETİŞİM OYUNLARI: Gülme, şarkı söyleme, taklit etme (hayvan sesleri, nesne sesleri) gibi iletişim oyunları.

11. SÖZEL OLMAYAN SESLENDİRME: Annenin çocuğu ile etkileşimi sırasında çocuğuna kullandığı sözel olmayan iletişim türleri. Örneğin; "şişt, hım, aaa...", gibi.

A: ımmh, ımmh (Anne çocuğa yemek yediriyor)

A: şişt. Ne yapıyorsun? (Çocuk çatalla tabağına vuruyor)

12. DİĞER: Çocuk ortamda olduğu halde yetişkinlerin kendi aralarında çocukla ilgili olmayan konuşmaları.

2.4.2. İletişim Amaçları Kontrol Listesi

Annelerin çocuklarıyla yaptıkları günlük rutinlerdeki etkileşimleri sırasında kullandıkları emir, soru, bilgi verme, önerme, tekrarlama, onaylama, onaylamama, övgü, dikkat çekme, iletişim oyunları, sözel olmayan seslendirme ve çocuğa yönelik olmayan diğer söylemler iletişim amaçlarını kullanma düzeylerini belirlemek amacıyla her bir katılımcı için iletişim amaçları kontrol listesi oluşturulmuştur. Kontrol listesini işaretleme çetele tutularak yapılmıştır.

Tablo 2. Günlük Rutinler Sırasında Annenin Kullandığı İletişim Amaçları Kontrol Listesi

EMİR	
Olumlu Emir.	
Olumsuz Emir.	
SORU	
Doğal soru.	
Eleştireysel Soru.	
Sözel Olmayan Soru.	
BİLGİ VERME	
Çocuğa Bilgi Verme.	
Çocuğun Davranışına Yönelik Bilgi Verme.	
Çocuğun Davranışına Yönelik Çocuğa Bilgi Verme.	
Çocuk Hakkında Bilgi Verme.	
Çocuğun Önceden Yaptığı Davranışa Yönelik Bilgi Verme.	
ÖNERME	
TEKRARLAMA	
ONAYLAMA	
ONAYLAMAMA	
ÖVGÜ	
DİKKAT ÇEKME	
ÇOCUĞA YÖNELİK İLETİŞİM OYUNLARI	
SÖZEL OLMAYAN SESLENDİRME	
DİĞER	

15.	bakıym.	sonra kendisi siliyor.
16.	(A) (1)Bi tane tadına	• (1)Anne çorbadan bir
17.	bakabilirsin. (2)Dur	kaşık alarak tadına bakıyor.
18.	bakıym ben senin için.	(2)Çocuk anneyi izliyor.
19.	• Sıcak mı?	• (1)Anneye bakarak.
20.	(A) (1)Yo ılık. (2)Çok	• (1)Çocuk annenin
21.	güzel. (3)Bunu sen	elinden kaşığı alarak
22.	yiyebilirsin.	çorbayı üfleyip yiyor.
23.	• Biyacık	• (1)Çocuk anneye
24.	sıcakmış.	bakıyor.
25.	(A) (1)Ama okadar sığağı	• (1)Çocuk annenin
26.	sen yiyebilirsin. (2)Okadar	dediklerini başıyla onaylıyor.
27.	abla oldun artık.	(2)Elindeki ekmekten bir
28.		parça alarak ağzına atıyor.

Şekil 5. Yazılı Metin Örneği.

Araştırmaya katılan annelerin ve çocukların gerçek isimleri kullanılmamıştır. Down Sendromlu erkek çocuk için Mert, annesi için 1.anne; Down Sendromlu kız çocuk için Gizem, annesi için 2.anne; normal gelişime sahip erkek çocuk için Burak, annesi için 3.anne; normal gelişime sahip kız çocuk için Ece, annesi için 4.anne olarak isimlendirilerek kodlanmıştır.

2.4.4. Güvenirlik

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Zihin Engelliler Öğretmenliği Ana Bilim Dalı dördüncü sınıfta öğrenim gören iki öğrenci araştırmacı ile aynı anda verilerin çözümlemesini yapmıştır. Verilerin çözümünün güvenirlilik analizi diğer iki kişi tarafından yapılan analiz ile araştırmacının analizinin karşılaştırılmasıyla gerçekleştirilmiştir.

2.4.5. Yazılı Metinlerin Yorumlanması

Bu bölümde; her bir anne-çocuk çiftinin yemek yeme sırasındaki iletişim davranışlarının video teyp dökümlerinden örnekler verilmiştir.

2.4.5.1. Anne 1

satır no	ÇOCUK	YETİŞKİN	BAĞLAM
1.			• (1)Çocuk annenin yanında mutfakta yerde oturuyor
2.			
3.			
4.		(A) (1)Gel bakalım. (2)Ay,	• (1)Mert ağlamayı bırakarak anneyi izliyor.
5.		ay, ay. (3)Acıkmış.	(2)Tekrar ağlamaya başlıyor.
6.		(4)Hadi.	
7.			
8.		(A) (1)Gel bakalım.	• (1)Anne tepsiyi alarak mutfaktan çıkıyor. (2)Mert de annenin arkasından gidiyor.
9.		(2)Mert gel bakalım.	
10.		(3)Gel, gel, gel.	
11.			
12.		(A) (1)Ay yemek yicek bu.	• (1)Anne ve Mert oturma odasında yerde oturuyorlar.
13.		(2)Sen de burda yiceksin.	(2)Anne kaşıkla Mert'e yemek yediriyor.
14.		(3)Çok acıkmış.	
15.			
16.		(A) (1)Çok mu acıktın sen? (2)Hi.	• (1)Anne Mert'e bakıyor. (2)Anne tabaktan tekrar yemek alırken Mert anneye bakıyor.
17.			
18.			
19.			
20.		(A) (1)Çok acıkmışda bu ağlıyomuş. (2)Benim haberim yok.	• (1)Anne Mert'e bir kaşık yemek uzatıyor.
21.			
22.			
23.		(A) (1)Hadi. (2)Aferin.	• (1)Çocuk ağzını hemen açıyor. (2)Mert annenin
24.		(3)Aç ağzını aç. (4)Aferin	

- | | | |
|-----|-----------------------------------|-----------------------|
| 25. | Mert'e. (5)Çok acıkmış. | verdiği yemeği yiyor. |
| 26. | | • (1)Anne biberonu |
| 27. | | Mert'e uzatıyor. |
| 28. | (A) (1)İçecek misin? (2)Al | • (1)Anne Mustafa'nın |
| 29. | kendin iç hadi | kolundan |

Şekil 6. Yazılı Metin Yorumlaması-1.

Anne; "Gel bakalım" diyerek çocuğa **önerme** iletişim amacını kullanıyor (satır 4, cümle 1). Bu sırada çocuk yerde oturarak ağlıyor. Anne "ay, ay, ay" diyerek **sözel olmayan iletişim** kullanarak çocuğa oyun yapıyor (satır 4, cümle 1). Annenin bu söyleminden sonra çocuk ağlamayı bir süre bırakarak anneyi izliyor. Anne bu sırada "acıkmış" diyerek **çocuğa bilgi verme** iletişim amacını kullanıyor (satır 5, cümle 3). Çocuk tekrar ağlamaya başlayınca anne "hadi" diyerek çocuğun yerden kalkması için **önerme** iletişim amacını kullanıyor (satır 6, cümle 4).

Anne tepsiyi eline alırken çocuğa "gel bakalım" diyerek çocuğa **önerme** iletişim amacını kullanıyor (satır 8, cümle 1). Anne tepsiyi alıp mutfaktan çıkarken "Mert gel bakalım" diyerek çocuğa tekrar **önerme** iletişim amacını kullanıyor (satır 9, cümle 2). Anne mutfaktan çıktıktan sonra çocuğa tekrar seslenerek "gel, gel, gel" diyerek **olumlu emir** iletişim amacını kullanıyor (satır 10, cümle 3). Bunun üzerine çocuk kalkarak annenin arkasından gidiyor.

Anne çocuğa yemek yedirirken "Ay yemek yicek bu" diyerek **çocuğa bilgi verme** iletişim amacını kullanıyor (satır 12, cümle 1). Anne "Sen de burda yiceksin" derken **çocuğa bilgi verme** iletişim amacını kullanıyor (satır 13, cümle 2). Anne "Çok acıkmış" diyerek tekrar **çocuğa bilgi verme** iletişim amacını kullanıyor (satır 14, cümle 3).

Anne çocuğa bakarak "çok mu acıktın sen" derken **doğal soru** iletişim amacını kullanıyor (satır 16, cümle 1). Çocuk annenin sorusuna herhangi bir şekilde tepki vermeyince anne, tabaktan bir kaşık yemek alırken

"hı?" diyerek **sözel olmayan soru** iletişim amacını kullanıyor (satır 17, cümle 2). Bu sırada çocuk anneyi izlemektedir.

Anne çocuğa bir kaşık yemek uzatırken "çok acıkmışda bu ağlıyormuş"diyerek **çocuğun davranışına yönelik çocuğa bilgi verme** iletişim amacını kullanıyor (satır 20, cümle 1). Ardından "benim haberim yok." diyerek **çocuğa bilgi verme** iletişim amacını kullanıyor (satır 21, cümle 2).

Anne bir süre bekledikten sonra "hadi" diyerek çocuğun yemeği yemesi için **önerme** iletişim amacını kullanıyor (satır 23, cümle 1). Çocuk yemek için tepkide bulunduğu anda anne, "aferin" diyerek **övgü** iletişim amacını kullanıyor (satır 23, cümle 2). Anne "aç ağzını, aç" diyerek **olumlu emir** iletişim amacını kullanıyor (satır 24, cümle 3). Çocuk yemeği yiyince anne "aferin Mert'e" diyerek **övgü** iletişim amacını kullanıyor (satır 24, cümle 4). Ardından **çocuğa bilgi verme** iletişim amacını kullanarak (satır 25, cümle 5) "çok acıkmış" diyor.

Çocuk annenin verdiği yemeği yedikten sonra anne çocuğa biberonu uzatarak "içecek misin?" deyip **doğal soru** iletişim amacını kullanıyor (satır 28, cümle 1). Çocuk annenin bu söylemine tepki vermeyince anne çocuğun kolundan tutarak biberonu eline verirken "al kendin iç hadi" diyerek **önerme** iletişim amacını kullanıyor (satır 28, cümle 2).

2.4.5.2. Anne 2

satır no	ÇOCUK	YETİŞKİN	BAĞLAM
1.			• Anne ve çocuk yer
2.			sofrasında yemek yiyorlar.
3.		(A) (1)Hadi turşu ye.	• (1)Anne çocuğun elinden
4.			tutarak çatalı turşuya
5.			batırıyor. (2)Çatalı çocuğun
6.			ağızına doğru götürüyor.
7.	• ayıy		• (1)Çocuk diğer eli ile
8.			istemediğini belirten hareket
9.			yaparak başını çeviriyor.
10.		(A) (1)İstemiyon. (2)Tamam	
11.		tamam, tamam.	
12.	• ayıy		• (1)Çocuk annenin tuttuğu
13.			elini çekiyor. (2)Anne çataldaki
14.			turşuyu tabağa bırakıyor.
15.		(A) (1)Makarna ye .	
16.		(2)Makarna ye o zaman.	
17.	• ayıy		• (1)Anne çatalı makarnaya
18.			batırarak çocuğa uzatıyor.
19.			• (1)Anne çatalı makarna
20.			tabağına bırakıyor
21.		(A) (1)Yoğurt ye o zaman.	• (1)Anne kaseden kaşıkla
22.			yoğurt alırken çocuk tabakta
23.			duran çatalı tutuyor. (2)Anne
24.			yoğurdu çocuğa yediriyor.
25.		(A) (1)Ye kızım. (2)Ye	• (1)Anne çocuğun çatalı
26.		annecim. (3)Aferin benim	tuttuğu elinden tutarak
27.		yavruma.	makarna yediriyor.

Şekil 7. Yazılı Metin Yorumlaması-2.

Anne çocuğun yemek yemesini sağlamak amacıyla "hadi turşu ye" diyerek **olumlu emir** iletişim amacını kullanmıştır. Çocuk, istemediğini belirtmek amacıyla "ayıy" şeklinde ses çıkarıp başını çevirince anne "istemiyon" diyerek **çocuğun davranışına yönelik çocuğa bilgi verme** iletişim amacını kullanmıştır. Ardından çocuğun davranışını onaylayacak şekilde "tamam, tamam" diyerek **onaylama** iletişim amacını kullanmıştır. Anne turşudan vazgeçerek çocuğa "makarna ye" dedikten sonra "makarna ye o zaman" diyerek iki kez **olumlu emir** iletişim amacını kullanmıştır. Çocuk, "ayıy" şeklinde ses çıkarıp makarna yemeği reddedince anne "yoğurt ye o zaman" diyerek tekrar **olumlu emir** iletişim amacını kullanmıştır. Anne çocuğa yoğurt yedirdiği sırada çocuk çatalı tutunca "ye kızım" ve "ye annecim" diyerek anne tekrar **olumlu emir** iletişim amacını kullanmıştır. Anne yardımla makarnayı yedirdikten sonra "aferin benim yavruma" diyerek **övgü** iletişim amacını kullanmıştır.

2.4.5.3. Anne 3

satır no	ÇOCUK	YETİŞKİN	BAĞLAM
1.			• (1)Anne Burak'ı mama sandalyesine düzgün
2.			oturtup kendisi de karşısına
3.			oturuyor. (2) Anne yemek
4.			tabağını ve peçeteyi eline
5.			alıyor.
6.			
7.		(A) (1)Emziği ver.	• (1)Anne Burak'ın
8.		(2)Mamasını yiccek oğlum.	emziğini ağzından çıkarıyor
9.		(A) (1)Burak.	• (1)Anne Burak'a bir
10.			kaşık yemek veriyor.
11.	• hıııı		
12.		(A) (1)Nefis, nefis.	• (1)Anne "beğendim"
13.			anlamında başını sallıyor.
14.			(2)Burak da aynını yapıyor.

15. (A) (1)Mamma.
16. (A) (1)Karnın çok acıktımı
17. oğlum senin.
18. • mım • (1)Anne yemeği
19. yedirmeye devam ediyor.
20. (2)Burak ile anne "güzel"
21. anlamında kafalarını
22. sallıyorlar.
23. • mım
24. (A) (1)Mım, mım.

Şekil 8. Yazılı Metin Yorumlaması-3.

Anne çocuğun ağzından emziği alırken "emziği ver" diyerek **olumlu emir** iletişim amacını kullanıyor (satır 7, cümle 1). Çocuk annenin emziği almasına izin veriyor. Bu sırada anne "mamasını yicek oğlum" diyerek **çocuğa bilgi verme** iletişim amacını kullanıyor (satır 8, cümle 2). Ardından "Burak" diyerek çocuğu çağırıp **dikkat çekme** iletişim amacını kullanıyor (satır 9, cümle 1). Bu sırada anne çocuğa bir kaşık yemek yediyor. Çocuk yemeğini yerken "hııı" şeklinde yaptığı seslendirmenin ardından anne "beğendim" anlamında başını sallayıp "nefis, nefis" diyerek **tekrarlama** iletişim amacını kullanarak çocuğun seslendirmesini genişletiyor (satır 12, cümle 1). Bu diyalogun sonrasında anne "mama" diyerek **çocuğa bilgi verme** iletişim amacını kullanmış oluyor (satır 15, cümle 1). "Karnın çok mu acıktı oğlum senin" sorusuyla anne **doğal soru** iletişim amacını kullanıyor (satır 16, cümle 1). Annenin bu sorusuna karşılık çocuk "mım" dediğinden dolayı anne de ard arda iki kez "mım" diyerek **tekrarlama** iletişim amacını kullanıyor (satır 24, cümle 1).

2.4.5.4. Anne 4

satır no	ÇOCUK	YETİŞKİN	BAĞLAM
1.			• (1)Anne ve çocuk mutfak masasında karşılıklı oturuyor.
2.			(2)Çocuk çorbasını kendisi
3.			yiyor. (3)Ece kaşığına çorba
4.			alıyor. (4)Çorbayı yemeden
5.			kaşığı elinden bırakıyor.
6.			(5)Eline bir parça ekme alıyor.
7.			• (1)Evin elindeki ekmeği
8.		(A) (1)Ekme var zaten	bırakıyor.
9.		onun içinde. (2)Bi daha	
10.		ekme ağzına atmadan	
11.		yiyebilirsin. (3)Ekmeğiyle al.	
12.		(A) (1)Yumuşak, yumuşak	• (1)Evin kaseden ekmecli
13.		ne güzel.	çorba alarak yiyor.
14.		(A) (1)Biraz da şöyle	• (1)Anne çorba kasesini
15.		yaklaştır.	Ece'nin önüne doğru iyice itiyor.
16.		(A) (1)Ekmeği içindikileri	• (1)Ece ekmeği tekrar
17.		ye daha güzel.	eline alıyor.
18.	• Kopatıyım		• (1)Ece ekmeği kopararak
19.	böle bunu yerim.		çorba kasesinin yanına koyuyor.
20.		(A) (1)Yanında hazır	
21.		bulunsun.	
22.		(A) (1) Güzel olmamış mı?	
23.	• . Omuşş		• (1)Ece kopardığı ekmeği
24.			tekrar eline alıyor.
25.		(A) (1)O zaman öyle ye.	• (1)Ece ekmeği tekrar
26.			koparıyor.

Şekil 9. Yazılı Metin Yorumlaması-4.

Çocuk eline ekmeği alınca "ekmek var zaten onun içinde" diyerek anne **çocuğa bilgi verme** iletişim amacını kullanıyor (satır 10, cümle 1). Çocuk elindeki ekmeği masaya bırakıyor. Bu sırada anne "bi daha ekme ağzına atmadan yiyebilirsin" diyerek anne bir önceki cümlesini açıklayıcı şekilde tekrar **çocuğa bilgi verme** iletişim amacını kullanıyor (satır 11, cümle 2). Anne diyalogu devam ettirerek "ekmeğiyle al" derken **olumlu emir** iletişim amacını kullanıyor (satır 13, cümle 3). Bunun üzerine çocuk kasedeki ekmecli çorbadan alınca anne "yumuşak, yumuşak ne güzel" diyerek **çocuğa bilgi verme** iletişim amacını kullanıyor (satır 15, cümle 1). Ardından anne çorba kasesini çocuğun önüne doğru iterken "birazda şöyle yaklaştır" diyerek **olumlu emir** iletişim amacını kullanıyor (satır 17, cümle 1). Çocuk ekmeği tekrar eline alınca anne "ekmeği içindekileri ye daha güzel" diyerek **çocuğa bilgi verme** iletişim amacını kullanıyor (satır 20, cümle 1). Çocuk "kopatıyım böle bunu yerim" derken ekmekten bir parça koparıyor. Anne çocuğun davranışının ardından "yanında hazır bulunsun" diyerek **çocuğa bilgi verme** iletişim amacını kullanıyor (satır 25, cümle 1). Anne sohbet konusunu farklılaştırarak "güzel olmamış mı?" sorusunu sorarak **doğal soru** iletişim amacını kullanıyor (satır 27, cümle 1). Çocuk anneye "omuuşş" diyerek cevap verince anne "o zaman öyle ye" diyerek **önerme** iletişim amacını kullanıyor (satır 30, cümle 1).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLETİŞİM AMAÇLARININ KULLANIMINA İLİŞKİN BULGULAR

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde down sendromlu çocuğu olan anne ile normal gelişim gösteren çocuk anelerinin, doğal ortamda gerçekleştirdikleri günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında, kullandıkları iletişim amaçlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

3.1. GİRİŞ

Araştırmanın bulgularının değerlendirilmesi sonucunda down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin, doğal ortamda gerçekleştirdikleri günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları iletişim amaçları arasında farklılıklar görülmüştür. Bulgular her anne için tek tek ve karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

3.1.1. Günlük Rutinler Sırasında Down Sendromlu Çocuk Annelerinin İletişim Amaçlarını Kullanımlarına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk annelerinin, doğal ortamda gerçekleştirdikleri günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında, doğal soru iletişim amacını diğer iletişim amaçlarına oranla daha çok kullandıkları görülmüştür. Down sendromlu çocuk annelerinin iletişim amaçlarını kullanımlarına ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

3.1.1.1. Günlük Rutinler Sırasında Birinci Annenin İletişim Amaçlarını Kullanımına İlişkin Bulgular

Bu bölümde birinci annenin günlük rutinleri gerçekleştirirken çocuğu ile etkileşimi sırasında kullandığı iletişim amaçlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Birinci annenin kullandığı iletişim amaçlarının sınıflamalarına göre yüzde değerleri Tablo 3 de verilmiştir.

Tablo 3. Günlük Rutinler Sırasında Birinci Annenin Kullandığı İletişim Amaçları Yüzde Değerleri

İLETİŞİM AMAÇLARI	%
Olumlu Emir.	28.64
Olumsuz Emir.	1.20
Doğal Soru.	11.54
Eleştireli Soru.	0.00
Sözel Olmayan Soru.	0.90
Çocuğa Bilgi Verme.	23,84
Çocuğun Davranışına Yönelik Bilgi Verme.	1.80
Çocuğun Davranışına Yönelik Çocuğa Bilgi Verme.	0.90
Çocuk Hakkında Bilgi Verme.	5.55
Çocuğun Önceden Yaptığı Davranışa Yönelik Bilgi Verme.	0.00
Önerme	14.84
Tekrarlama	0.15
Onaylama	0.45
Onaylamama	1.65
Övgü	3.75
Dikkat Çekme	1.50
Çocuğa Yönelik İletişim Oyunları	0.60
Sözel Olmayan Seslendirme	2.70
TOPLAM	100.00

Bu bulgulara göre, çocuğuyla etkileşimi sırasında birinci anne; yaptığı tüm seslendirmeler içinde sırasıyla olumlu emir (%28.64), çocuğa bilgi verme (%23.84), önerme (%14.84) ve doğal soru (%11.54) iletişim amaçlarını, diğer iletişim amaçlarına oranla daha çok kullanmıştır. Eleştireli soru ve çocuğun önceden yaptığı davranışa yönelik bilgi verme iletişim amaçlarını birinci anne gözlem süresi boyunca çocuğu ile etkileşimi sırasında kullanmamıştır. Diğer iletişim amaçlarını ise benzer yüzde ile kullanmıştır. Birinci annenin iletişim amaçlarını kullanımına ilişkin yüzde grafiği Şekil 10 da gösterilmiştir.

3.1.1.2. Günlük Rutinler Sırasında İkinci Annenin İletişim Amaçlarını Kullanımına İlişkin Bulgular

Bu bölümde ikinci annenin günlük rutinleri gerçekleştirirken çocuğu ile etkileşimi sırasında kullandığı iletişim amaçlarına ait bulgulara yer verilmiştir. İkinci annenin kullandığı iletişim amaçlarının sınıflamalarına göre yüzde değerleri Tablo 4 de verilmiştir.

Tablo 4. Günlük Rutinler Sırasında İkinci Annenin Kullandığı İletişim Amaçları Yüzde Değerleri

İLETİŞİM AMAÇLARI	%
Olumlu Emir.	32.50
Olumsuz Emir.	1.25
Doğal Soru.	13.13
Eleştireysel Soru.	1.56
Sözel Olmayan Soru.	0.00
Çocuğa Bilgi Verme.	21.56
Çocuğun Davranışına Yönelik Bilgi Verme.	2.19
Çocuğun Davranışına Yönelik Çocuğa Bilgi Verme.	0.63
Çocuk Hakkında Bilgi Verme.	0.63
Çocuğun Önceden Yaptığı Davranışa Yönelik Bilgi Verme.	0.00
Önerme	10.94
Tekrarlama	1.25
Onaylama	0.94
Onaylamama	4.69
Övgü	2.19
Dikkat Çekme	0.94
Çocuğa Yönelik İletişim Oyunları	0.31
Sözel Olmayan Seslendirme	5.31
TOPLAM	100.00

Bu bulgulara göre, çocuğuyla etkileşimi sırasında ikinci anne; yaptığı tüm seslendirmeler içinde sırasıyla olumlu emir (%32.50), çocuğa bilgi verme (%21.56), doğal soru (%13.13) ve önerme (%10.94) iletişim amaçlarını diğer iletişim amaçlarına oranla daha çok kullanmıştır. Sözel olmayan soru ve çocuğun önceden yaptığı davranışa yönelik bilgi verme iletişim amaçlarını ikinci anne gözlem süresi boyunca çocuğu ile etkileşimi sırasında kullanmamıştır. Diğer iletişim amaçlarını ise benzer yüzde ile kullanmıştır. İkinci annenin iletişim amaçlarını kullanımına ilişkin yüzde grafiği Şekil 11 de gösterilmiştir.

3.1.1.3. Günlük Rutinler Sırasında Down Sendromlu Çocuk Annelerinin Kullandıkları İletişim Amaçlarının Karşılaştırılması

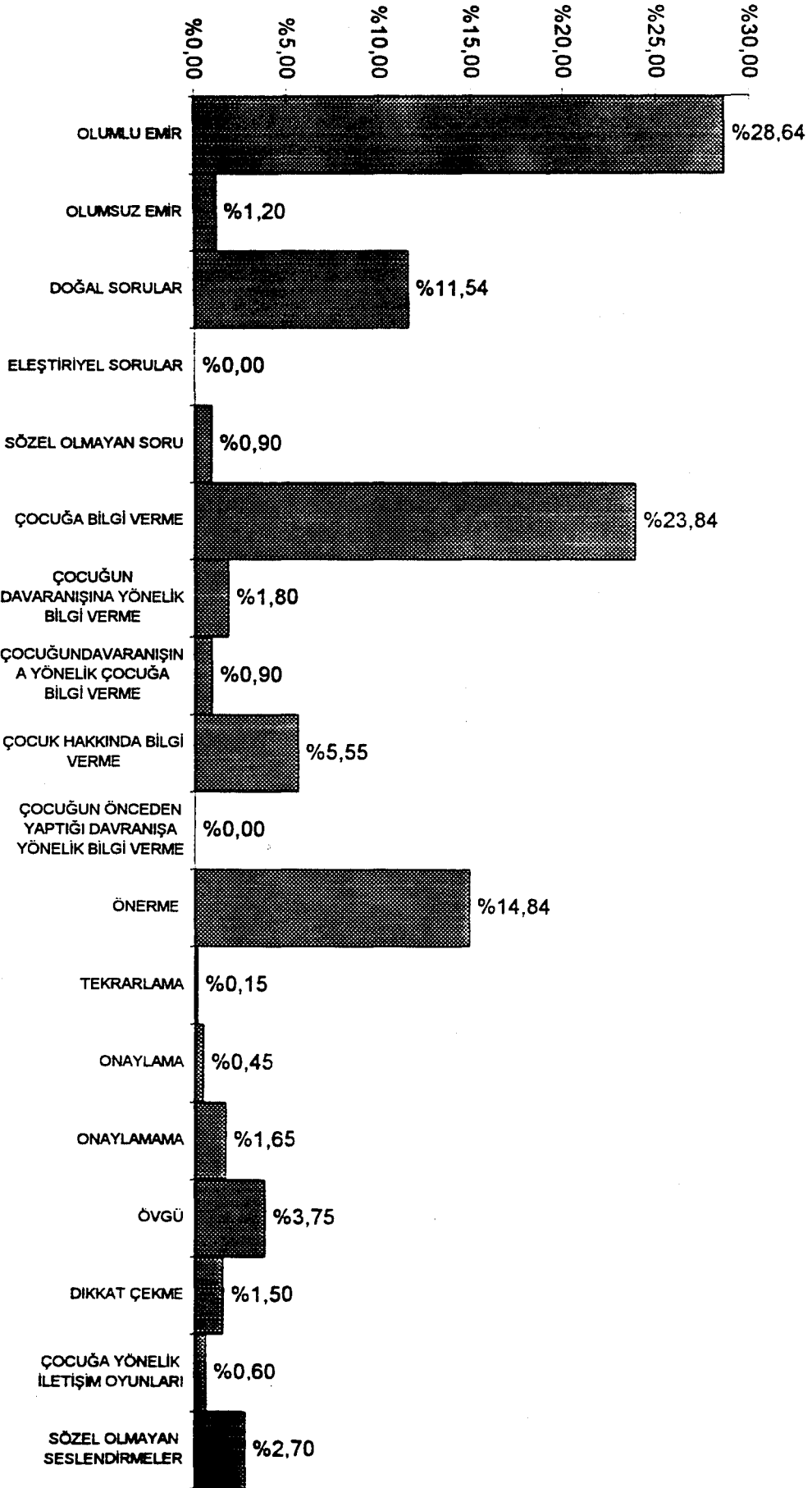
Down sendromlu çocuk annelerinin, günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları iletişim amaçları yüzdeleri ve her iki annenin kullandıkları iletişim amaçlarının ortalama yüzde değerleri Tablo 5 de gösterilmiştir.

Tablo 5. Günlük Rutinler Sırasında Down Sendromlu Çocuk Annelerinin Kullandıkları İletişim Amaçları Yüzde Değerleri

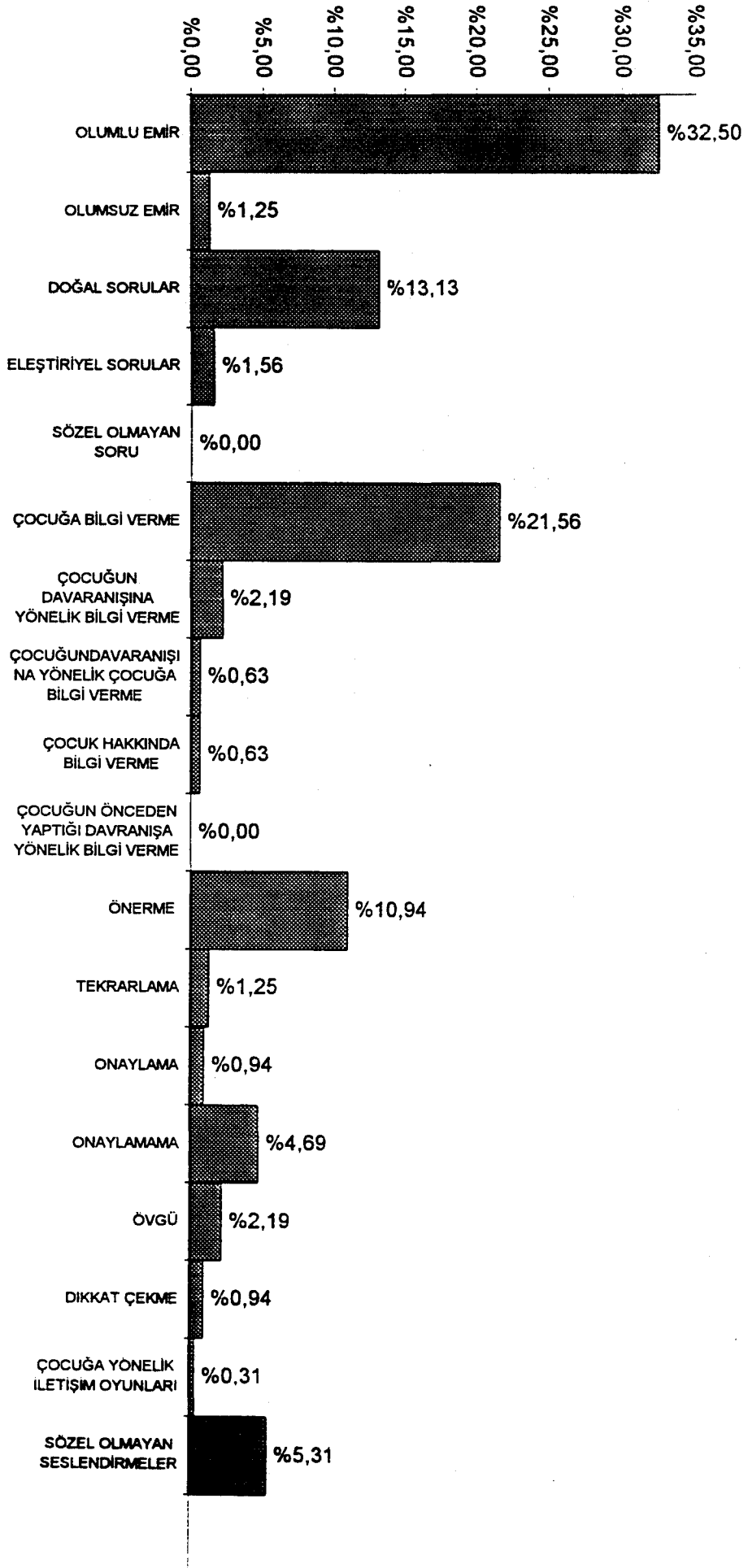
İLETİŞİM AMAÇLARI	ANNE-1	ANNE-2	ORTALAMA % DEĞERİ
Olumlu Emir.	28.64	32.50	29.89
Olumsuz Emir.	1.20	1.25	1.22
Doğal Soru.	11.54	13.13	12.06
Eleştireysel Soru.	0.00	1.56	0.51
Sözel Olmayan Soru.	0.90	0.00	0.61
Çocuğa Bilgi Verme.	23.84	21.56	23.10
Çocuğun Davranışına Yönelik Bilgi Verme.	1.80	2.19	1.93
Çocuğun Davranışına Yönelik Çocuğa Bilgi Verme.	0.90	0.63	0.81
Çocuk Hakkında Bilgi Verme.	5.55	0.63	3.95
Çocuğun Önceden Yaptığı Davranışa Yönelik Bilgi Verme.	0.00	0.00	0.00
Önerme	14.84	10.94	13.58
Tekrarlama	0.15	1.25	0.51
Onaylama	0.45	0.94	0.61
Onaylamama	1.65	4.69	2.63
Övgü	3.75	2.19	3.24
Dikkat Çekme	1.50	0.94	1.32
Çocuğa Yönelik İletişim Oyunları	0.60	0.31	0.51
Sözel Olmayan Seslendirme	2.70	5.31	3.55
TOPLAM	100.00	100.00	100.00

Birinci anne ile ikinci annenin günlük rutinler sırasında çocukları ile etkileşimlerinden elde edilen bulgulara göre; olumlu emir ve çocuğa bilgi verme iletişim amaçlarını her iki annenin de diğer iletişim amaçlarını oranla daha fazla kullandığı görülmektedir. Çocuğun önceden yaptığı davranışa yönelik bilgi verme iletişim amaçlarını iki anne de kullanmamıştır. Diğer iletişim amaçlarını benzer yüzde ile kullanmışlardır. Down sendromlu çocuk annelerinin iletişim amaçlarını kullanım yüzde grafiği Şekil 14 de gösterilmiştir.

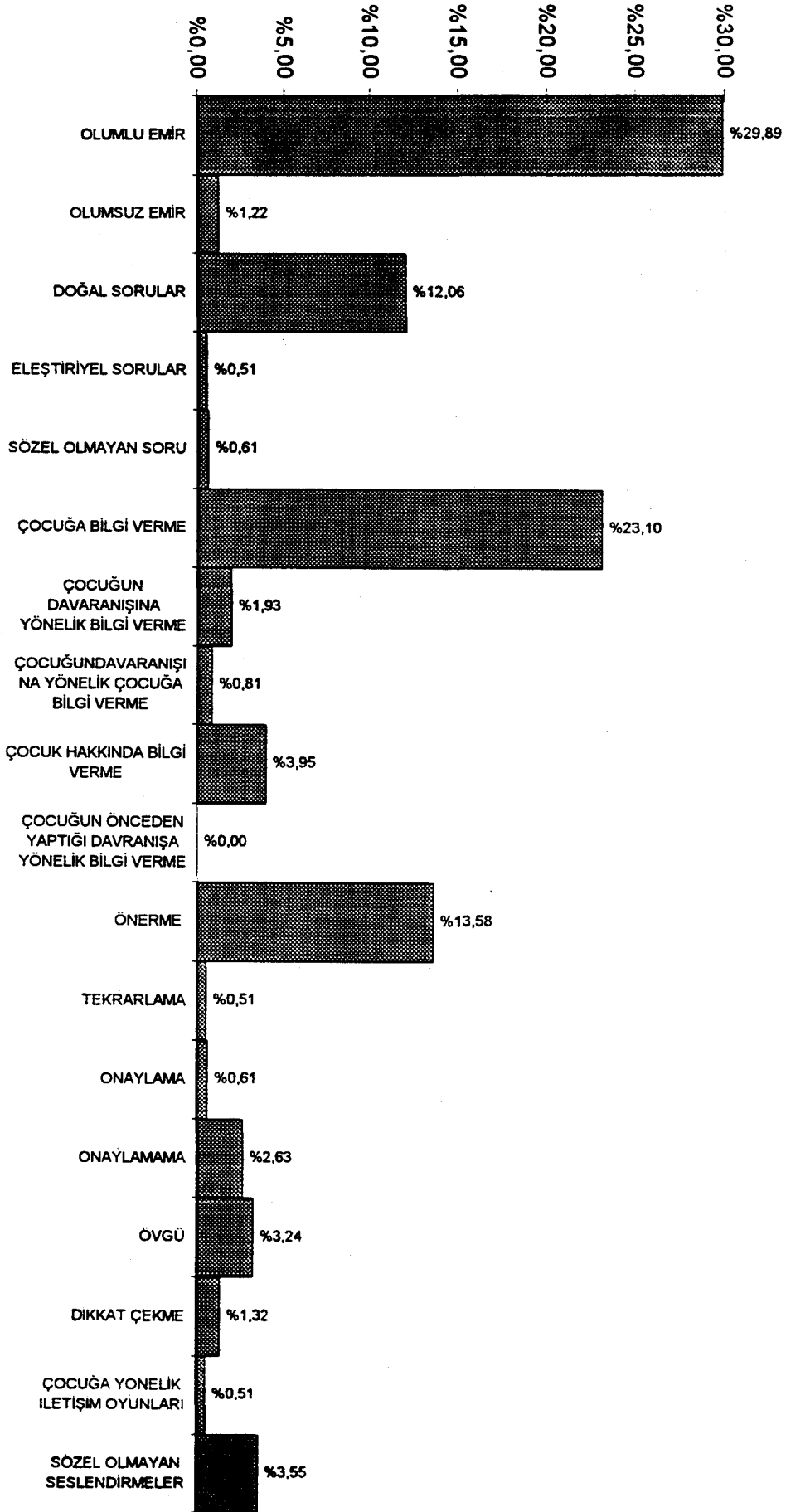
Şekil 10. Günlük Rutinler Sırasında Birinci Annenin Kullandığı İletişim Niyetleri Yüzde Grafiği



Şekil 11. Günlük Rutinler Sırasında İkinci Anmenin Kullandığı İletişim Niyetleri Yüzde Grafiği



Şekil 12. Günlük Rutinler Sırasında Down Sendromlu Çocuk Annelerinin Kullandığı İletişim Niyetleri Yüzde Grafiği



3.1.2. Günlük Rutinler Sırasında Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin İletişim Amaçlarını Kullanımlarına İlişkin Bulgular

Normal gelişim gösteren çocuk annelerinin, doğal ortamda gerçekleştirdikleri günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında, çocuğa bilgi verme iletişim amacını diğer iletişim amaçlarına oranla daha çok kullandıkları görülmüştür. Normal gelişim gösteren çocuk annelerinin iletişim amaçlarını kullanımlarına ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

3.1.2.1. Günlük Rutinler Sırasında Üçüncü Annenin İletişim Amaçlarını Kullanımına İlişkin Bulgular

Bu bölümde üçüncü annenin günlük rutinleri gerçekleştirirken çocuğu ile etkileşimi sırasında kullandığı iletişim amaçlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Üçüncü annenin kullandığı iletişim amaçlarının sınıflamalarına göre yüzde değerleri Tablo 6 da verilmiştir.

Tablo 6. Günlük Rutinler Sırasında Üçüncü Annenin Kullandığı İletişim Amaçları Yüzde Değerleri

İLETİŞİM AMAÇLARI	%
Olumlu Emir.	11.43
Olumsuz Emir.	3.33
Doğal Soru.	17.05
Eleştireli Soru.	0.00
Sözel Olmayan Soru.	0.00
Çocuğa Bilgi Verme.	21.00
Çocuğun Davranışına Yönelik Bilgi Verme.	4.37
Çocuğun Davranışına Yönelik Çocuğa Bilgi Verme.	3.12
Çocuk Hakkında Bilgi Verme.	0.83
Çocuğun Önceden Yaptığı Davranışa Yönelik Bilgi Verme.	4.78
Önerme	8.73
Tekrarlama	3.95
Onaylama	5.82
Onaylamama	5.82
Övgü	1.46
Dikkat Çekme	4.57
Çocuğa Yönelik İletişim Oyunları	1.66
Sözel Olmayan Seslendirme	2.08
TOPLAM	100.00

Bu bulgulara göre, çocuğuyla etkileşimi sırasında üçüncü anne; yaptığı tüm seslendirmeler içinde sırasıyla çocuğa bilgi verme (%21.00), doğal soru (%17.05) ve olumlu emir (%11.43) iletişim amaçlarını diğer iletişim amaçlarına oranla daha çok kullanmıştır. Eleştireysel soru ve sözel olmayan soru iletişim amaçlarını, üçüncü anne gözlem süresi boyunca çocuğu ile etkileşimi sırasında kullanmamıştır. Diğer iletişim amaçlarını ise benzer yüzde ile kullanmıştır. Üçüncü annenin iletişim amaçlarını kullanımına ilişkin yüzde grafiği Şekil 12 de gösterilmiştir.

3.1.2.2. Günlük Rutinler Sırasında Dördüncü Annenin İletişim Niyetlerini Kullanımına İlişkin Bulgular

Bu bölümde dördüncü annenin günlük rutinleri gerçekleştirirken çocuğu ile etkileşimi sırasında kullandığı iletişim amaçlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Dördüncü annenin kullandığı iletişim amaçlarının sınıflamalarına göre yüzde değerleri Tablo 7 de verilmiştir.

Tablo 7. Günlük Rutinler Sırasında Dördüncü Annenin Kullandığı İletişim Amaçları Yüzde Değerleri

İLETİŞİM AMAÇLARI	%
Olumlu Emir.	11.07
Olumsuz Emir.	1.85
Doğal Soru.	24.72
Eleştireysel Soru.	0.00
Sözel Olmayan Soru.	1.85
Çocuğa Bilgi Verme.	43.17
Çocuğun Davranışına Yönelik Bilgi Verme.	1.11
Çocuğun Davranışına Yönelik Çocuğa Bilgi Verme.	0.00
Çocuk Hakkında Bilgi Verme.	1.48
Çocuğun Önceden Yaptığı Davranışa Yönelik Bilgi Verme.	0.00
Önerme	6.64
Tekrarlama	1.11
Onaylama	2.58
Onaylamama	1.11
Övgü	1.11
Dikkat Çekme	0.74
Çocuğa Yönelik İletişim Oyunları	0.37
Sözel Olmayan Seslendirme	1.11
TOPLAM	100.00

Bu bulgulara göre, çocuğuyla etkileşimi sırasında dördüncü anne; yaptığı tüm seslendirmeler içinde sırasıyla çocuğa bilgi verme (%43.17), doğal soru (%24.72) ve olumlu emir (%11.07) iletişim amaçlarını diğer iletişim amaçlarına oranla daha çok kullanmıştır. Eleştireysel soru, çocuğun davranışına yönelik çocuğa bilgi verme ve çocuğun önceden yaptığı davranışa yönelik bilgi verme iletişim amaçlarını, dördüncü anne gözlem süresi boyunca çocuğu ile etkileşimi sırasında kullanmamıştır. Diğer iletişim amaçlarını ise benzer yüzde ile kullanmıştır. Dördüncü annenin iletişim amaçlarını kullanımına ilişkin yüzde grafiği Şekil 13 de gösterilmiştir.

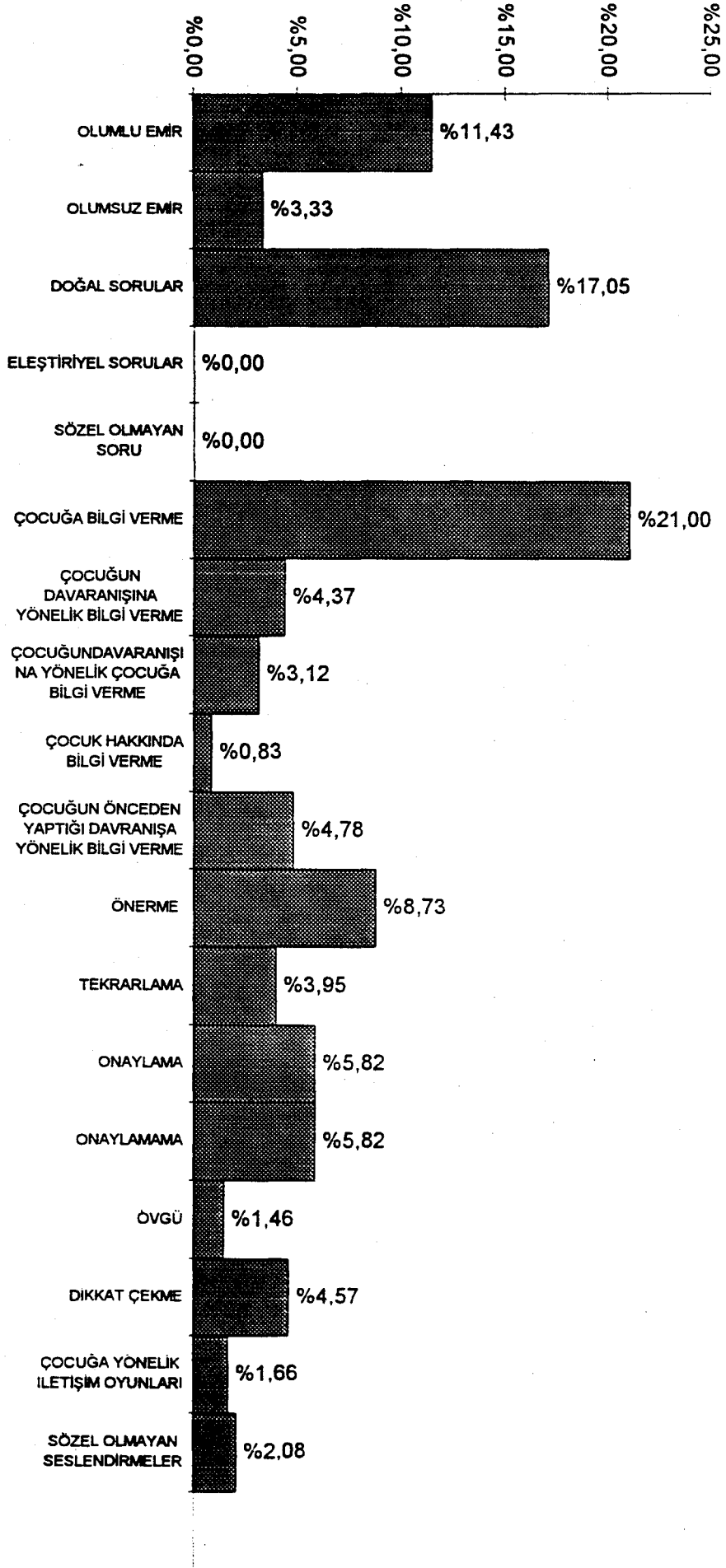
3.1.2.3. Günlük Rutinler Sırasında Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Kullandıkları İletişim Amaçlarının Karşılaştırılması

Normal gelişim gösteren çocuk annelerinin, günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları iletişim amaçlarının yüzde değerleri ve her iki annenin kullandıkları iletişim amaçlarının ortalama yüzde değerleri Tablo 8 de gösterilmiştir.

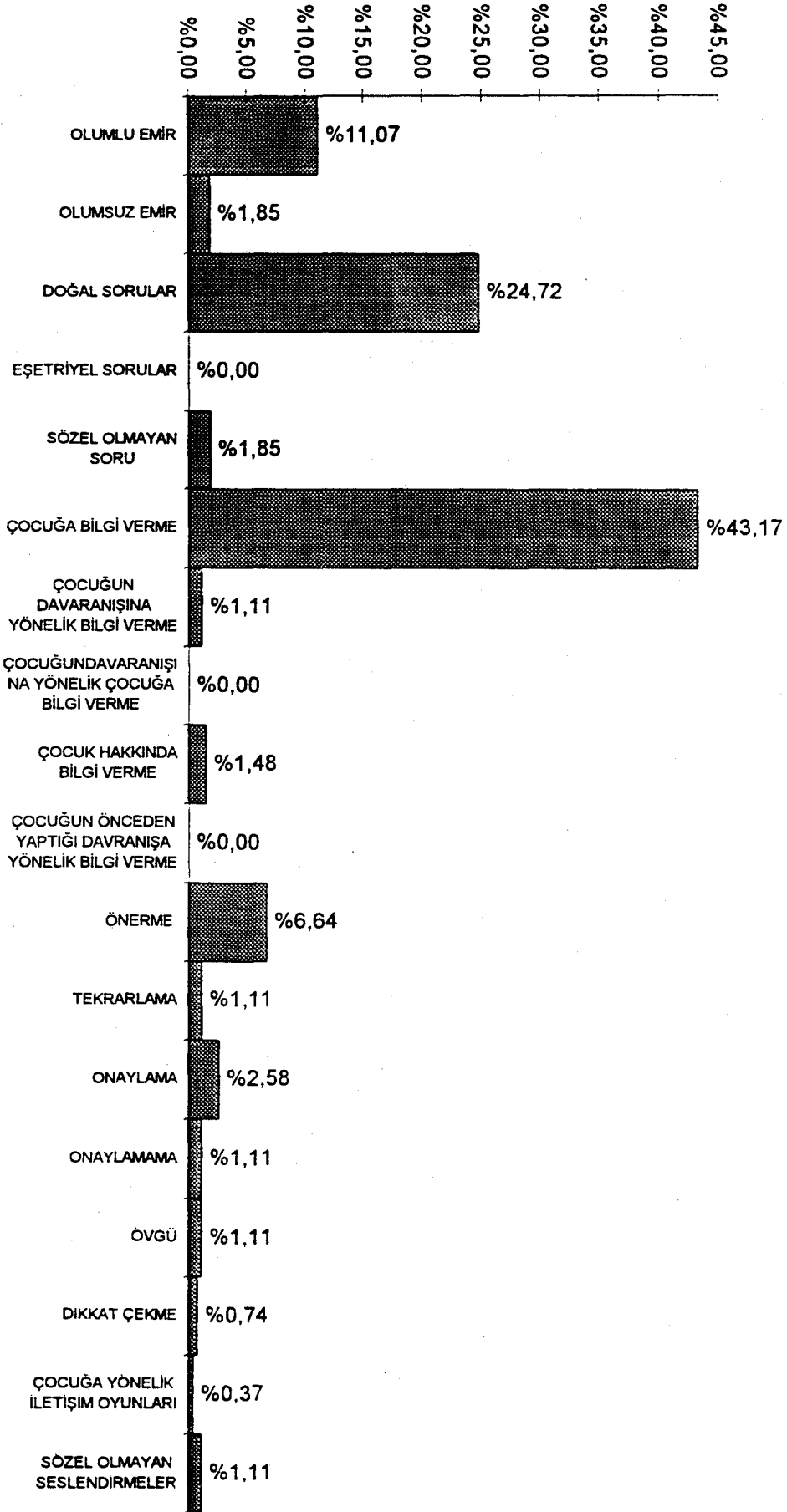
Tablo 8. Günlük Rutinler Sırasında Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Kullandıkları İletişim Amaçları Yüzde Değerleri

İLETİŞİM AMAÇLARI	ANNE-3	ANNE-4	ORTALAMA % DEĞERİ
Olumlu Emir.	11.43	11.07	11.30
Olumsuz Emir.	3.33	1.85	2.79
Doğal Soru.	17.05	24.72	19.81
Eleştireysel Soru.	0.00	0.00	0.00
Sözel Olmayan Soru.	0.00	1.85	0.66
Çocuğa Bilgi Verme.	21.00	43.17	28.99
Çocuğun Davranışına Yönelik Bilgi Verme.	4.37	1.11	3.19
Çocuğun Davranışına Yönelik Çocuğa Bilgi Verme.	3.12	0.00	1.99
Çocuk Hakkında Bilgi Verme.	0.83	1.48	1.06
Çocuğun Önceden Yaptığı Davranışa Yönelik Bilgi Verme.	4.78	0.00	3.06
Önerme	8.73	6.64	7.96
Tekrarlama	3.95	1.11	2.93
Onaylama	5.82	2.58	4.65
Onaylamama	5.82	1.11	4.12
Övgü	1.46	1.11	1.33
Dikkat Çekme	4.57	0.74	3.19
Çocuğa Yönelik İletişim Oyunları	1.66	0.37	1.20
Sözel Olmayan Seslendirme	2.08	1.11	1.73
TOPLAM	100.00	100.00	100.00

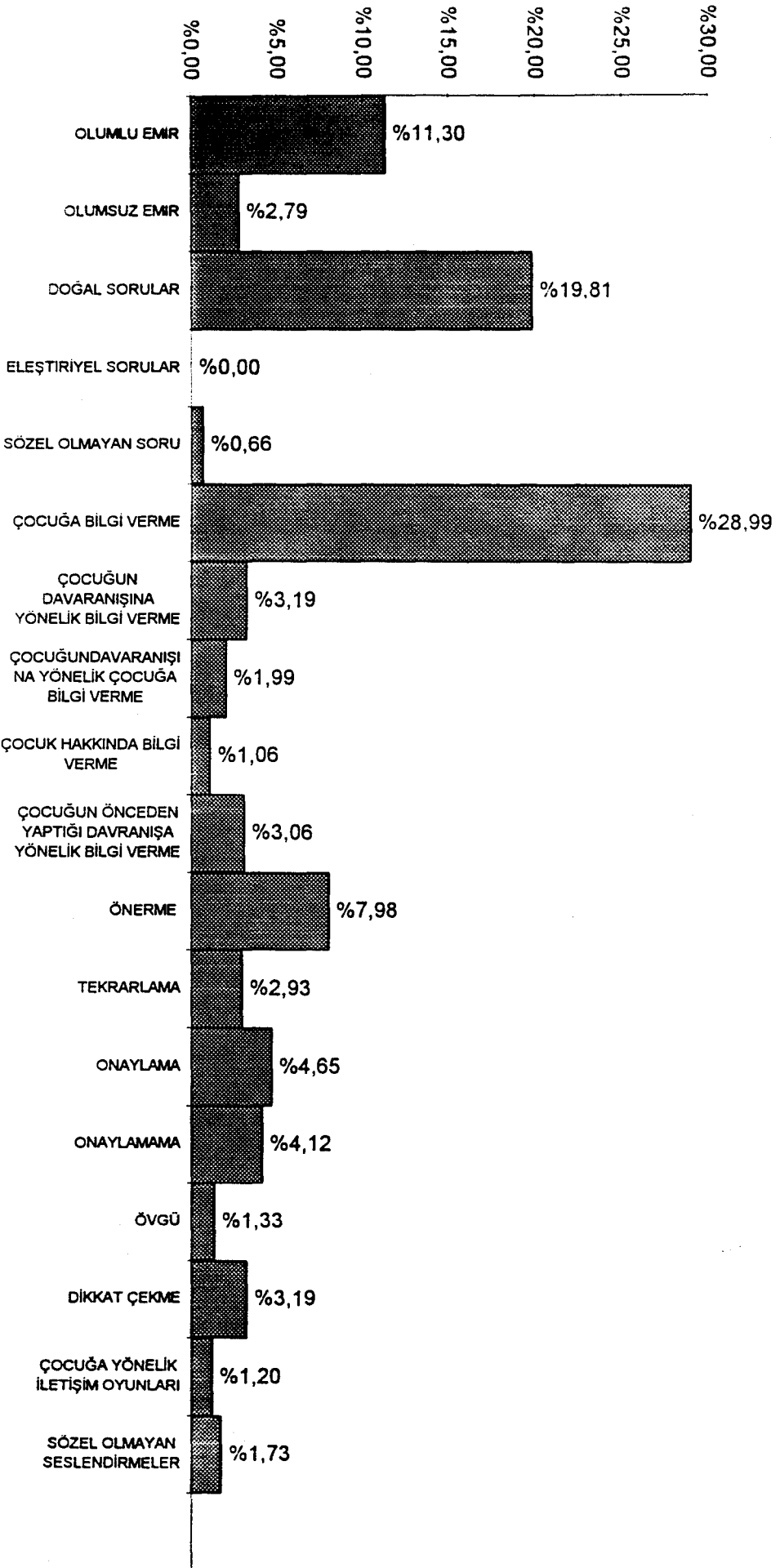
Şekil 13. Günlük Rutinler Sırasında Üçüncü Annenin Kullandığı İletişim Niyetleri Yüzde Grafiği



Şekil 14. Günlük Rutinler Sırasında Dördüncü Annenin Kullandığı İletişim Niyetleri Yüzde Grafiği



Şekil 15. Günlük Rutinler Sırasında Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Kullandığı İletişim Niyetleri Yüzde Grafiği



Üçüncü anne ile dördüncü annenin günlük rutinler sırasında çocukları ile etkileşimlerinden elde edilen bulgulara göre; çocuğa bilgi verme ve doğal soru iletişim amacını her iki annenin de diğer iletişim amaçlarına oranla daha fazla kullandığı görülmektedir. Eleştireysel soru iletişim amacını iki anne de kullanmamıştır. Diğer iletişim amaçlarını ise benzer yüzde ile kullanmışlardır. Normal gelişim gösteren çocuk annelerinin iletişim amaçlarını kullanım yüzde grafiği Şekil 15 de gösterilmiştir.

3.1.3. Günlük Rutinler Sırasında Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin İletişim Amaçlarını Kullanımlarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin doğal ortamda günlük rutinleri gerçekleştirirken kullandıkları iletişim amaçlarının yüzde değerleri karşılaştırılmıştır. Günlük rutinler sırasında down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin kullandıkları iletişim amaçlarına ilişkin ortalama yüzde değerleri Tablo 9 da verilmiştir.

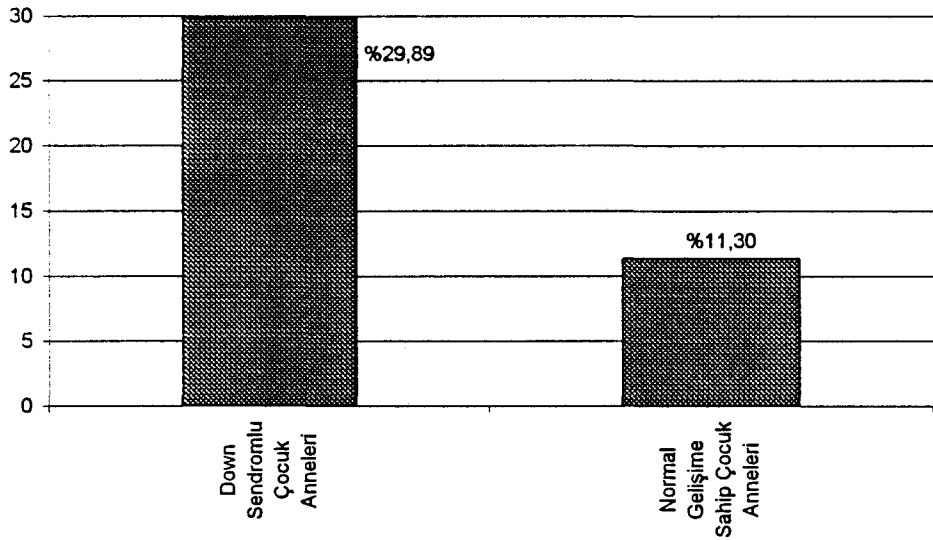
Tablo 9. Günlük Rutinler Sırasında Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Kullandıkları İletişim Amaçlarına İlişkin Ortalama Yüzde Değerleri

İLETİŞİM AMAÇLARI	DOWN SENDROMLU ÇOCUK ANNELERİ	NORMAL ÇOCUK ANNELERİ
Olumlu Emir.	29.89	11.30
Olumsuz Emir.	1.22	2.79
Doğal Soru.	12.06	19.81
Eleştireysel Soru.	0.51	0.00
Sözel Olmayan Soru.	0.61	0.66
Çocuğa Bilgi Verme.	23.10	28.99
Çocuğun Davranışına Yönelik Bilgi Verme.	1.93	3.19
Çocuğun Davranışına Yönelik Çocuğa Bilgi Verme.	0.81	1.99
Çocuk Hakkında Bilgi Verme.	3.95	1.06
Çocuğun Önceden Yaptığı Davranışa Yönelik Bilgi Verme.	0.00	3.06
Önerme	13.58	7.98
Tekrarlama	0.51	2.93
Onaylama	0.61	4.65
Onaylamama	2.63	4.12
Övgü	3.24	1.33
Dikkat Çekme	1.32	3.19
Çocuğa Yönelik İletişim Oyunları	0.51	1.20
Sözel Olmayan Seslendirme	3.55	1.73
TOPLAM	100.00	100.00

Tablo 9 da görüldüğü gibi her iki grup anne günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında, olumlu emir iletişim amacını anlamlı olarak farklı bir yüzde ile kullanmışlardır. Down sendromlu çocuk anneleri olumlu emir iletişim amacını %29.89'luk bir yüzde ile kullanırken normal gelişim gösteren çocuk anneleri %11.30'luk bir yüzde ile kullanmışlardır. Benzer şekilde önerme iletişim amacını down sendromlu çocuk anneleri %13.58 gibi bir oranla kullanırken, normal gelişim gösteren çocuk anneleri %7.98 oranında kullanmışlardır. Çocuğa bilgi verme iletişim amacını ise normal gelişim gösteren çocuk anneleri (%28.99) down sendromlu çocuk annelerine oranla (%23.10) daha çok kullanmışlardır. Benzer şekilde doğal soru iletişim amacı normal gelişim gösteren çocuk anneleri tarafından daha çok kullanılmıştır.

3.1.3.1. Annelerin Olumlu Emir İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında olumlu emir iletişim amacını kullanımlarını gösteren yüzde grafiği Şekil 16 da gösterilmiştir.

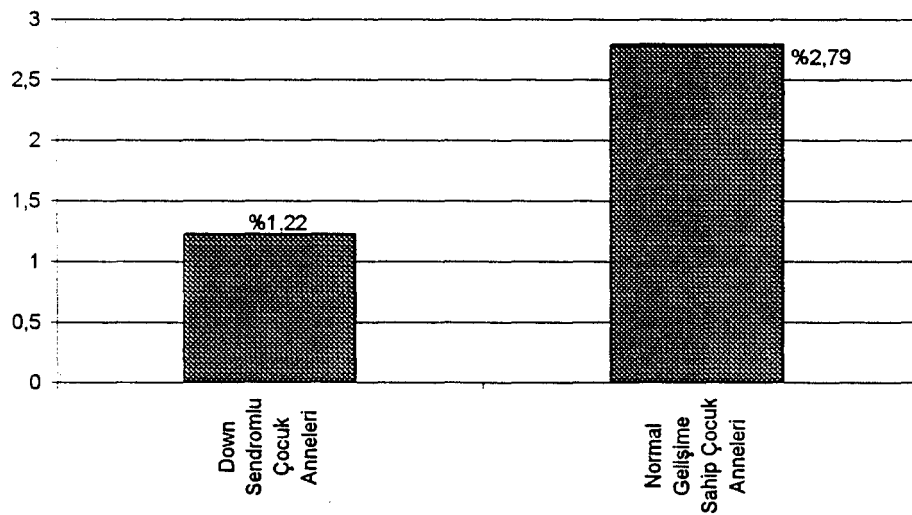


Şekil 16. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Olumlu Emir İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 16 da görüldüğü gibi her iki grup anne olumlu emir iletişim amacını farklı yüzde ile kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %29.89'luk kısmını olumlu emir iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %11.30'luk kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda olumlu emir iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla anlamlı olarak farklı bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.2. Annelerin Olumsuz Emir İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında olumsuz emir iletişim amacını kullanımlarını gösteren yüzde grafiği Şekil 17 de gösterilmiştir.

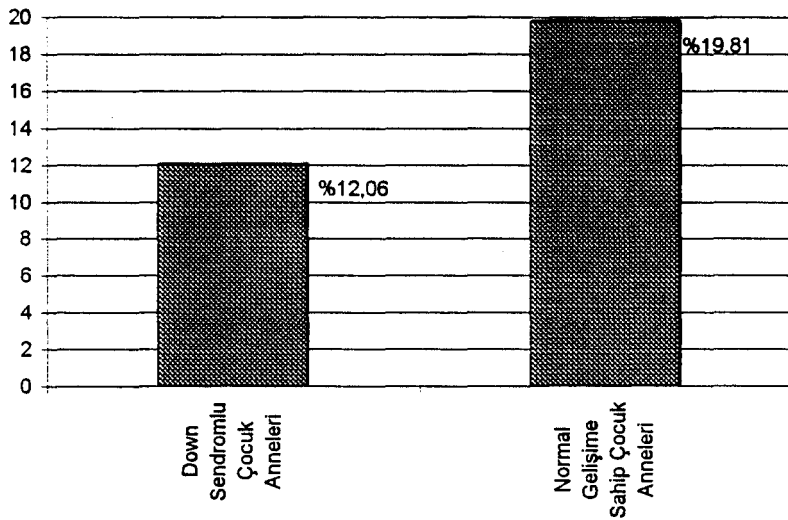


Şekil 17. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Olumsuz Emir İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 17 de görüldüğü gibi her iki grup anne olumsuz emir iletişim amacını benzer yüzde ile kullanmış olmasına karşın, normal gelişim gösteren çocuk anneleri az bir farkla daha çok kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %1.22'lik kısmını olumsuz emir iletişim amacını oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %2.79'luk kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda olumsuz emir iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla benzer bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.3. Annelerin Doğal Soru İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında doğal soru iletişim amacını kullanımlarını gösteren yüzde grafiği Şekil 18 de verilmiştir.

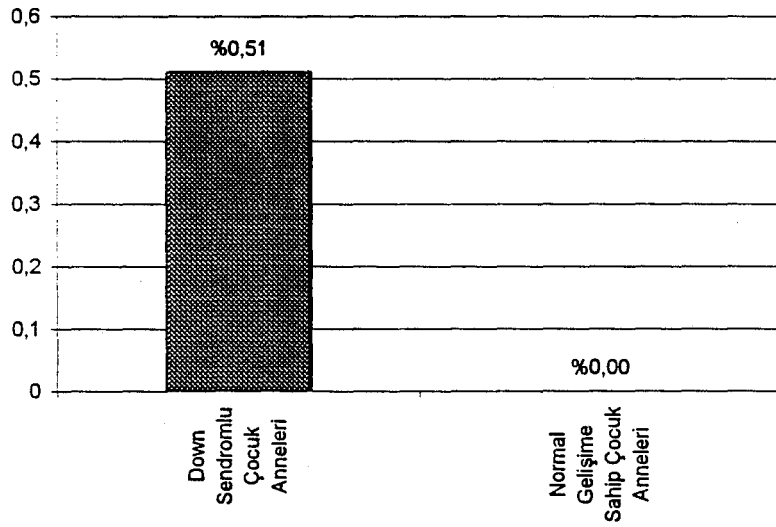


Şekil 18. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Doğal Soru İletişim Amaç Yüzde Grafiği.

Şekil 18 de görüldüğü gibi her iki grup anne doğal soru iletişim amacını farklı yüzde ile kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %12.06'lık kısmını doğal soru iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %19.81'lik kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda doğal soru iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla anlamlı olarak farklı bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.4. Annelerin Eleştireysel Soru İletişim Amacına Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında eleştireysel soru iletişim amacını kullanımlarını gösteren yüzde grafiği Şekil 19 da verilmiştir.

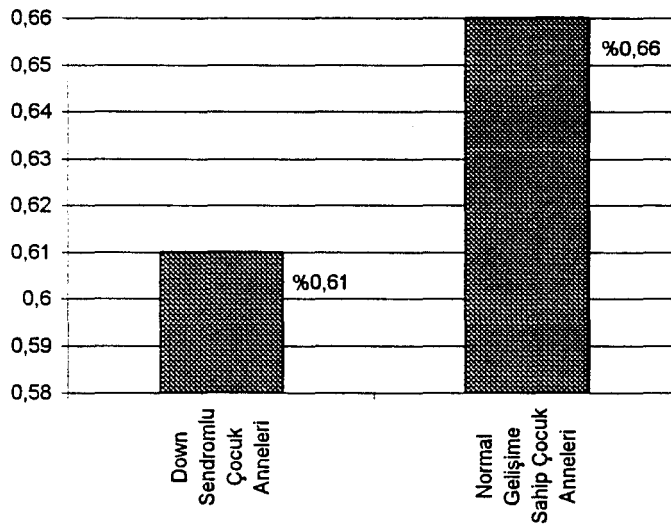


Şekil 19. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Eleştireysel Soru İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 19 da görüldüğü gibi her iki grup anne eleştireysel soru iletişim amacını benzer yüzde ile kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %0.51'lik kısmını eleştireysel soru iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk anneleri çocukları ile etkileşimleri sırasında bu iletişim amacını kullanmamışlardır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda eleştireysel soru iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla benzer bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.5. Annelerin Sözel Olmayan Soru İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında sözel olmayan soru iletişim amacını kullandıklarını gösteren yüzde grafiği Şekil 20 de verilmiştir.

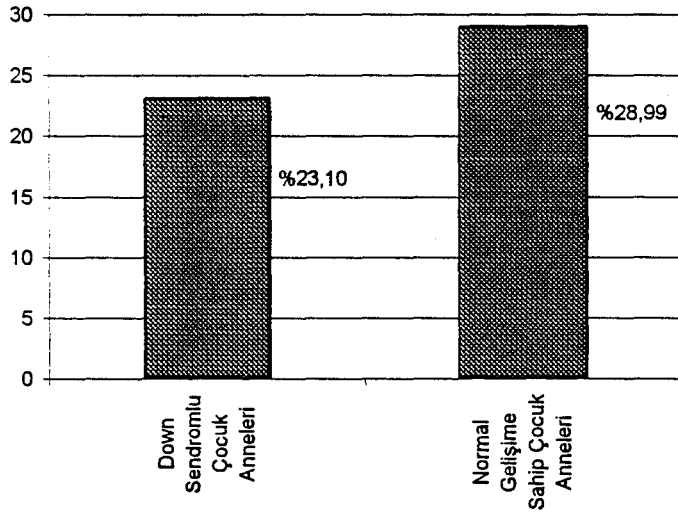


Şekil 20. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Sözel Olmayan Soru İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 20 de görüldüğü gibi her iki grup anne sözel olmayan soru iletişim amacını benzer yüzde ile kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %0.61'lik kısmını sözel olmayan soru iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %0.66'lık kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda sözel olmayan soru iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla benzer bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.6. Annelerin Çocuğa Bilgi Verme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında çocuğa bilgi verme iletişim amacını kullanımlarını gösteren yüzde grafiği Şekil 21 de verilmiştir.

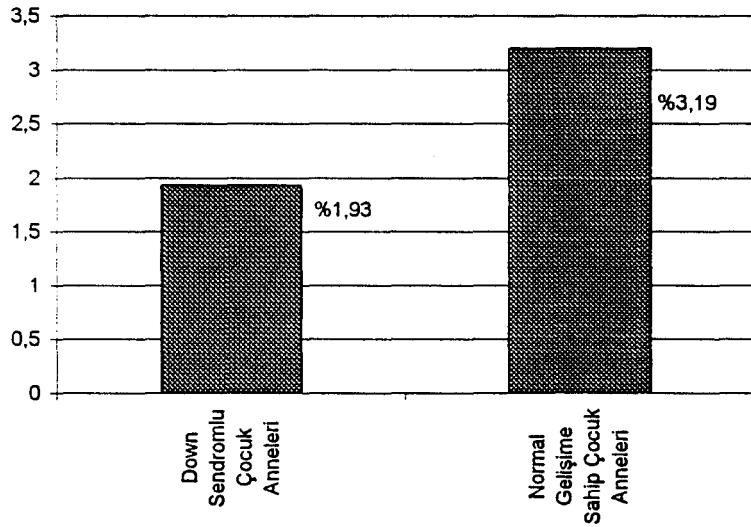


Şekil 21. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Çocuğa Bilgi Verme İletişim Amaç Yüzde Grafiği.

Şekil 21 de görüldüğü gibi her iki grup anne çocuğa bilgi verme iletişim amacını farklı yüzde ile kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %23.10'luk kısmını çocuğa bilgi verme iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %28.99'luk kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda çocuğa bilgi verme iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla anlamlı olarak farklı bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.7. Annelerin Çocuğun Davranışına Yönelik Bilgi Verme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında çocuğun davranışına yönelik bilgi verme iletişim amacını kullanımlarını gösteren yüzde grafiği Şekil 22 de verilmiştir.

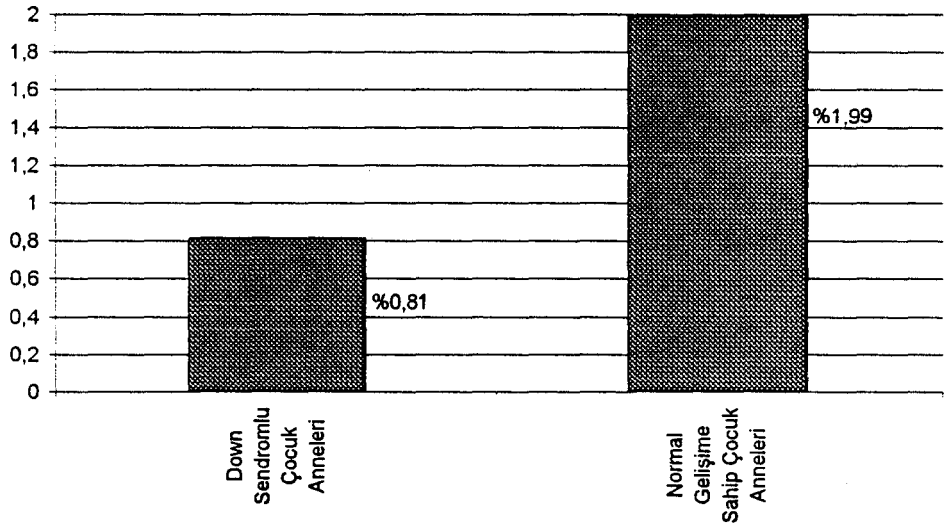


Şekil 22. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Çocuğun Davranışına Yönelik Bilgi Verme İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 22 de görüldüğü gibi her iki grup anne çocuğun davranışına yönelik bilgi verme iletişim amacını benzer yüzde ile kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %1.93'lük kısmını çocuğun davranışına yönelik bilgi verme iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %3.19'lük kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda çocuğun davranışına yönelik bilgi verme iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla benzer bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.8. Annelerin Çocuğun Davranışına Yönelik Çocuğa Bilgi Verme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında çocuğun davranışına yönelik çocuğa bilgi verme iletişim amacını kullanımlarını gösteren yüzde grafiği Şekil 23 de verilmiştir.

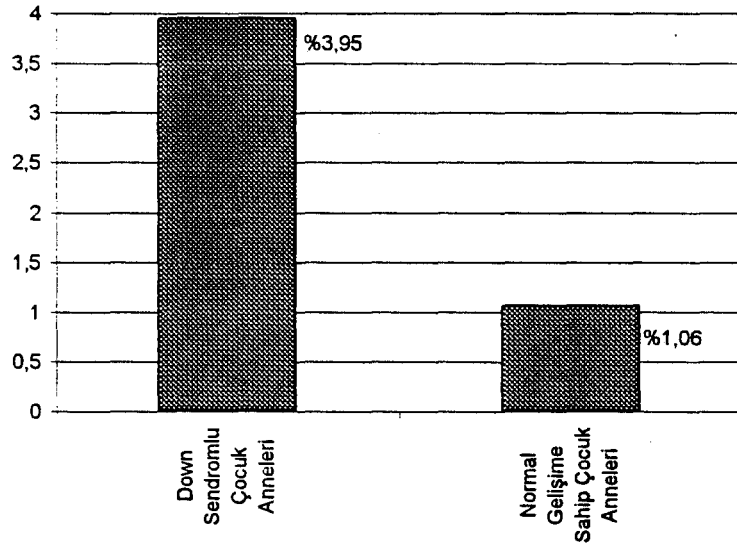


Şekil 23. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Çocuğun Davranışına Yönelik Çocuğa Bilgi Verme İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 23 de görüldüğü gibi her iki grup anne çocuğun davranışına yönelik çocuğa bilgi verme iletişim amacını benzer yüzde ile kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %0.81'lik kısmını çocuğun davranışına yönelik çocuğa bilgi verme iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %1.99'luk kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda çocuğun davranışına yönelik çocuğa bilgi verme iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla benzer bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.9. Annelerin Çocuk Hakkında Bilgi Verme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında çocuk hakkında bilgi verme iletişim amacını kullanımlarını gösteren yüzde grafiği Şekil 24 de verilmiştir.

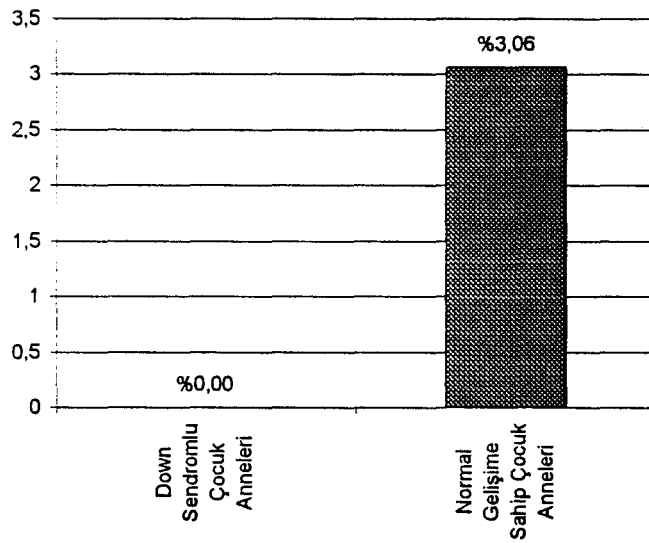


Şekil 24. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Çocuk Hakkında Bilgi Verme İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 24 de görüldüğü gibi her iki grup anne çocuk hakkında bilgi verme iletişim amacını benzer yüzde ile kullanmış olmalarına karşın down sendromlu çocuk anneleri az bir farkla daha çok kullanmışlardır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %3.95'lik kısmını çocuk hakkında bilgi verme iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %1.06'lık kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda çocuğun davranışına yönelik çocuğa bilgi verme iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla benzer bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.10. Annelerin Çocuğun Önceden Yaptığı Davranışa Yönelik Bilgi Verme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında çocuğun önceden yaptığı davranışa yönelik bilgi verme iletişim amacını kullanımlarını gösteren yüzde grafiği Şekil 25 de verilmiştir.

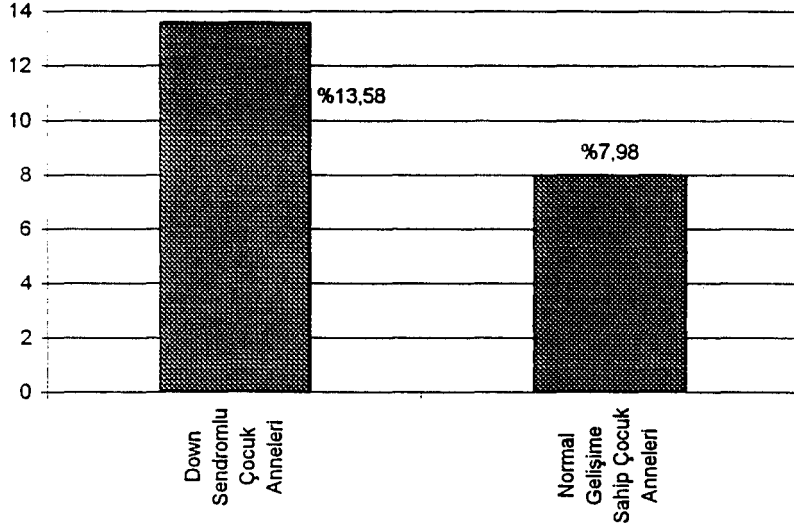


Şekil 25. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Çocuğun Önceden Yaptığı Davranışa Yönelik Bilgi Verme İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 25 de görüldüğü gibi her iki grup anne çocuğun önceden yaptığı davranışa yönelik bilgi verme iletişim amacını benzer yüzde ile kullanmış olmalarına karşın normal gelişim gösteren çocuk anneleri az bir farkla daha çok kullanmışlardır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimleri sırasında çocuğun önceden yaptığı davranışa yönelik bilgi verme iletişim amacını kullanmamalarına karşın, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %3.06'lık kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda çocuğun davranışına yönelik çocuğa bilgi verme iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla benzer bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.11. Annelerin Önerme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında önerme iletişim amacını kullanımlarını gösteren yüzde grafiği Şekil 26 da verilmiştir.

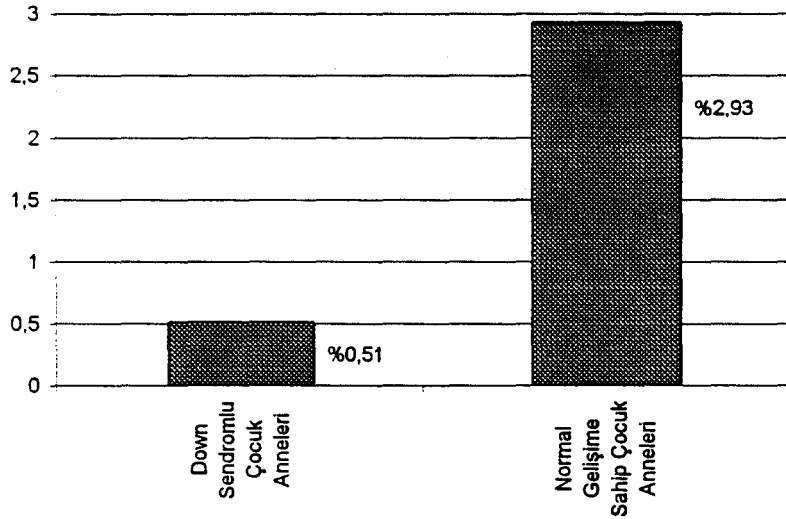


Şekil 26. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Önerme İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 26 da görüldüğü gibi her iki grup anne önerme iletişim amacını farklı yüzde ile kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %13.58'lik kısmını çocuğa bilgi verme iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %7.98'lik kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda önerme iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla anlamlı olarak farklı bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.12. Annelerin Tekrarlama İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında tekrarlama iletişim amacını kullandıklarını gösteren yüzde grafiği Şekil 27 de verilmiştir.

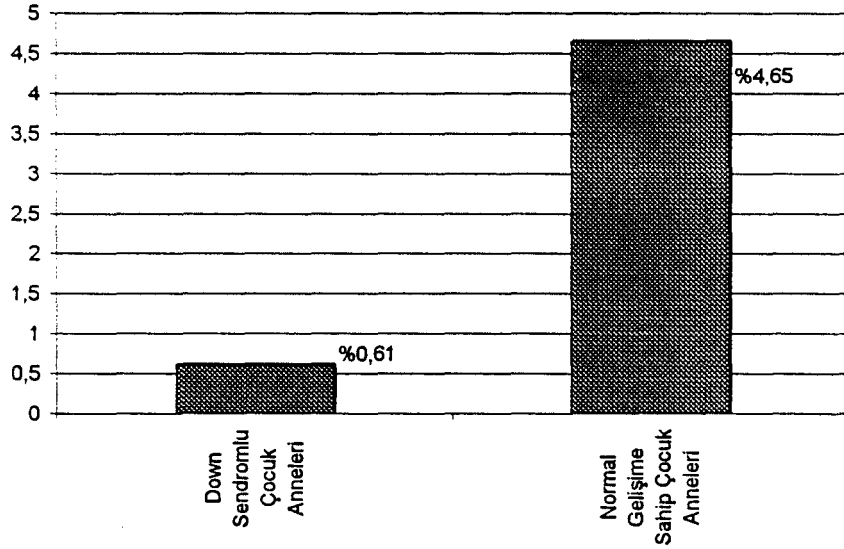


Şekil 27. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Tekrarlama İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 27 de görüldüğü gibi her iki grup anne tekrarlama iletişim amacını benzer yüzde ile kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %0.51'lik kısmını tekrarlama iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %2.93'lük kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda tekrarlama iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla benzer bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.13. Annelerin Onaylama İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında onaylama iletişim amacını kullanımlarını gösteren yüzde grafiği Şekil 28 de verilmiştir.

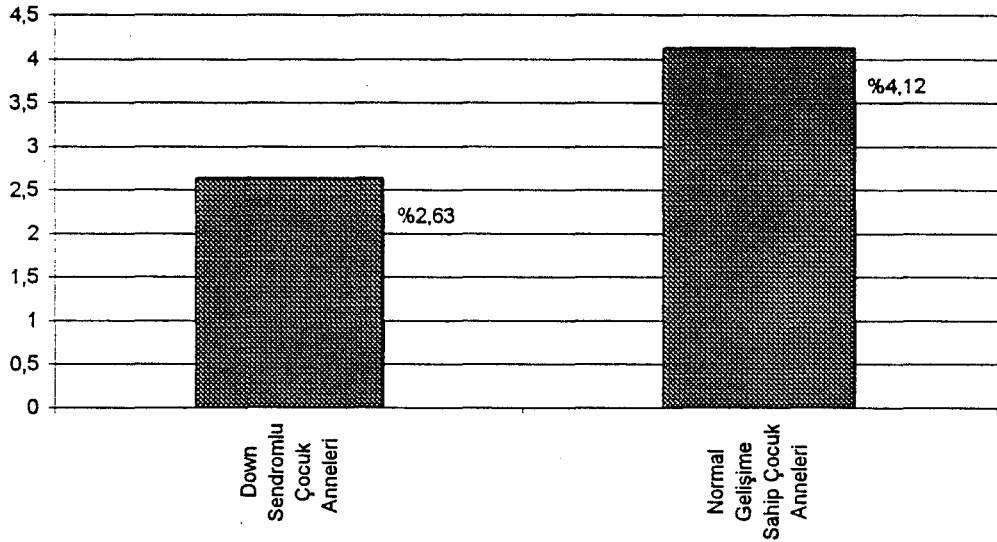


Şekil 28. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Onaylama İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 28 de görüldüğü gibi her iki grup anne onaylama iletişim amacını farklı yüzde ile kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %0.61'lik kısmını onaylama iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %4.65'lik kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda onaylama iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla anlamlı olarak farklı bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.14. Annelerin Onaylamama İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında onaylamama iletişim amacını kullanımlarını gösteren yüzde grafiği Şekil 29 da verilmiştir.

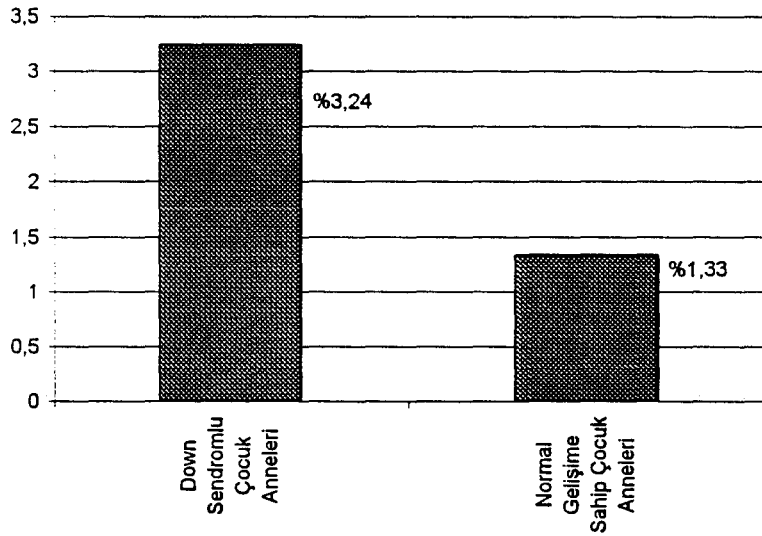


Şekil 29. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Onaylamama İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 29 da görüldüğü gibi her iki grup anne onaylamama iletişim amacını benzer yüzde ile kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %2.63'lük kısmını onaylamama iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %4.12'lik kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda onaylamama iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla benzer bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.15. Annelerin Övgü İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında övgü iletişim amacını kullandıklarını gösteren yüzde grafiği Şekil 30 da verilmiştir.

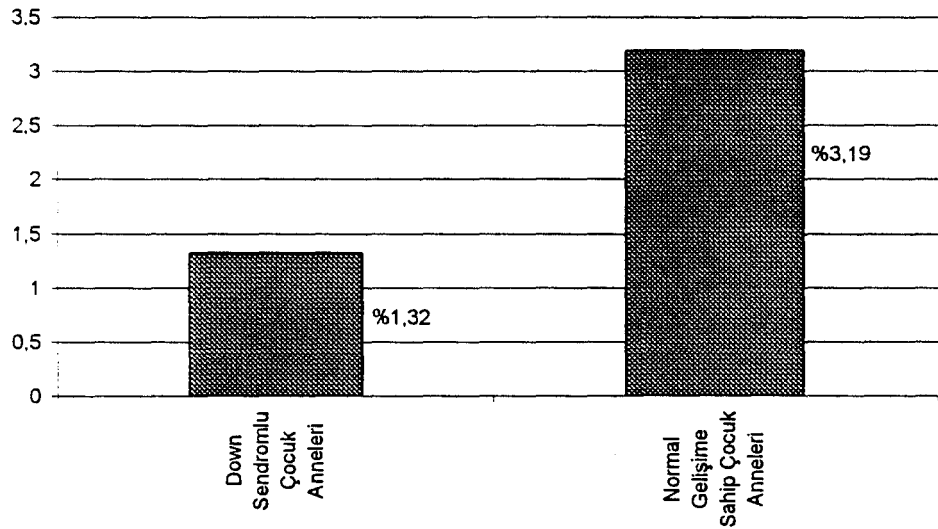


Şekil 30. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Övgü İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 30 da görüldüğü gibi her iki grup anne övgü iletişim amacını benzer yüzde ile kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %3.24'lük kısmını övgü iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %1.33'lük kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda övgü iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla benzer bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.16. Annelerin Dikkat Çekme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında dikkat çekme iletişim amacını kullanımlarını gösteren yüzde grafiği Şekil 31 de verilmiştir.

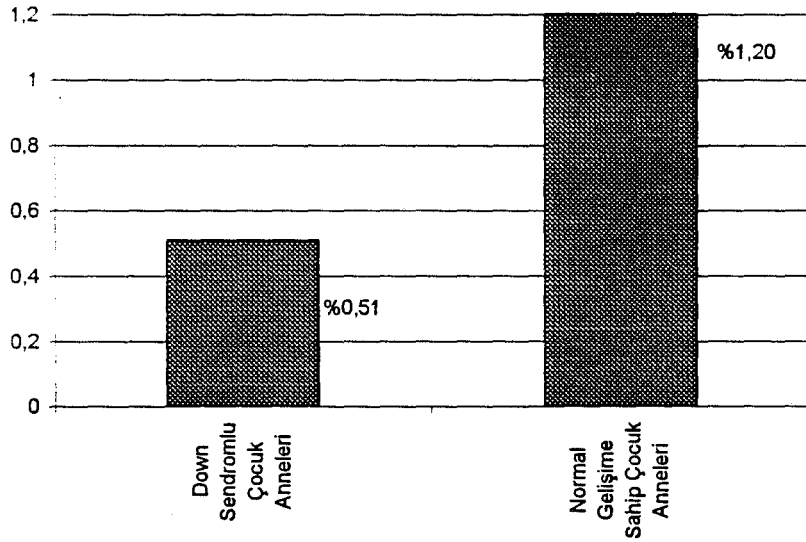


Şekil 31. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Dikkat Çekme İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 31 de görüldüğü gibi her iki grup anne dikkat çekme iletişim amacını benzer yüzde ile kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %1.32'lik kısmını dikkat çekme iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %3.19'luk kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda dikkat çekme iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla benzer bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.17. Annelerin Çocuğa Yönelik İletişim Oyunları İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında çocuğa yönelik iletişim oyunları iletişim amacını kullandıklarını gösteren yüzde grafiği Şekil 32 de verilmiştir.

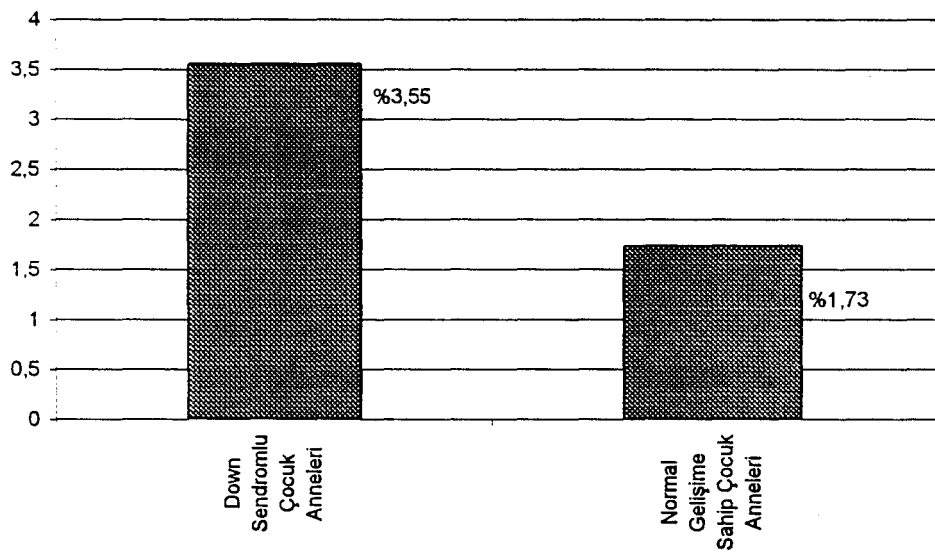


Şekil 32. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Çocuğa Yönelik İletişim Oyunları İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 32 de görüldüğü gibi her iki grup anne çocuğa yönelik iletişim oyunları iletişim amacını benzer yüzde ile kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %0.51'lik kısmını çocuğa yönelik iletişim oyunları iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %1.20'lik kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda çocuğa yönelik iletişim oyunları iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla benzer bir yüzde ile kullanılmıştır.

3.1.3.18. Annelerin Sözel Olmayan Seslendirme İletişim Amacını Kullanımına İlişkin Bulgular

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında sözel olmayan seslendirme iletişim amacını kullandıklarını gösteren yüzde grafiği Şekil 33 de verilmiştir.



Şekil 33. Down Sendromlu Çocuk Anneleri İle Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Günlük Rutinlerde Çocukları İle Etkileşimleri Sırasında Kullandıkları Sözel Olmayan Seslendirme İletişim Amacı Yüzde Grafiği.

Şekil 33 de görüldüğü gibi her iki grup anne sözel olmayan seslendirme iletişim amacını benzer yüzde ile kullanmıştır. Down sendromlu çocuk annelerinin çocukları ile etkileşiminin %3.55'lik kısmını sözel olmayan seslendirme iletişim amacı oluştururken, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimlerinin %1.73'lük kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda sözel olmayan seslendirme iletişim amacı, diğer iletişim amaçlarına oranla benzer bir yüzde ile kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TARTIŞMA ve ÖNERİLER

4.1. TARTIŞMA

Araştırmanın amacı, down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin, doğal ortamda, günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları iletişim amaçlarının betimlenmesi ve karşılaştırılmasıdır. Bu bölümde down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin, günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları iletişim amaçlarına ait bulgular tartışılmıştır.

Yapılan araştırmanın sonunda elde edilen bulgulara bakıldığında, down sendromlu çocuk anneleri, çocukları ile etkileşimleri sırasında olumlu emir iletişim amacını sıklıkla ve benzer yüzde ile kullanmışlardır. Annelerin olumlu emir iletişim amacını kullanımları günlük rutinelere göre farklılık göstermemektedir. Down sendromlu çocuk annesinin çocuğu ile etkileşiminden alınan kesit aşağıda verilmiştir.

sıra no	ÇOCUK	YETİŞKİN	BAĞLAM
1.		(A) (1)Bak hadi böyle	• (1)Mert yerde oturuyor. (2)Anne Mert'in yanında çölelik olarak duruyor. (3)Anne Mert'in önündeki küpleri üst üste koyuyor.
2.		yapalım. (2)Al.	
3.			
4.			
5.		(A) (1)Bak sende koy.	• (1)Anne Mert'in elinden tutarak küpü koyduruyor. (2)Mert küplere bakıyor.
6.		(2)Al hadi.	
7.			
8.		(A) (1)Aferin. (2)Ay	• (1)Küpler düşüyor. (2)Anne düşen küpleri tolarken Mert anneye bakıyor.
9.		yavaş.	
10.		(A) (1)Al bunu da.	• (1)Anne Mert'in diğer eline bir küp daha veriyor. (2)Mert son koyduğu küpü eliyle tutuyor. (3)Anne Mert'in elinden tutarak çektiriyor.
11.		(2)Bırak onu.	
12.			
13.			

Yukarıdaki örnek veriden de anlaşılacağı gibi, down sendromlu çocuğu olan anne, olumlu emir iletişim amacını çocuğun bir şey yapmasını istediği zamanlarda daha çok kullanmaktadır. Bunun nedeni çocuğun takvim yaşının gerektirdiği becerileri yerine getiremiyor olması ya da söylenenleri, kendisine verilen ipuçlarını algılamakta güçlük çekiyor olabilir.

Topbaş ve Maviş'in (1996) normal gelişim gösteren çocuk anneleri ile yaptıkları çalışmada, annelerin çocukları ile etkileşimleri sırasında emir cümlelerini sıklıkla kullandıklarını gözlemişlerdir. Bu çalışmada ise; normal normal gelişim gösteren çocuk anneleri, olumlu emir iletişim amacını down sendromlu çocuk annelerine oranla çok daha az kullanmışlardır. Üçüncü annenin çocuğu, down sendromlu çocuklarla benzer işlevde bulunma düzeyinde olmasına karşın her iki grup annenin olumlu emir iletişim amacını kullanım yüzdeleri farklılık göstermektedir. Matsuo-Muto ve Kato'nun (1994) çalışmalarının sonucunda, zihin engelli olan çocuk annelerinin normal gelişim gösteren çocuk annelerine oranla emir cümlelerini anlamlı olarak daha çok kullandığı ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada da bizim çalışmamıza benzer

şekilde annelerin dil kullanımındaki en anlamlı fark emir cümlelerinde ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni; annenin, çocuğunda down sendromundan dolayı zeka geriliğinin olduğunu bilmesi ve çocuğunun yardım almadan bir beceriyi yerine getiremeyeceğini düşünmesi olabilir. Bu nedenle down sendromlu çocuk anneleri beceriyi yerine getirmek için çocuğu cesaretlendirmemekte, çocuğa gerekli fırsatları tanımamakta, çocuğun yapmasını sağlamaktan çok kendisi yerine getirmektedir. Bu durum down sendromlu çocuk annelerinin olumlu emir iletişim amacını kullanım sıklığını arttırabilir. Bu bulgular; Garrard'ın (1988), biri down sendromlu diğeri normal gelişim gösteren ikiz annesinin çocuklarına kullandığı dil biçimini karşılaştırdığı çalışmasından elde ettiği bulgularla benzerlik göstermektedir. Garrard (1988), annenin, down sendromlu çocuğuna, normal gelişim gösteren çocuğuna oranla iki kat daha fazla emir cümlesi kullandığını bulmuştur. Normal çocuk annelerinin çocukları ile etkileşimleri sırasında az emir cümlesi kullanmalarının nedenini Garrard (1988), çocuğun ses çıkarma uzunluğunun anlamlı olarak artmasına bağlamaktadır. Benzer şekilde Marfo (1990), zihin engelli çocukların annelerinin, çocukları ile etkileşimlerini düzeltmek amacıyla emir cümlelerini sıklıkla kullandığını söylemektedir. Slater ise (1986), zihin engeli olan çocukların annelerinin, çocuğu ile etkileşimi sırasında çocuğuna çok sayıda emir verdiğini söylemektedir. Davis ve diğeri (1988), dil gelişiminde gecikmesi olan çocuk annelerinin dil gelişiminde gecikmesi olmayan çocukların annelerine oranla çocukları ile etkileşimleri sırasında daha çok emir cümleleri kullandıklarını söylemektedirler.

Down sendromlu çocuk anneleri, çocukları ile etkileşimleri sırasında doğal soru iletişim amacını benzer bir yüzde ile kullanmışlardır. Doğal soru iletişim amacının kullanımı açısından normal gelişim gösteren çocuk anneleri ile karşılaştırıldığında, down sendromlu çocuk annelerinin anlamlı olarak az kullandıkları görülebilir. Down sendromlu çocuk anneleri daha az neden, evet, hayır'ı içeren soru cümleleri kullanmaktadırlar. Bu bulgu, Garrard'ın (1988), biri down sendromlu diğeri normal gelişim gösteren ikiz annesinin çocuklarına kullandığı dili karşılaştırdığı çalışmasında, annenin, down sendromlu çocuğuna oranla, normal gelişim gösteren çocuğuna daha fazla

neden, evet, hayır"ı içeren soru yönelttiği bulgusuyla desteklenmektedir. Annelerin, down sendromlu çocukları ile etkileşimleri sırasında normal gelişim gösteren çocuklara oranla daha az doğal soru iletişim amacını kullanmalarının nedeni; down sendromlu çocukların ses çıkarma uzunluğunun normal gelişim gösteren çocuklara oranla daha kısa olması ve/veya kendilerine yöneltilen soruları algılama güçlüğü olabilir.

Bu araştırmanın bulgularına göre; her iki grup annenin de çocuğa bilgi verme iletişim amacını sıklıkla kullandığı görülmektedir. Bu bulgu Foster'in (1990), çocukla etkileşim sırasında yetişkinin bilgi yönelimli konuşma biçimi kullandığı görüşü ile desteklenmektedir. Çocuğa bilgi verme iletişim amacını down sendromlu çocuk anneleri benzer yüzde ile kullanmışlardır. Aynı şekilde down sendromlu çocuklar ile benzer işlevde bulunma düzeyine sahip normal gelişim gösteren çocuk annesinin de çocuğa bilgi verme iletişim amacını benzer bir yüzde ile kullandığı görülmektedir. Oysaki down sendromlu çocuklar ile aynı takvim yaşında, ancak işlevde bulunma düzeyi farklı olan normal gelişim gösteren çocuk annesi diğer annelere oranla çocuğa bilgi verme iletişim amacını yaklaşık olarak iki kat daha fazla kullanmıştır. Bu bulgular; Matsuo-Muto ve Kato'nun (1994) çalışmasından elde edilen bulgular ile benzerlik göstermektedir. Matsuo-Muto ve Kato (1994) normal gelişim gösteren çocuk annelerinin zihin engelli çocuk annelerine oranla iki kat daha fazla bilgi verici cümle kullandığını söylemektedirler. Bu bulgudan yola çıkarak annelerin konuşma biçimlerini çocuğun bilgi düzeyine göre düzenledikleri söylenebilir. Down sendromlu çocuklar zihin engellerinden dolayı algılama güçlüğü çekmektedirler. Annelerin çocukları ile etkileşimleri sırasında daha çok bilgi verici cümleler kullanmaları çocukların zihinsel gelişimi açısından yararlı olabilir.

Bulgular; down sendromlu çocuk annelerinin günlük rutinler sırasında çocuğun önceden yaptığı davranışa yönelik bilgi verme iletişim amacını kullanmadıklarını göstermektedir. Benzer şekilde down sendromlu çocuklar ile aynı takvim yaşında olan normal gelişim gösteren çocuk annesi de kullanmamıştır. Bunun yanısıra benzer işlevde bulunma düzeyi gösteren

normal gelişim gösteren çocuk annesi az bir oranda olmasına karşın kullanmıştır. Bu farklılığın nedeni ortamla ilgili olabilir. Nitekim üçüncü anneden veri toplama sırasında, ortamda anne ve çocuk dışındaki kişilerin bulunması anneyi çocuğun önceden yaptığı davranış ile ilgili konuşma yapmaya yöneltmiş olabilir. Bu yargıdan yola çıkarak ortamların niteliğinin annelerin konuşma biçimlerini şekillendirebileceği düşünülebilir. Bunun yanısıra benzer ortamlarla down sendromlu çocuk annesi de karşılaşmıştır. Ancak anne, çocuğun önceden yaptığı davranış ile ilgili konuşma yapmamıştır. Bunun nedeni çocukta down sendromundan dolayı zihin engelinin bulunması olabilir. Bunun nedeni çocukta down sendromundan dolayı zihin engelinin bulunması olabilir.

Sözel olmayan seslendirme iletişim amacını down sendromlu çocuk anneleri normal gelişim gösteren çocuk annelerine oranla nispeten daha çok kullanmışlardır. Down sendromlu çocuk anneleri çocukları ile etkileşimleri sırasında "şişt, mımm, ııh, vb." gibi sözel olmayan seslendirme iletişim amacı kullanmışlardır. Oysa zihin engelli çocukların daha doğrudan ifadelerin kullanımına gereksinimleri olabilir. Down sendromlu çocuk annelerinin, normal gelişim gösteren çocuk annelerine oranla çocuğa açıklama yapma yerine daha çok sözel olmayan seslendirme kullanmalarının nedeni çocuğun algılama ile ilgili yetersizliğinden kaynaklanıyor olabilir.

Down sendromlu çocuk anneleri normal gelişim gösteren çocuk annelerine oranla önerme iletişim amacını daha çok kullanmışlardır. Bunun nedeni down sendromlu çocuk annelerinin çocuğu bir şey yapması için yönlendirmek olabilir.

Normal gelişim gösteren çocuk anneleri, çocuk seslendirmelerini ve/veya davranışlarını down sendromlu çocuk annelerine oranla daha az pekiştirmişlerdir. Down sendromlu çocuk annelerinin daha çok sayıda övgü iletişim amacını kullanmalarının nedeni; çocukların sınırlı sayıda beceriyi yerine getirebilmesi olabilir. Bu bulgu Brown'ın (1973), normal gelişim gösteren çocuk seslendirmelerinin, yetişkin tarafından pekiştirilmesinin az

miktarda olduğunu bulgusuyla desteklenmektedir (Chapman). Welbert ve diğerleri (1975), dil gecilmeli çocukların annelerinin çocuklarına çok az övgü verdiği bulgusu ile benzerlik göstermemektedir (Davis ve diğerleri, 1988).

Çocuğun davranışına yönelik bilgi verme iletişim amacını down sendromlu çocuklar ile benzer işlevde bulunma düzeyinde olan normal gelişim gösteren çocuk annesinin daha çok kullandığı görülmektedir. Bu bulgu Peterson ve Sherrod'un (1982) dil ve konuşma gelişiminde gecikmesi olan çocuk annelerinin çocuğun davranışına yönelik açıklamaları daha az yaptıkları bulguları ile benzerlik göstermektedir (Davis ve diğerleri, 1988). Oysa ki gelişim geriliği olan çocukların, kendi yaptıkları davranışlara yönelik açıklama yapılmasına daha çok ihtiyaçları olabilir.

4.2. SONUÇ

Bu araştırmanın bulguları doğrultusunda, down sendromlu ve normal gelişim gösteren çocuk annelerinin günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında olumlu emir, olumsuz emir, doğal soru, eleştireysel soru, sözel olmayan soru, çocuğa bilgi verme, çocuğun davranışına yönelik bilgi verme, çocuğun davranışına yönelik çocuğa bilgi verme, çocuk hakkında bilgi verme, çocuğun önceden yaptığı davranışa yönelik bilgi verme, önerme, tekrarlama, onaylama, onaylamama, övgü, dikkat çekme, çocuğa yönelik iletişim oyunları ve sözel olmayan seslendirme iletişim amaçlarını kullandıkları ortaya çıkmıştır.

Bulgular; down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerin iletişim amaçlarını kullandıklarının farklılaştığını ortaya koymuştur. Down sendromlu çocuk anneleri çocukları ile etkileşimleri sırasında olumlu emir iletişim amacını diğer iletişim amaçlarına oranla daha fazla bir yüzde ile kullanmışlardır. Buna karşın normal gelişim gösteren çocuk anneleri çocukları ile etkileşimleri sırasında çocuğa bilgi verme iletişim amacını diğer iletişim amaçlarına oranla daha fazla kullanmışlardır.

Down sendromlu çocuk annelerinin olumlu emir iletişim amacını sıklıkla kullanmaları dil gelişiminde belirgin bir gerilik gösteren down sendromlu çocukların gelişimini olumsuz etkileyebilir. Ayrıca bu araştırmanın bulguları, annelerin konuşma biçimlerini çocuğun anlama düzeyine göre şekillendirdiklerini ortaya koymuştur.

4.3. ÖNERİLER

4.3.1. Eğitim Ortamına Yönelik Öneriler

Bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

Annelerin çocukları ile etkileşimleri sırasında emir cümlelerini sıklıkla kullanmaları literatürün de desteklediği gibi çocuğun seslendirmelerine olumsuz etki etmektedir. Down sendromlu çocuk annelerinin normal gelişim gösteren çocuk annelerine oranla olumlu emir iletişim amacını daha çok kullanmaları, gelişimleri zaten geri olan down sendromlu çocukların dil gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Araştırmanın bulgularına bakıldığında çocuğun seslendirmesini ve/veya davranışını, down sendromlu çocuk annelerinin normal gelişim gösteren çocuk annelerinden anlamlı olarak daha az onayladıkları görülmüştür. Oysa ki çocukların seslendirmelerinin ve/veya davranışlarının yetişkin tarafından onaylanması ya da desteklenmesi bu seslendirmelerin ve/veya davranışların daha çabuk öğrenilmesine neden olabilir.

Erken eğitim programlarının içeriği hazırlanırken bu bulguların gözönüne alınması, gelişimi geri olan çocukların uygun dil girdisi almalarına neden olabilir.

4.3.2. İleri Araştırmalara Öneriler

Bu araştırma, örnekolay çalışması olarak desenlenmiştir. Bu nedenle araştırmanın sonuçları ana kütleye genellenememiştir. Genel bir yargıya varılabilmesi amacıyla katılanların sayısı artırılarak bir araştırma desenlenebilir.

Down sendromlu çocuk annelerinin erken eğitim programına alındıktan sonra, çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları iletişim niyetleri normal gelişim gösteren çocuk annelerinin kullandıkları iletişim niyetleri ile karşılaştırılabilir.

Down sendromlu çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin, günlük rutinlerde çocukları ile etkileşimleri sırasında kullandıkları iletişim niyetlerinin rutinelere göre farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla bu rutinler tek tek ele alınabilir.

EKLER

EK	Sayfa
1. İletişim Niyetleri Kontrol Listesi.....	114
2. Aile Görüşme Formu.....	115
3. İşlevde Bulunma Düzeyini Belirleme Formu	120
4. Araştırmaya Katılan Çocukların İşlevde Bulunma Düzeyini Belirleme Formu.....	130

EK 1. İletişim Niyetleri Kontrol Listesi.

1. EMİR	
a) Olumlu Emir.	
b) Olumsuz Emir.	
2. SORU	
a) Doğal Soru.	
b) Eleştireysel Soru.	
c) Sözel Olmayan Soru.	
3. BİLGİ VERME	
a) Çocuğa Bilgi Verme.	
b) Çocuğun Davranışına Yönelik Bilgi Verme.	
c) Çocuğun Davranışına Yönelik Çocuğa Bilgi Verme.	
d) Çocuk Hakkında Bilgi Verme.	
e) Çocuğun Önceden Yaptığı Davranışa Yönelik Bilgi Verme.	
4. ÖNERME	
5. TEKRARLAMA	
6. ONAYLAMA	
7. ONAYLAMAMA	
8. ÖVGÜ	
9. DİKKAT ÇEKME	
10. ÇOCUĞA YÖNELİK İLETİŞİM OYUNLARI	
11. SÖZEL OLMAYAN SESLENDİRMELER	

EK 2. Aile Görüşme Formu

Sayın anne ve baba;

Bu form aile bireylerinin kimlik bilgileri ile sosyal yaşantısı hakkında bilgi edinebilmek amacıyla hazırlanmıştır. Soruları nesnel olarak yanıtlamanız bizim açımızdan önemlidir.

Yardımlarınız ve ilginiz için teşekkür ederiz.
Saygılarımla.

Aysu ÖZCAN EROĞLU

- Çocuğun Adı-Soyadı:
- Cinsiyeti:
- Doğum Yeri ve Tarihi:
- Annenin Adı-Soyadı:
- Annenin Yaşı:
- Annenin Eğitim Düzeyi:
- Annenin Mesleği:
- Babanın Adı-Soyadı:
- Babanın Yaşı:
- Babanın Eğitim Düzeyi:
- Babanın Mesleği:
- Yaklaşık Gelir Düzeyiniz:
- Anne- Babanın Durumu: öz: üvey:
- Anne- Baba Birlikte mi yaşıyor:

- Çocuğunuz Kimin Yanında Kalıyor?
- Diğer Kardeşlerinden Farklı Bir İlgi Görüyor mu?
- Aile İçindeki İlişkileri Nasıldır?
 1. Kardeşleri ile ilişkileri nasıldır?
 2. Babası ile ilişkileri nasıldır?
 3. Annesi ile ilişkileri nasıldır?
- Çevre İle (arkadaş, akraba) İlişkileri Nasıldır?
- Çocuğunuzun Ek Özürü Var mı?
- Çocuğunuzun Daha Önce Geçirdiği Hastalıklar Var mı?
- Çocuğunuzun Sürekli Kullanması Gereken İlaçlar Var mı?
- Varsa Bu İlaçların Çocuğunuz Üzerindeki Etkileri Nasıldır?
- Çocuğunuzla İlgili Bir Eğitim Programına Katıldınız mı?
 - Çocuğunuzun Katıldığı Eğitim Programı:
 - Ailenin Katıldığı Eğitim Programı:
- Çocuğunuzun Uyku Saatleri Nasıldır?

- Çocuğunuzun Yemek Saatleri Nasıldır?
- Çocuğunuzun Oyun Saatleri Nasıldır?
- Çocuğunuzun Yemekten Hoşlandığı Şeyler Nelerdir?
- Çocuğunuzun Yapmaktan Hoşlandığı Şeyler Nelerdir?
- Çocuğunuzun Bağımlılık Duyduğu Şeyler Nelerdir? (örn. battaniyesiyle uyumak gibi.)
- Çocuğunuzun Oynadığı Oyun Araçları Nelerdir?
- Çocuğunuzun En Çok Hangi Oyun Aracıyla Oynamayı Sever?
- Çocuğunuzla Oyun Oynarken Daha Çok Hangi Tür Araçları Tercih Ediyorsunuz?

Formu dolduran kişinin;

Adı-Soyadı:

Çocuğa Yakınlık Derecesi:

İmzası:

EK 3. İşlevde Bulunma Düzeyini Belirleme Formu

Sayın Anne ve Baba;

Bu form çocuğunuzun çeşitli alanlardaki işlevde bulunma düzeyi hakkında sizin görüşlerinizi almak üzere hazırlanmıştır. Her bir soru maddesinin karşısına çocuğunuzun o beceriyi yerine getirip getirmediğine ilişkin E (evet), H (hayır), Y (yardımla) işaretlerini koyunuz. Çocuğunuzun herhangi bir beceriyi yapıp yapmadığı konusunda tereddüt edebilirsiniz. Böyle bir durumda çocuğunuzu gözlemleyiniz. Çocuğunuzun işlevde bulunma düzeyini belirleyebilmemiz için formu nesnel olarak yanıtlamanız bizim açımızdan önem taşımaktadır. Verdiğiniz yanıtlar doğrultusunda herhangi bir değerlendirme yapılmayacaktır.

Yardımlarınız ve ilginiz için teşekkür ederiz.
Saygılarımla.

Aysu ÖZCAN EROĞLU

Çocuğunuzun;

Adı Soyadı :

Doğum Tarihi :

Cinsiyeti :

Formu Dolduran Kişinin

Adı Soyadı :

I. ÖZBAKIM BECERİLERİ

Çocuğunuzun tuvalet yapma ile ilgili sahip olduğu beceriler nelerdir?	<u>EVET</u> (E)	<u>HAYIR</u> (H)	<u>YARDIMLA</u> (Y)
--	---------------------------	----------------------------	-------------------------------

- Bir işaretle ya da sözel olarak tuvalet yapma gereksinimi olduğunu ifade edebiliyor mu?
- Kendi kendine tuvalete gidebiliyor mu?
- Çişini kendi kendine yapabiliyor mu?
- Kakasını kendi kendine yapabiliyor mu?
- Tuvaletini yaptıktan sonra temizlenebiliyor mu?

Çocuğunuzun yemek yeme ile ilgili sahip olduğu beceriler nelerdir?

- Pipet kullanarak sıvı içebiliyor mu?
- Kulplu bardaktan sıvı içebiliyor mu?
- Kulpsuz bardaktan sıvı içebiliyor mu?
- Parmakla yemek yiyebiliyor mu?
- Çatal kullanarak yemek yiyebiliyor mu?
- Kaşık kullanarak yemek yiyebiliyor mu?
- Yemek yeme süresince masada oturabiliyor mu?
- Yemek yeme hızı normal mi?
- Yemek yerken ağzını kapatıyor mu?
- Her türlü yiyeceği (katı-sıvı) yiyebiliyor mu?

Çocuğunuzun giyinme ile ilgili sahip olduğu beceriler nelerdir?

- Kazağını giyebiliyor mu?
- Kazağını çıkarabiliyor mu?

- Pantolonunu giyebiliyor mu?
- Pantolonunu çıkarabiliyor mu?
- Çorabını giyebiliyor mu?
- Çorabını çıkarabiliyor mu?
- Ayakkabısını giyebiliyor mu?
- Ayakkabısını çıkarabiliyor mu?
- Çıt-çıt açabiliyor mu?
- Çıt-çıt kapatabiliyor mu?
- Fermuar açabiliyor mu?
- Fermuar kapatabiliyor mu?
- Düğme açabiliyor mu?
- Düğme kapatabiliyor mu?

II. DEVİNSEL BECERİLER

Çocuğunuzun sahip olduğu ince devinsel beceriler nelerdir?

- Küpleri üst üste dizerek kule yapabiliyor mu?

- İri delikli boncukları ipe dizebiliyor mu?
- Plastik çivileri delikli levhaya takabiliyor mu?
- Kağıdı yırtarak küçük parçalara ayırabiliyor mu?

Bir şeklin içini boyuyabiliyor mu?

Çocuğunuzun sahip olduğu kaba devinsel beceriler nelerdir?

- Yüzükoyun yatarken elleri ile yatağı ittirerek başını yataktan 90 derece kaldırabiliyor mu?
- Destekle 10-15 dk. oturabiliyor mu?
- Sırtı dik olarak oturabiliyor mu?
- 3m. mesafeyi 2 dk. içinde emekleyebiliyor mu?
- 3m. mesafeyi yardımla yürüyebiliyor mu?
- 3m. mesafeyi yardımsız yürüyebiliyor mu?
- Ayaktayken bir yere oturmaksızın eğilip yerden oyuncağını alabiliyor mu?
- Yürürken bir bardak suyu dökmeden taşıyabiliyor mu?

- Çift ayakla 10 basamak inebiliyor mu?
- Çift ayakla 10 basamak çıkabiliyor mu?
- Yardımsız merdiven çıkabiliyor mu?
- Tek ayak üzerinde durabiliyor mu?
- Sandalyeye çıkarak oturabiliyor mu?
- Ayağıyla duran topa vurabiliyor mu?
- Eliyle topu atabiliyor mu?
- Çömelik pozisyonda oyun oynayabiliyor mu?
- Büyük bir oyuncuğı çekerek götürebiliyor mu?
- Yürürken büyük bir oyuncuğı taşıyabiliyor mu?
- 2-3 m koşabiliyor mu?
- İki ayağı üzerinde zıplayabiliyor mu?
- Tek ayağı üzerinde 1 sn. durabiliyor mu?
- Ayak parmakları ucunda birkaç adım yürüyebiliyor mu?
- Ayaklarını sırayla atarak merdiven çıkabiliyor mu?

- Üç tekerlekli bisiklete binebiliyor mu?
- Bir metre uzaktan atılan topu tutabiliyor mu?
- 30 sm. yükseklikten atlayabiliyor mu?
- Topu istenilen yöne atabiliyor mu?
- Takla atabiliyor mu?
- Kendisine doğru gelen topa ayağıyla vurabiliyor mu?

III. İLETİŞİM BECERİLERİ

Çocuğunuz gereksinimlerini size nasıl belirtiyor?

(Jestlerle, işaretlerle, annenin eteğini çekerek,, gibi.)

- Açtığını size nasıl belirtiyor?
- Su istediğini size nasıl belirtiyor?
- Tuvalete gitme isteğini size nasıl belirtiyor?
- Oyun oynama isteğini size nasıl belirtiyor?
- Uyumak istediğini size nasıl belirtiyor?
- Sokağa çıkma isteğini size nasıl belirtiyor?

Çocuğunuz sizin söylediğiniz basit yönergeleri yerine getirebiliyor mu?

- Kapıyı aç.
- Bardağı eline al.
- Ayağa kalk.
- Otur.
- Gel.
- Yat.
- Yemeğini ye.
- Bak. (Bir nesne gösterildiğinde)
- Al. (Bir nesne uzatıldığında)

Çocuğunuzun nesnelere işlevleri ile ilgili sahip olduğu beceriler nelerdir?

- Ayakkabısını eline aldığında ne yapar?
- Bardağı eline aldığında ne yapar?
- Biberonunu eline aldığında ne yapar?
- Paltosunu eline aldığında ne yapar?

- Anahtarı eline aldığında ne yapar?
- Kapı zili çaldığında ne yapar?
- Annenin yada babanın terliğini eline aldığında ne yapar?
- Televizyon kumandasını eline aldığında ne yapar?
- Eline kitap aldığında ne yapar?
- Kalemi eline aldığında ne yapar?
- Şampuan kutusunu eline aldığında ne yapar?
- Tarağı eline aldığında ne yapar?
- Nesnelerin işlevleri ile ilgili sizin gözlemlediğiniz diğer becerileri nelerdir?

IV. KAVRAMLAR

Çocuğunuzun sahip olduğu kavramlar nelerdir?

- Çocuğunuz aşğıdaki renklerden hangilerini biliyor?
(Örneğın önüne kırmızı, sarı, mavi çorap konularak
"kırmızı çorabını al" denildiğinde eline alabiliyor mu?)

- Kırmızı;
 - Sarı;
 - Mavi;
 - Yeşil;
 - Beyaz;
 - Siyah;
-
- Çocuğunuz aşağıdaki zıtlık kavramlarından hangilerini biliyor?
 - Büyük;
 - Küçük;
 - Uzun;
 - Kısa;
 - Kalın;
 - İnce;
 - Acı;
 - Tatlı;
 - Ekşi;
 - Tuzlu;
 - Sıcak;
 - Soğuk;
 - Eski;
 - Yeni;

EK 4. Araştırmaya Katılan Çocukların İşlevde Bulunma Düzeyleri

	DOWN SENDROMLU		NORMAL GELİŞİME SAHİP	
	MERT	GİZEM	BURAK	ECE
Çocuğun adı				
I. ÖZBAKIM BECERİLERİ				
Çocuğun tuvalet yapma ile ilgili sahip olduğu beceriler.				
Bir işaretle ya da sözel olarak tuvalet yapma gereksinimi olduğunu ifade edebiliyor mu?	H	E	H	E
Kendi kendine tuvalete gidebiliyor mu?	H	H	H	E
Çişini kendi kendine yapabiliyor mu?	H	Y	H	E
Kakasını kendi kendine yapabiliyor mu?	H	Y	H	E
Tuvaletini yaptıktan sonra temizlenebiliyor mu?	H	H	H	E
Çocuğun yemek yeme ile ilgili sahip olduğu beceriler.				
Pipet kullanarak sıvı içebiliyor mu?	E	E	H	E
Kulplu bardaktan sıvı içebiliyor mu?	H	E	Y	E
Kulpsuz bardaktan sıvı içebiliyor mu?	H	H	E	E
Parmakla yemek yiyebiliyor mu?	H	E	E	E
Çatal kullanarak yemek yiyebiliyor mu?	H	E	H	E
Kaşık kullanarak yemek yiyebiliyor mu?	H	H	H	E
Yemek yeme süresince masada oturabiliyor mu?	E	E	E	E
Yemek yeme hızı normal mi?	E	E	E	E
Yemek yerken ağzını kapatıyor mu?	E	E	H	E
Her türlü yiyeceği (katı-sıvı) yiyebiliyor mu?	E	E	E	E

	MERT	GİZEM	BURAK	ECE
Çocuğu giyinme ile ilgili sahip olduğu beceriler.				
Kazağını giyebiliyor mu?	H	H	H	E
Kazağını çıkarabiliyor mu?	H	H	Y	E
Pantolonunu giyebiliyor mu	H	H	H	E
Pantolonunu çıkarabiliyor mu?	H	H	H	E
Çorabını giyebiliyor mu?	H	H	H	E
Çorabını çıkarabiliyor mu?	E	E	E	E
Ayakkabısını giyebiliyor mu?	H	H	H	E
Ayakkabısını çıkarabiliyor mu?	E	E	E	E
Çıt-çıt açabiliyor mu?	E	H	E	E
Çıt-çıt kapatabiliyor mu	H	H	H	E
Fermuar açabiliyor mu?	H	H	E	E
Fermuar kapatabiliyor mu?	H	H	H	Y
Düğme açabiliyor mu?	H	H	H	E
Düğme kapatabiliyor mu	H	H	H	E
II. DEVİNSEL BECERİLER				
Çocuğun sahip olduğu ince devinsel beceriler.				
Küpleri üst üste dizerek kule yapabiliyor mu?	Y	Y	Y	E
İri delikli boncukları ipe dizebiliyor mu?	H	H	H	E
Plastik çivileri delikli levhaya takabiliyor mu?	H	Y	Y	E
Kağıdı yırtarak küçük parçalara ayırabiliyor mu?	E	Y	E	E
Bir şeklin içini boyuyabiliyor mu?	H	H	H	E

	MERT	GIZEM	BURAK	ECE
Çocuğun sahip olduğu kaba devinsel beceriler.				
Yüzükoyun yatarken elleri ile yatağı ittirerek başını yataktan 90 derece kaldırabiliyor mu?	E	E	E	E
Destekle 10-15 dk. oturabiliyor mu?	E	E	E	E
Sırtı dik olarak oturabiliyor mu?	E	E	E	E
3m. mesafeyi 2 dk. içinde emekleyebiliyor mu?	E	E	E	E
3m. mesafeyi yardımla yürüebiliyor mu?	E	E	E	E
3m. mesafeyi yardımsız yürüebiliyor mu?	E	H	H	E
Ayaktayken bir yere oturmaksızın eğilip yerden oyuncağını alabiliyor mu?	E	H	E	E
Yürürken bir bardak suyu dökmeden taşıyabiliyor mu?	H	H	H	E
Çift ayakla 10 basamak inebiliyor mu?	H	H	H	E
Çift ayakla 10 basamak çıkabiliyor mu?	H	H	H	E
Yardımsız merdiven çıkabiliyor mu?	H	H	H	E
Tek ayak üzerinde durabiliyor mu?	H	H	H	E
Sandalyeye çıkarak oturabiliyor mu?	H	H	H	E
Ayağıyla duran topa vurabiliyor mu?	E	E	E	E
Eliyle topu atabiliyor mu?	E	E	Y	E
Çömelik pozisyonda oyun oynayabiliyor mu?	E	H	H	E
Büyük bir oyuncağı çekerek götürebiliyor mu?	E	E	E	E
Yürürken büyük bir oyuncağı taşıyabiliyor mu?	E	H	H	E
2-3 m koşabiliyor mu?	E	H	H	E
İki ayağı üzerinde zıplayabiliyor mu?	H	H	Y	E

	MERT	GİZEM	BURAK	ECE				
Tek ayağı üzerinde 1 sn. durabiliyor mu?	Y	H	H	E				
Ayak parmakları ucunda birkaç adım yürüyebiliyor mu?	H	H	Y	E				
Ayaklarını sırayla atarak merdiven çıkabiliyor mu?	E	H	H	E				
Üç tekerlekli bisiklete binebiliyor mu?	H	H	H	E				
Bir metre uzaktan atılan topu tutabiliyor mu?	H	E	H	E				
30 sm. yükseklikten atlayabiliyor mu?	H	H	H	E				
Topu istenilen yöne atabiliyor mu?	H	E	H	E				
Takla atabiliyor mu?	H	H	H	E				
Kendisine doğru gelen topa ayağıyla vurabiliyor mu?	H	Y	E	E				
III: İLETİŞİM BECERİLERİ								
Çocuğun gereksinimlerini ifade etme şekli.	J E S T	S E S Z E L	J E S T	S E S Z E L	J E S T	S E S Z E L	J E S T	S E S Z E L
Açıklığını belirtir mi?	X		X		X			X
Su istediğini belirtir mi?	X		X		X			X
Tuvalete gitme isteğini belirtir mi?	X		X		X			X
Oyun oynama isteğini belirtir mi?	X		X		X			X
Uyumak istediğini belirtir mi?	X		X		X			X
Sokağa çıkma isteğini belirtir mi?	X		X		X			X
Çocuğun söylenen basit yönergeleri yerine getirme ile ilgili sahip olduğu beceriler.								
Kapıyı aç.	H	H	H	E				
Bardağı eline al.	E	Y	E	E				

	MERT	GIZEM	BURAK	ECE
Ayağa kalk.	E	Y	Y	E
Otur.	E	E	E	E
Gel.	E	E	E	E
Yat.	E	E	E	E
Yemeğini ye.	E	E	E	E
Bak. (Bir nesne gösterildiğinde)	E	E	E	E
Al. (Bir nesne uzatıldığında)	E	E	E	E
Çocuğun nesnelerin işlevleri ile ilgili sahip olduğu beceriler.				
Ayakkabısını eline aldığı anda giymeye çalışır mı?	E	E	E	E
Bardağı eline aldığı anda ağzına götürür mü?	H	E	E	E
Biberonunu eline aldığı anda ağzına götürür mü?	E	E	E	E
Paltosunu eline aldığı anda giymeye çalışır mı?	E	E	H	E
Anahtarı eline aldığı anda kapıya takmaya çalışır mı?	H	H	H	E
Kapı zili çaldığında kapıya bakar mı?	E	E	H	E
Annenin yada babanın terliğini eline aldığı anda giymeye çalışır mı?	E	E	E	E
Televizyon kumandasını eline aldığı anda televizyona tutar mı?	E	E	E	E
Eline kitap aldığı anda sayfalarını çevirir mi? (resimlerine bakma)	H	H	E	E
Kalemi eline aldığı anda yazar mı?	H	E	H	E
Şampuan kutusunu eline aldığı anda saçına tutar mı?	H	E	H	E
Tarağı eline aldığı anda saçını tarar mı?	H	E	E	E

	MERT	GİZEM	BURAK	ECE
IV. KAVRAMLAR				
Çocuğunuzun sahip olduğu kavramlar nelerdir?				
Kırmızı	H	H	H	E
Sarı	H	H	H	E
Mavi	H	H	H	E
Yeşil	H	H	H	E
Beyaz	H	H	H	E
Siyah	H	H	H	E
Çocuğun sahip olduğu zıtlık kavramları.				
Büyük	H	H	H	E
Küçük	H	H	H	E
Uzun	H	H	H	E
Kısa	H	H	H	E
Kalın	H	H	H	E
İnce	H	H	H	E
Acı	E	E	E	E
Tatlı	E	E	H	E
Ekşi	E	E	E	E
Tuzlu	E	E	H	E
Sıcak	E	E	E	E
Soğuk	E	E	H	E
Eski	H	H	H	E
Yeni	E	H	H	E

KAYNAKÇA

- Berg C. Bruce. **Qualitative Research Methods For The Social Sciences**. Third Edition: 1998.
- Bilir, Şule, Nilifer Köni ve Nilgün Metin. "3-6 Yaş, 7-12 yaş ve Üstündeki Orta Derecede Zihinsel Özürlülerin İfade Edici Dil Gelişim Düzeylerinin İncelenmesi", **Özel Eğitim Dergisi**. 1992, Sayı 2, 22-30.
- Bogdan, C. Robert and Sarı Knopp Biklen. **Qualitative Research for Education An Introduction to Theory and Methods**. Second Edition: 1992.
- Brinton, Bonnie, Martin Fujiki, Erika Winkler and Diane Fromeloeb. "Responses to Requests for Clarification in Linguistically Normal and Language-Impaired Children", **Journal of Speech and Hearing Disorders**. 1986, Volume51, 370-378.
- Buckley, Sue, Maggie Emslie, Gilly Haslegrave and Pat LePrevast. "The Development of Language and Reading Skills in Children with Down's Syndrome". Polytechnic. 1986.
- Butterfield, Nancy and Michael Arthur. "Shifting the Focus: Emerging Priorities in Communication Programming for Students with a Severe Intellectual Disability", **Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities**. 1995.
- Chapman, S. Robin. "Mother-Child Interaction in the Second Year of Life", **Its Role in Language Development**. Medison: University of Wisconsin, 1983.

- Cole, B. Elizabeth and Jocqueline St Clair Stokes. **Caregiver-Child Interactive Behaviors: A Videotape Analysis Procedure.** 1984.
- Coşkun, Nurhayat. **Okulöncesi Çağda İşitme Engelli Çocuğu Olan Normal İşiten Bir Annenin Grup Oyunu Esnasında Kullandığı Stratejilerin İncelenmesi.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 1997.
- Çekirdek, Berrin. **İki Öğretmen ile Okul Öncesi Dört İşitme Engelli Öğrencinin Sınıf Ortamında Kullandıkları İletişim Amaçlarının Betimlenmesi.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: 1997.
- Davaşlıgil, Ümit. "Sağlıklı Bir Dil Gelişimi İçin Öneriler", **Aile ve Çocuk Yıllık Dergi.** Editör: Haluk Yavuzer. Ak Yayınları. İstanbul: 1982, Sayı 2.
- Davis, Hilton, Amanda Stroud and Lynette Green. "The Maternal Language Environment of Children with Language Delay", **British Journal of Disorders of Communication.** London: the College of Speech Therapist, 1988, Volume 23, Number3.
- Dönmez, Necate B., Çağlayan A. Dinçer, Nilay Dereobalı, Şebnem Gümüşcü ve Ülkü Pişkin. **Okulöncesi Dönemde Dil Gelişimi Etkinlikleri.** Ankara:1993.
- Fisher, A. Martin "Mother-Child Interaction in Preverbal Children With Down Syndrome", **Journal of Speech and Hearing Disorders.** Springfieeld: Southwest Missouri State Univeerssity, 1987, Volume 52, 179-190.
- Foster, H. Susan. **The Communicative Competence of Young Children.** 1990.

- Garrard, R.K. "Mother's Language to Her Twins: One Child Down Syndrome and One Child With Normal Development", **Journal of Childhood Communication Disorders Fall/Winter**. 1988, Volume 12.
- Harris, Margaret and Max Coltheart. "Learning to Talk: The Earliest Stages. **Language Processing Children and Adults an Introduction**. 1986.
- Kertoy, Marilyn K. and Dolores Kluppel Vetter. "The Effect of Conversational Setting on Topic Continuation in Mother-Child Dyads", **Journal of Child Language**. Cambridge University Press, 1995, Volume 22, Number 1.
- Kocaman, Ahmet, Şükriye Ruhi, Deniz Zeyrek, Dilek Doğtaş, Bengi Öner, Gürkan Doğan. **Söylem**. Ankara: Hitit Yayınevi, 1996.
- Konrot, Ahmet. "İşitme Engelli Çocuklarda Konuşmanın Bürünsel Özellikleri Nasıl Geliştirilebilir?". **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. 1984, sayı: 1.
- Matsub-Muto, H. Kato, T. "Maternal Speech to Japanese Children With and Without Severe Mental Retardation", **Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities**. 1994, Volume 29.
- Miles B. Mathev and A. Michael Huberman. **Qualitative Data Analysis**. Second Edition: 1994.
- Nelson, Keith E., Janet Welsh, Stephen M. Camarata, Laura Butkovsky and Mary Camarata. "Availabe Input for Language-İmperied Children and Younger Children of Matched Language Levels". **First Language**. Printed in England: Alpha Academic. 1995, Volume 15, Part 1, Number 43.

- Öner, Necla, Güzver Yıldırım ve Ali Baykal. III. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, 1984.
- Özsoy, Yahya, Mehmet Özyürek ve Süleyman Eripek. **Özel Eğitime Giriş**. Ankara: 1989.
- Özyürek, Aysel. **İşiten Bir Anneyle Birinci Sınıfa Devam Eden İşitme Engelli Bir Çocuğun Doğal Ev Ortamında Çeşitli Bağlamlardaki Sözlü Etkileşimlerinde Konu Değişimleri**. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 1997.
- Patton, Michael Quinn. **Qualitative Evaluation and Research Methods**. Newbury Park Stage Pub, 1990.
- Paul, Rhea and Terril J. Elwood. "Maternal Linguistic Input to Toddlers With Slow Expressive Language Development", **Journal of Speech and Hearing Research**. 1991, Volume 34, 982-988.
- Pieterse, Moira and Robin Treloar. **Küçük Adımlar**. İngilizce'den çeviren: Yıldız Uzun ve Gönül Kırcaali-İftar. İstanbul: 1996.
- Puckering, Cristine and Michael Rutter. "Environmental Influences on Language Development", **Language Development and Disorders**. Oxford: Mac Keith Press, 1987.
- Schiefelbusch, R. L. Bricker Early Language Acquisition Intervention Series. Baltimore: University Park Press.
- Slater, A. Mary. "Modification of Mother-Child Interaction Processes in Families With Children At-Risk for Mental Retardation", **American Journal of Mental Deficiency**. Madison: University of Wisconsin, 1986, Volume 91, No 3, 257-267.

Topbaş, Seyhun. "Örnekolay/Vaka Araştırmaları". Yayınlanmış Seminer. Eskişehir: ESAM, Anadolu Üniversitesi, 1998.

----- "Gecikmiş Konuşma Sorunlu Bir Çocuğun Dil Gelişimi Sürecinde İletişim Amaçlarını Kullanımının İşlevsel İletişimsel Yaklaşım ile Değerlendirilmesi: Bir Vaka Sunumu". Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. 1997.

----- "Çocukluk Çağı Dil Sorunlarının Doğal Olmayan Ortamlarda İşlevsel-İletişimsel Yaklaşım İle Değerlendirilmesi". 6. Özel Eğitim Kongresi Bildirisi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi 1996.

----- Dil Gelişimi. Yayınlanmamış Ders Notları. Eskişehir: 1995.

----- **Dil ve Konuşma Sorunlu Çocukların Sesbilgisel Çözümleme Yöntemi İle Değerlendirilmesi ve Konuşma Örüntülerindeki Sesbilgisel Özelliklerin Betimlenmesi.** Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 1994.

Topbaş, Seyhun ve İlknur Maviş. "Anne-Bebek Etkileşiminde Etkileşimi Belirleyen Özellikler". Yayınlanmamış Makale. Eskişehir: 1996.

Tulviste, Tiia and Margit Raudsepp. "About Conversational Style of Estonian Mothers". Poster to be Presented at the with International Congress for the Study of Child Language. İstanbul: 1996.

Vardar, Berke. **Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü.** Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1980.

- Vuran, Sezgin. **Zihin Engelli Çocuk Annelerine Ödüllendirme ve Eleştirmenin Kazandırılmasında Bilgilendirme Dönüt Verme, Dönüt Verme ve Ödüllendirmenin Etkililiği**. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 1997.
- Wanska, K. Susan and Jan L. Bedrosian. "Conversational Structure and Topic Performance in Mother-Child Interaction", **Journal of Speech and Hearing Research**. Manhattan: Kansas State University, 1985, Volume 28, 579-584.
- Wetherby, M. Amy and Gary P. Rodriguez. "Measurement of Communicative Intentions in Normally Developing Children During Structured and Unstructured Contexts", **Journal of Speech and Hearing Research** . 1992, Volume 35, 130-138.